

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

Mizgin BARAN

**KIBRIS BASININDA 'HÜR SÖZ' GAZETESİ 1946-1951 (SİYASİ,
SOSYAL, KÜLTÜREL HAYAT)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2023

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

Mizgin BARAN

**KIBRIS BASININDA 'HÜR SÖZ' GAZETESİ 1946-1951 (SİYASİ,
SOSYAL, KÜLTÜREL HAYAT)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. İrşad Sami YUCA

MUŞ-2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	V
TEŞEKKÜR	VII
KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS ADASI'NIN COĞRAFI VE SİYASİ TARİHİ

1.1. KIBRIS'IN TARİHİ, ADI VE SİYASİ COĞRAFYASI	6
1.1.1. “Kıbrıs” İsminin Etimolojik ve Tarihsel Arka Planı	6
1.1.2. Kıbrıs'ın Fiziki Coğrafyası.....	7
1.1.3. Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Kıbrıs	9
1.1.4. Osmanlı Dönemi'nde Kıbrıs'ta Siyasi ve Toplumsal Hayat.....	11
1.2. KIBRIS'IN İNGİLİZ İDARESİNE BIRAKILMASI	13
1.2.1. İngilizlerin Ada Yönetimini Ele Geçirmeleri	13
1.2.2. İngilizlerin Adada Tesis Etiği İdari Düzen.....	14
1.2.3. İngilizlerin Türk ve Ortodoks Halka Yönelik İdari ve Kültürel Yaklaşımı	15
1.2.4. I. Dünya Savaşı ve Kıbrıs'ın İlhakının Tamamlanması	18
1.2.5. Milli Mücadele ve Cumhuriyet Döneminde Kıbrıs.....	19
1.3. KIBRIS'TA ENOSİS HAREKETLERİNİN BAŞLAMASI	31
1.4. KIBRIS'IN SİYASAL YAPISI	36
1.5. KIBRIS'IN SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI	39

İKİNCİ BÖLÜM

KIBRIS'TA BASIN VE MEDYA KÜLTÜRÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. OSMANLI DÖNEMİ KIBRIS BASINI (1878-1914).....	42
2.2. İNGİLİZ HÂKİMİYETİNDE KIBRIS BASINI (1914-1958).....	48
2.3. KIBRIS TÜRK BASININDA GÖRÜLEN TEMEL SORUNLAR.....	50
2.3.1. Kıbrıs'ta Tarih, Milliyetçilik, Savaş ve Barış Dönemlerinden Kaynaklanan Sorunlar	50
2.3.2. Helen Milliyetçiliği	52
2.3.3. Türk Milliyetçiliği	54

2.3.4. Kıbrıs Basınında Yanlılıklar	56
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HÜR SÖZ GAZETESİ'NE GÖRE KIBRIS'IN SİYASİ, SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPISININ İNCELENMESİ

3.1. SİYASAL HABERLERİN İNCELENMESİ	60
3.2. EKONOMİ HABERLERİNİN İNCELENMESİ	69
3.3. ULUSAL GÜVENLİK HABERLERİNİN İNCELENMESİ	73
3.4. SOSYAL SORUN İÇERİKLİ HABERLERİN İNCELENMESİ	75
3.5. ÇEVRE HABERLERİNİN İNCELENMESİ	78
3.6. SAVAŞ HABERLERİNİN İNCELENMESİ	81
3.7. SAĞLIK HABERLERİNİN İNCELENMESİ	84
3.8. EĞİTİM VE KÜLTÜR HABERLERİNİN İNCELENMESİ	88
SONUÇ VE ÖNERİLER	92
KAYNAKÇA	97
EKLER	107

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIBRIS BASININDA 'HÜR SÖZ' GAZETESİ 1946-1951 (SİYASİ, SOSYAL, KÜLTÜREL HAYAT)

Mizgin BARAN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İrşad Sami YUCA

2023, 123 sayfa

Kıbrıs adası Akdeniz'in yüz ölçümü açısından üçüncü büyük adası olup, bulunduğu stratejik konum itibariyle tarihsel süreçte birçok devletin ilgisini çekmiştir. Güney sınırlarının güvenliğini sağlayabilmek amacıyla 1571 yılında Osmanlı tarafından fethedilen adanın yönetimi 1878 yılında İngilizlere bırakılmıştır. Ada yönetimini devralan İngiltere, 1914 yılında tek taraflı olarak adayı İngiliz topraklarına dâhil ettiğini açıklamış ve 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte ada resmen İngiltere'ye devredilmiştir. İngiltere'nin 1960 yılında adaya bağımsızlık vermesiyle birlikte İngiliz yönetimi son bulmuştur. İngiliz yönetiminin adada uyguladığı yönetim politikaları hem Kıbrıs Türklerini hem de Rum kesimini siyasi, sosyal ve kültürel açıdan doğrudan etkilemiştir.

Bu tezin amacı, 1946-1951 yılları arasında İngilizler tarafından uygulanan yönetim politikalarının ve adada meydana gelen olayların Kıbrıs Türk toplumunun siyasi, sosyal ve kültürel hayatına etkilerinin, Kıbrıs basının önemli gazetelerinden olan Hür Söz gazetesindeki haberler çerçevesinde değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda 1946-1951 tarihleri arasında yayın faaliyetlerini sürdüren Hür Söz gazetesinde geçen haberleri siyasi, ekonomik, ulusal güvenlik, sosyal sorunlar, çevre, savaş, sağlık, eğitim ve kültür haberleri kategorilerine ayırarak incelenmiş ve bu haberler doğrultusunda dönemin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısına ilişkin tarihsel çıkarımlarda bulunulmuştur.

Araştırma sonucunda genel olarak ada yönetiminin İngilizlere geçmesiyle adada azınlık durumunda olan Türklerin haklarının göz ardı edildiği yönetim politikalarının izlendiği ve bu durumun Türk halkının siyasal, sosyal ve kültürel açıdan yaşadıkları sorunların derinleşmesine ve çözümsüz kalmasına neden olduğu görülmektedir. Kıbrıslı Rumların tarihsel boyutta sahip oldukları Enosis ideolojisi doğrultusunda

gerçekleştirdikleri saldırı ve eylemlerin, Türk halkının yaşadıkları sorunların boyutunu da artırmıştır. Hür Söz gazetesinin ilk sayılarından itibaren daha çok Kıbrıslı Türklerin haklarını savunmaya, yaşadıkları çok yönlü sorunlarının tüm dünyaya duyurmaya ve adadaki milli bilinci diri tutmaya dönük bir siyasi haber politikasına sahip olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Türk Toplumu, Basın, Gazetecilik, Hür Söz.



ABSTRACT

MASTER'S THESIS

'HÜR SÖZ' NEWSPAPER IN THE CYPRUS PRESS 1946-1951 (POLITICAL, SOCIAL, CULTURAL LIFE)

Mizgin BARAN

Advisor: Assoc. Prof. İrşad Sami YUCA

2023, Page: 123

The island of Cyprus is the third largest island in the Mediterranean in terms of surface area and has attracted the attention of many states in the historical process due to its strategic location. In order to ensure the security of the southern borders, the administration of the island, which was conquered by the Ottomans in 1571, was left to the British in 1878. Britain, which took over the administration of the island, declared that it unilaterally included the island in British territory in 1914, and with the signing of the Lausanne Peace Treaty in 1923, the island was officially transferred to England. British rule came to an end when Britain gave independence to the island in 1960. The administration policies of the British administration on the island directly affected both the Turkish Cypriots and the Greek Cypriots politically, socially and culturally.

The aim of this thesis is to evaluate the effects of the administration policies implemented by the British between 1946-1951 and the events that took place on the island on the political, social and cultural life of the Turkish Cypriot community, within the framework of the news in Hur Soz, one of the important newspapers of the Cypriot press. For this purpose, the news of the Hur Soz newspaper, which continued its broadcasting activities between 1946 and 1951, was analysed by dividing the news into political news, economy news, national security news, news about social problems, environmental news, war news, health news and education and cultural news. Inferences were made regarding the social, cultural and economic structure of the period.

As a result of the research, it is seen that, after the administration of the island to the British, administrative policies were followed in which the rights of the Turks, who are in the minority status on the island, were ignored, and this situation caused the political, social and cultural problems of the Turkish people to deepen and remain

unresolved. It is seen that the attacks and actions carried out by the Greek Cypriots in line with the ideas of enosis have increased the size of the problems experienced by the Turkish people. While in the first issues of Hur Soz newspaper, it is seen that political news aimed at defending the rights of Turkish Cypriots, announcing their problems to the whole world and keeping the national consciousness alive on the island were heavily covered, while it was seen that social, cultural and economic news were included in the issues published in 1950 and later.

Key Words: Cyprus, Turkish Community, Press, Journal, Hur Soz.



TEŞEKKÜR

Tez çalışması sürecinde, değerli zamanını benim için ayırarak yardımlarını esirgemeyen, yapıcı önerileriyle değerli katkılarda bulunarak beni yönlendiren değerli hocam Doç. Dr. İrşad Sami YUCA'ya en derin sevgi ve saygı duygularıyla teşekkürü bir borç bilirim. Kısa bir süre zarfında engin bilgileriyle eğitim hayatıma olan bakış açımı değiştirdiğiniz için minnettarım.

Yaşamım boyunca her türlü maddi ve manevi desteği esirgemeyen, her zaman yanımda olan, bu zorlu süreci benimle birlikte yaşayan aileme ve arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum.

Muş-2023

Mizgin BARAN

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
TAK	: Türk Ajansı Kıbrıs
EOKA	: Ethniki Organosis Kiprion Agoniston



GİRİŞ

Kıbrıs adasının 1878 yılında İngiltere idaresine teslim edilmesiyle birlikte ortaya çıkan gazetecilik anlayışı, Kıbrıs basınının temellerini oluşturmuştur. Kıbrıs basınındaki kırılmanın göstergesi niteliğini taşıyan bu durum aynı zamanda etkileri günümüze kadar devam eden ideolojik ve siyasal mücadele düşüncesinin basın kültürüne yansımalarının da bir göstergesi olarak nitelendirilebilir. Kıbrıs'ın siyasal tarihi açısından da önemli bir gelişme olan 1878 tarihi ve sonrasında yaşanan politik ve sosyal değişimler Kıbrıs basını üzerinde de doğrudan etkili olmuştur. Bu dönemde gazeteler ya yaşanan siyasal krizler sonucunda ortaya çıkmış ya da adada yaşanan siyasal olaylara karşı verilen mücadeleleri yansıtmıştır. Kıbrıs tarihinin ilk dönemlerinde yayın hayatına başlayan gazetelerin temel konusunu verilen mücadeleler oluşturmuştur.

Kıbrıs basın tarihinin ilk gazetesi olan Saded gazetesi siyasal mücadeleler sonucunda ortaya çıkmış ve 1889 yılında yayın hayatına başlamıştır. Adanın İngiliz yönetimine geçmesinin ardından bir kısım kamu görevlileri görevlerinden alınırken bir kısım kamu görevlilerinin de görev yerleri değiştirilmiştir. Bu dönemdeki atamalardan ve görevden almalarından etkilenen görevlilerden biri olan Ahmet Emin Efendi 1888 yılında Limasol Mal Müdürlüğü'ne atanmış ve 1889 yılında bu kurumun kapatılmasının ardından görevine son verilmiştir. Saded gazetesi Ahmet Emin Efendi'nin görevden alınmasına tepki olarak ortaya çıkmış ve yayın hayatına böylece başlamıştır.¹ Kıbrıs basın tarihinin ilk dönemlerinde ortaya çıkan ve uzun süreler yayın hayatını sürdüren Zaman gazetesi de siyasal gelişmelere yönelik bir tepki sonucunda ortaya çıkmıştır. Kıbrıs'ın bir Osmanlı toprağı olduğunu savunan Kıbrıslı Türk Aydınlar 1881 yılında kurulan Kiraathane-i Osmanî'de toplanarak adadaki İngiliz idaresinin geçici bir durum olduğunu ifade etmişlerdir. Kıbrıslı Türk aydınlar bu düşüncelerini yaygınlaştırmak ve Kıbrıs Rum Gazeteleriyle mücadele edebilmek için bir yayına ihtiyaç duymuşlardır. Adadaki hukuki ve siyasal idaresini sürdürmeyi arzulayan Osmanlı Devleti de Kıbrıslı Türk aydınlarının bu girişimlerine maddi ve manevi destek sağlamış ve bunun sonucunda Zaman gazetesi ortaya çıkmıştır.² Rum gazetelerine ve İngiliz idaresine yönelik bir karşı duruş ve mücadeleyi ön plana çıkaran bir yayın politikasına sahip gazete aynı zamanda adada

¹ Cemalettin Ünlü, *Kıbrıs'ta Basın Olayı (1878-1981)*, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara 1981, s. 16.

² Osman Türk, Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta Basının Yeri, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED)*, Cilt 0, Sayı 22, 2019, s. 282.

yaşayan Türklere yönelik sesini duyurma, ulusal bilinç ve anavatan gibi birlik ve beraberlik duygularını ön plana çıkarmayı da amaçlamıştır. Jön Türklerin görüşlerini benimseyen Zaman gazetesi yazarlarının bazıları “anavatan” düşüncesine yönelik duydukları rahatsızlıklar nedeniyle gazeteden ayrılarak Kıbrıs basın tarihindeki ilk siyasal ayrılık olarak nitelendirilebilecek Yeni Zaman gazetesini kurmuşlardır.³

Muhallif görüşlerin süreç içerisinde Kıbrıs’ta yaygınlaşması üzerine önce siyasi alanda sonra da basın alanında Türk milliyetçiliği düşüncesinin ön plana çıkmıştır. Türk milliyetçiliği düşüncesinin adada yayılması aniden ya da kendiliğinden gerçekleşen bir durum olmayıp, ada sınırları içerisinde ve dışında meydana gelen birçok gelişmenin sonucunda hızla yaygınlaşmıştır. Türkiye’deki ulusal nitelikteki Kurtuluş Savaşı ve sonrasında yaşanan gelişmeler Türk milliyetçiliği düşüncesinin yayılmasında önemli rol oynayan olaylardan biri olmuş, Osmanlı döneminde ada halkında reaktif durumda olan milliyetçilik düşüncesi, Türkiye Cumhuriyeti devleti ile birlikte daha aktif bir konuma yerleşmiş ve bu düşüncenin etkileri hem siyasi alanda hem de gazetelerde hissedilmiştir.⁴ Kıbrıs Türklerinde milliyetçilik düşüncesinin gelişmesinde ve yaygınlaşmasında etkili olan dışsal olayların başında Kıbrıs Rum siyasetinde yaygınlaşan Enosis ideolojisi ve Helen kültür milliyetçiliğinin yaygınlaşması gelmekteydi. Kıbrıslı Rum toplumunun Helen milliyetçiliğinin bir sonucu olan Türk milliyetçiliği, süreç içerisinde oldukça güçlenmiş ve Kıbrıslı Rum komünistler dahi Türk milliyetçiliğinden etkilenmiştir.⁵

Kıbrıs basın tarihinde haber değerliliği, etik ve haber dili gibi birtakım sorunların ortaya çıkmasına neden olan “dava gazeteciliği”, Kıbrıs adasında yaşayan toplumların siyasi ideolojilerinin de temelini oluşturan milliyetçilik düşüncesinin basına yansımalarının sonucunda ortaya çıkmıştır. Kıbrıs basınının yayın politikası ve kuruluş amaçlarını yansıtan “Milli Dava” söylemleri ile adada yayın hayatlarını sürdüren gazeteler savunma ve mücadelenin odağı haline gelmiş ve bu durum “dava gazeteciliği” anlayışının temellerini oluşturmuştur. “dava gazeteciliği” anlayışı gazetecilerin yanı sıra adadaki siyasi liderlerin öncülüğünde yayın hayatına başlayan gazetelerde de kendini hissettirmiş

³ Osman Türk, *a.g.m.*, s. 282-283.

⁴ Cenk Mutluyakalı, *Kıbrıs Türk Basın Tarihi, Söylem Matbaacılık*, Lefkoşa, 2012, s. 18.

⁵ Caesar V. Mavratsas, *Kıbrıs Rum Kimliği ve Kıbrıs Sorunu Hakkındaki İhtilaflar*, Kıbrıs’ın Turuncusu, Mehmet Hasgüler ve Ümit İnatçı (ed.). Anka Yayınları, İstanbul, 2003, s. 136.

ve bu durum adada gazeteciliğin ve siyasetin birbirini besleyen ve iç içe geçen iki olgu olduğunu göstermiştir.⁶

Kıbrıs adasında dava gazeteciliği anlayışıyla ortaya çıkan gazetelerden biri de Hür Söz Gazetesi olmuştur. 17 Ağustos 1946 tarihinde Yazı İşleri Müdürü ve Lefkoşa Vilayeti önde gelenlerinden biri olan Fevzi Ali Rıza Bey öncülüğünde yayın hayatına başlayan ve kendini “Günlük Sabah Gazetesi” olarak nitelendiren Hür Söz gazetesi Kıbrıs adasında günlük çıkarılan gazetelerden biri olmuş ve 1 kuruş ücretle Kıbrıslı okurlara sunulmuştur.

Hür Söz bürosunda dizgisi yapılan gazetenin basımı Zavallı Matbaası’nda gerçekleştirilmiş ve Cuma günleri 4, haftanın diğer günlerinde ise 2 sayfa halinde yayınlanmıştır. Karakteristik bir çizgiye ve yazım özelliklerine sahip olan Hür Söz Gazetesi, Kıbrıs adası sınırlarında yayın hayatını sürdüren bir yerel gazete olmasına rağmen, dünyadaki gelişmeleri yakından takip ederek okurlarını dünya gündemi hakkında da bilgilendirmeyi amaçlamıştır.

Kıbrıs Türklerinin menfaatlerini vurgulayan, Atatürk ilkelerine ve devrimlerine bağlı, bağımsız ve tarafsız bir yayın politikasına sahip olan Hür Söz Gazetesi, tefrika halinde yayınladığı yazılar ile okuyucularını kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan bilgilendirmeyi amaçlamıştır. Bu araştırmada 1946-1951 yılları arasında Kıbrıs basınının önemli gazetelerinden biri olan Hür Söz Gazetesi’nde yer alan siyasi, sosyal ve kültürel yaşama ilişkin haber metinlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda Kıbrıs Türk tarihi ve Kıbrıs Türk basın tarihine ilişkin literatürde yer alan araştırmalar incelenerek Kıbrıs Türk basınının gelişim süreci değerlendirilmiştir. Kıbrıs’ın döneme ilişkin siyasi, sosyal ve kültürel yaşamının değerlendirilmesi amacıyla 1946-1951 tarihleri arasında yayınlanan ve nüshaları içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir.⁷ Bu çalışma, Hür Söz gazetesinin 1946-1951 yılları arasındaki nüshalarını içerik analizi yöntemiyle değerlendirmeyi amaçlamaktadır. İçerik analizi, sözlü, yazılı ve diğer türdeki materyallerin objektif ve sistematik bir biçimde incelenmesine imkân sağlayan bilimsel bir yaklaşımdır.⁸ Cohen vd. ise içerik analizini,

⁶ Osman Türk, *a.g.m.*, s. 283-284.

⁷ Hür Söz Gazete Arşivi, <https://evrakcm.gov.ct.tr/siteler/gazeteler/hursoz/default.aspx>, (Erişim Tarihi: 09.05.2023).

⁸ Ezel Tavşancıl, Esra Aslan. *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. Epsilon Yayınları, İstanbul, 2001, s. 14.

mevcut yazılı bilgilerin temel içeriklerinin ve taşıdıkları anlamların özetlenerek ortaya konulması süreci olarak tanımlanmaktadır. Sosyal bilimler alanında sıkça başvuru alan içerik analizi, belirlenmiş kurallara bağlı kodlamalar aracılığıyla kitap, kitap bölümü, mektup, tarihi belgeler, gazete başlıkları ve yazıları gibi bir metnin belli kelimelerinin daha küçük içerik kategorilerine indirildiği sistematik, tekrarlanabilir bir teknik olarak ifade edilebilir.⁹

Literatürde Hür Söz gazetesini konu edinen birtakım çalışmalar yer almaktadır:

Yedek (2018), Kıbrıs Yahudi mülteci kamplarını incelediği araştırmasında dönemin şartlarını Hür Söz gazetesine göre değerlendirmiştir. Araştırmada, İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Avrupa'dan Filistin'e kaçmaya çalışan Yahudilerin, İngilizler tarafından Kıbrıs'ta tutuldukları mülteci kamplarını konu edinilmiştir. Çalışmada, kamp koşulları, mültecilerin sayısı, Kıbrıs halkının tutumu ve kamplara yapılan harcamalar gibi konular Hür Söz Gazetesi'ndeki haberler ışığında analiz edilmektedir. Çalışmanın amacı, Kıbrıs'taki Yahudi mülteci kamplarının tarihsel arka planını ve toplumsal etkilerini ortaya koymaktır.¹⁰

Gezder (2021), araştırmasında 1955-1985 yılları arasında yayınlanan Hür Söz gazetesini nüshalarında yer verilen sportif haberleri incelemiştir. Bu çalışmada, Erzurum basın-yayın tarihinde önemli bir yeri olan Hürsöz Gazetesinin, 1955-1985 yılları arasında yayımladığı spor haberlerini tarihsel araştırma metoduyla incelenmiştir. Çalışmada, spor haberlerinin sayısı, konuları, yazarları ve örnekleri kronolojik ve tematik olarak analiz edilerek Erzurum'daki spor hareketlerine ışık tutulmaktadır. Çalışmanın amacı, Erzurum spor tarihinin gelişimini, ilgi duyulan spor branşlarını, öne çıkan sporcuları ve kulüpleri, spor tesislerini ve spor adamlarını belgelemek ve gelecek araştırmalara kaynak oluşturmaktır.¹¹

Koç (2010), çalışmasında 1949-1955 yılları arasında İzmit'te yayınlanan Hür Söz gazetesinin, tarihsel araştırma metoduyla incelenmesini amaçlamıştır. Çalışmada, gazetenin kuruluşu, kapanışı, ele aldığı konular ve İzmit'in sosyal, ekonomik ve siyasi

⁹ Louis Cohen, Lawrence Manion, Keith Morrison. *Research Methods in Education*, New York: Routledge, 2007, s. 48.

¹⁰ Şahin Yedek, Hür Söz Gazetesinde Kıbrıs Yahudi Mülteci Kampları (1946-1949). *Studies Of The Ottoman*, Cilt 18, Sayı 15, s. 253.

¹¹ Erdem Gezder, Sportif Haberler Açısından Hürsöz Gazetesi Tahlili (1955-1985) (Fihrist-seçilmiş metinler), *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. İbrahim Çeçen Üniversitesi LEE, 2021, s. 2.

hayatına katkıları belgelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, gazetenin tüm sayıları taranmış, haberler tematik olarak gruplandırılmış ve gazete sahibinin oğluyla yapılan görüşmelerden yararlanılmıştır. Çalışmanın amacı, İzmit basın tarihine önemli bir katkı sağlayan Hür Söz gazetesinin tanıtılması ve değerlendirilmesidir.¹²

Bu çalışma, 1946-1951 yılları arasında Kıbrıs'ta İngiliz yönetiminin politikaları ve adadaki gelişmelerin, Kıbrıs Türk toplumunun siyasi, sosyal ve kültürel hayatına etkilerini, Hür Söz gazetesinin haberleri ışığında analiz etmektedir. Çalışmada, Hür Söz gazetesinin bu dönemdeki sayıları taranmış, haberler siyasi, ekonomik, ulusal güvenlik, sosyal sorunlar, çevre, savaş, sağlık, eğitim ve kültür haberleri kategorilerine ayrılmış ve tarihsel araştırma yöntemiyle değerlendirilmiştir. Çalışmada, İngilizlerin adada uyguladığı vergi sistemi, göç politikası, askeri müdahaleleri, Türkiye ile ilişkileri gibi konuların Kıbrıs Türk toplumunun siyasi örgütlenmesi, ekonomik durumu, ulusal kimliği, sosyal sorunları ve kültürel faaliyetleri üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın amacı, Kıbrıs Türk toplumunun bu kritik dönemdeki siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik durumunu belgelemek ve yorumlamaktır.

¹² Hülya Koç, Hür Söz Gazetesi Çerçevesinde İzmit Şehrinin Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Yapısı (1951-1955), (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Selçuk Üniversitesi SBE, 2010, s. 1-3.

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS ADASI'NIN COĞRAFI VE SİYASİ TARİHİ

1.1. KIBRIS'IN TARİHİ, ADI VE SİYASİ COĞRAFYASI

1.1.1. “Kıbrıs” İsminin Etimolojik ve Tarihsel Arka Planı

Tarihsel süreç boyunca birçok medeniyetin kurulduğu Kıbrıs’a birçok farklı isim verilmiştir. Bu durum “Kıbrıs” isminin kökenine ilişkin farklı birçok yaklaşımın ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Kıbrıs adasının adını, adada yaygın olarak bulunan bakır madeninden aldığı, adının isminin kökenine yönelik en fazla bilinen görüş olmuştur. General di Cesnola, “Cyprus: Its Ancient Cities, Tombs and Temples (1877)” adlı Kıbrıs adasının tarihini kaleme aldığı eserinde; diğer madenlere oranla adada daha fazla miktarda bulunan yüksek kaliteye sahip bakır madeninin, bölgenin temel zenginlik kaynağını oluşturduğunu, bölge halkının yaygın olarak bildikleri ve kullandıkları bakır madenini “Aes Cyprum” olarak adlandırdıklarını ifade etmiştir. Cyprum olarak kısaltılan “Aes Cyprum” adı ilerleyen dönemlerde İngilizce’ye copper olarak çevrilmiştir. Kıbrıs adına ilişkin Sir Baker (1879), “Cyprus as I Saw It in 1879” adlı seyahatnamesinde şunları ifade etmiştir:¹³

“Kıbrıs isminin nereden türediği pek çok kaynakta aranır ve bilirkişilerin fikirleri birbirinden farklıdır. İngilizler yalnızca kendilerinin Kıbrıs (İng. Cyprus) şeklinde heceleyip telaffuz ettiklerini düşünebilirler. Önceden yemyeşil olan bu adanın dağlarını kaplayan servi ağaçlarının (İng. cypress-tree) ismi yerliler tarafından Kypresses şeklinde telaffuz edilir ki bu Kıbrıs’ın farklı dillerdeki çeşitli isimlerine oldukça benzerdir. Yunanca ismi Kypros’tur ve eski zamanlarda Chittim/ Kition/ Citium’dan ihraç edilen kereste (İng. chittim-wood) ile Chittim/ Kition/ Citium arasındaki bağlantının aynı Kypros ve Kypress ağaçları (Tr. servi) arasında da süregelebilir.”

Kıbrıs adının, bir dönemler adanın dağlarını saran servi ağaçlarının Yunancadaki adından aldığını ifade eden Seyyah Baker, servi ağaçlarının İngilizcede cypress olmasının da bu görüşü desteklediğini ifade etmiştir.¹⁴ Kıbrıs adasının adına yönelik birtakım fikirler öne süren Halil Fikret Alasya, adanın adını “kopher” adı verilen kına çiçeğinden

¹³ Eftal Abacıoğlu, Neden Kıbrıs?: Sir Samuel White Baker, Sir Henry Rider Haggard ve William Hurrel Mallock’un Seyahatnamelerinde Kıbrıs Adası, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi AUAE, 2022, s. 62.

¹⁴ Ahmet Gözlü, Kıbrıs Eskiçağı ve Jeopolitiği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi SBE, 2011, s. 128.

aldığını ifade etmiştir. Alasya, adanın ismine yönelik bir diğer düşüncesinde ise adanın ismini Kral Kınıros'un kızı Kipris'ten aldığı düşüncesidir.¹⁵

Kıbrıs adası Zamberti'nin Kıbrıs şiirinde "İşte Acamantis. Eskiden Amathusia ve Makhera da denirdi" şeklinde ifade edilmiştir.¹⁶ Sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal olaylardan kaynağını alan yer isimleri, içerisinde barındırdığı toplumun üyeleri tarafından benimsenmez ya da birtakım sebeplere bağlı olarak yazılı hale getirilmezlerse zaman içerisinde birtakım değişikliklere uğrayabilirler.¹⁷ Kıbrıs adasının ismine yönelik ortak bir görüşün olmaması, Kıbrıs'ın tarihi süreçteki isimlerinin dönemin halkı tarafından benimsenmediğini ya da çeşitli nedenlerden dolayı yazılı hale getirilmediği düşüncesini ortaya çıkarmaktadır.

1.1.2. Kıbrıs'ın Fiziki Coğrafyası

Kıbrıs adası 34° 33'-35° 42' kuzey enlemleri ile 32° 16' – 34° 36' doğu boylamları arasında yer almaktadır. 9251 km²'lik yüz ölçümüne sahip olan Kıbrıs Adası, Sicilya ve Sardunya adalarından sonra Akdeniz'de bulunan üçüncü büyük adadır.¹⁸ Kuzeyi ve güneyi dağlarla çevrili olan Kıbrıs adası, yüz ölçümü açısından Konya'nın beşte biri büyüklüğündedir. Yüzey şekilleri açısından pek engebeli olmayan Kıbrıs'ın kuzeyinde Beşparmak Dağları (Girne Dağları), güneyinde en yüksek tepesi Olympos tepesi olarak adlandırılan Trodos Dağları (Karlıgdağ) bulunmaktadır. Beşparmak Dağları Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırlarında yer alırken, Trodos Dağları ise Güney Kıbrıs Rum Yönetimi sınırlarında yer almaktadır. Beşparmak Dağları ile Trodos Dağları arasında yer alan Güzelyurt ve Mesarya ovalarında arpa, buğday vb. gibi tahıl yetiştiriciliği faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Kıbrıs halkının beş parmağa benzetmesine bağlı olarak Beşparmak Dağı olarak adlandırılan dağın güney yamaçlarında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde önemli bir gelir kaynağı olan zeytin bahçeleri ve keçiboynuzu yetiştirilmektedir. Jeopolitik konumu olarak önemli bir noktada bulunan Kıbrıs adası Türkiye'ye 70 km, Girit Adasına Suriye'ye 192 km, Lübnan'a 165 km, Mısır'a 347 km, Girit Adasına 550 km, Libya'ya 755 km ve Yunanistan'a ise 835 km mesafede

¹⁵ Halil Fikret Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1977.

¹⁶ Zamberti, *Isolario*, Venice 1485, <https://archive.org/details/A335135/page/n113/mode/2up>, (Erişim Tarihi: 02.11.2022).

¹⁷ Gözlü, *a.g.e.*, s. 129.

¹⁸ Güven Dinç, *Osmanlı Yönetiminde Kıbrıs (1800-1839)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi SBE., 2010, s. 18.

bulunmaktadır. Çok fazla girintili-çıkıntılı bir yapıya sahip olmayan kıyılara sahip olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Gazimağusa ve Güzelyurt Körfezleri, sahil hattında yer alan en fazla bilinen deniz girintilerini oluşturmaktadır. Koruçam ve Girne kıyıları KKTC sınırlarında bulunan yüksek kıyıları oluşturmaktadır.¹⁹

Coğrafi konumu nedeniyle, tipik Akdeniz iklimi görülen ve yıl boyunca sıcak bir hava kütlelerinin etkisinde kalan Kıbrıs adasında kısa mevsim geçişleri görülmektedir. Subtropikal sıcaklık rejiminin etkili olduğu Kıbrıs'ta yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçmektedir. Yaz ayı ortalama sıcaklık değerlerinin 36 °C olduğu Kıbrıs'ta kış ayı ortalama sıcaklıklar 12 °C düzeylerindedir. Nem oranının yüksek olduğu adada Yıllık deniz suyu sıcaklık ortalaması 21 °C'dir.²⁰ Stratejik olarak önemli bir konumda bulunan adanın jeostratejik önemi coğrafi konumu, sahip olduğu kaynaklar, saha genişliği, sınırları ve coğrafi özellikleri gibi durağan hususlar ile siyasi, sosyal, kültürel, askeri ve siyasi özellikleri gibi dinamik hususlardan kaynaklanmaktadır. Jeostratejik açıdan önemli yeryüzü şekillerine sahip olan Kıbrıs'ın tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılmasına sağlayan ovalara; kale ve sığınak yapımına olanak sağlayan korunaklı dağlara sahip olması, sosyo-ekonomik açıdan avantajlı bir konumda yer almasını sağlamaktadır.²¹ Akdeniz'in kalbinde bulunan Kıbrıs adası, sahip olduğu jeostratejik önem nedeniyle tarihsel süreçte 12. yüzyıldan beri Araplar başta olmak üzere Haçlıların, Avrupalıların, Bizans İmparatorluğu'nun ve Kilikya Ermenilerinin ilgi odağı olmuştur.²²

Coğrafi konumu açısından Asya, Afrika ve Avrupa arasında kilit nokta pozisyonunda bulunan Kıbrıs, Hazar ve Basra Körfezi'ndeki enerji koridoruna hâkim bir konumdadır. Kıbrıs'ta hava üssü kurulmasıyla bu koridorun denetimi mümkün olabilmektedir. Küresel ve kıtasal enerji güvenliği açısından önemli konuma sahip olan Kıbrıs, Basra Körfezi ve Hazar Havzası'ndaki petrolün Akdeniz'e taşınması ve petrol boru hatlarının güvenliğinin sağlanabilmesi açısından kilit rol oynamaktadır. Ortadoğu, Balkanlar, Doğu Akdeniz, Ege, Kızıldeniz, Kafkaslar, Süveyş Kanalı ve Kızıldeniz'de dengeleri sağlamak ve Dünyaya hâkim olabilmek açısından Kıbrıs'ın göz ardı edilmesi

¹⁹ Zeki Koday, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devletinin Coğrafi Özellikleri", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 2, 1995, s. 17.

²⁰ Cansel Yılmaz, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yerleşme Adlarının Coğrafya Özellikleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi AUAE, 2021.

²¹ Gözlü, a.g.e., s. 15.

²² Abacıoğlu, a.g.e., s. 10.

söz konusu değildir.²³ Kıbrıs adasının önemine ilişkin Makedonyalı Büyük İskender şu sözleri söylemiştir “*Kıbrıs elimizde bulunduğu takdirde denizlerde mutlak hâkim biz olacağız ve Mısır üzerine kolay iniş yapmak için yol açılmış olacaktır.*”²⁴ Doğu Akdeniz’deki en büyük ada olma özelliğine sahip olan Kıbrıs, Akdeniz’de ticaret ve güvenliğin sağlanabilmesi açısından kilit rol üstlenmektedir. Tarihsel süreçte Kıbrıs ve Girit adalarına hâkim olan medeniyetlerin Doğu Akdeniz’de etkili olan tek güç oldukları görülmüştür.²⁵

Türkiye açısından da önemli bir konuma sahip olan Kıbrıs adası, güneyden gelen tehditlerin ortadan kaldırılmasında ve ayrıca Akdeniz ve Ortadoğu siyasetinde söz sahibi olmasında da etkili olmaktadır.²⁶ Türkiye açısından olduğu kadar Yunanistan açısından da önemli olan Kıbrıs, Türk-Yunan ilişkilerini de şekillendirmektedir. Kıbrıs’ın Türkiye için önemi Mustafa Kemal Atatürk’ün “*Efendiler! Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece, bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs’a dikkat ediniz. Bu ada bizim için çok önemlidir*” sözlerinden anlaşılmaktadır.²⁷

1.1.3. Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Kıbrıs

Mekânlar, tarihsel süreç boyunca bireyleri ve toplumları etkilemiştir. Jeopolitik açıdan önemli bir konuma sahip olan Kıbrıs, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Akdeniz’de büyüklük açısından Sicilya ve Sardunya adalarından sonra üçüncü büyük adası olan Kıbrıs, karakteristik bir şekle ve 782 km boyunca uzanan bir sahil şeridine sahiptir.²⁸ Ilıman iklime ve tarımsal faaliyetlere elverişli topraklara sahip olan Kıbrıs’ta arpa, buğday, keçiboynuzu, tütün, zeytin, nar, limon, şeker kamışı, üzüm, armut ve pamuk tarımı yapılabilmektedir. Yeraltı zenginliklerine sahip olan Kıbrıs’ta adını aldığı bakır madeninin yanı sıra krom, altın, gümüş ve amyant gibi madenler de önemli düzeyde bulunmaktadır. Kıbrıs adasının ilk çağlarda ormanlarla kaplı olduğu ancak

²³ Gözlü, *a.g.e.*, s. 91.

²⁴ Mustafa Tarakçı, *Kıbrıs Barış Harekâtı*, Hiperlink Yayınevi, İstanbul 2010, s. 67.

²⁵ A. Nühket Adıyeke ve Nuri Adıyeke, “Tarih Boyunca Doğu Akdeniz’de Kıbrıs Odaklı Güç Dengeleri”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt 28, Sayı 242, s. 96.

²⁶ Pınar Akarçay ve Gökhan Ak, “Ulusal Güvenlik Bağlamında Kıbrıs: Jeostratejik/Jeoeconomik Önem ve Gelişmeler”, *Bartın Üniversitesi Bartın ve Yöresi Tarih-Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (BAYTAM)*, Cilt 5, Sayı 1, s. 141.

²⁷ Mehmet Belen, *Jeopolitik ve Jeostratejik Açıdan Kıbrıs Sorunu (1960-1983)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Gebze YTE, s. 8.

²⁸ Fatma Çalik Orhun, *Osmanlı’dan Günümüze KIBRIS: Dün, Bugün, Yarın*, Gazi Kitabevi, Ankara 2020, s. 7.

ilerleyen dönemlerde bu ormanların yok olduğu İngiliz Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley'in "Kıbrıs'ın kaplı olduğunu sandığımız ormanlar nerede?" sözü ortaya koymaktadır.²⁹

Tektonik bir olay sonucunda adaya dönüştüğü ifade edilen Kıbrıs'ta ilk yerleşmelerin M.Ö. 6500-7000 yılları arasında Neolitik Çağda ortaya çıktığı ve Erken Bronz Çağı'nda Küçük Asya bölgesindeki olaylar sonucunda göç eden Anadolu halklarından ilk gruplarından oluştuğu ifade edilmektedir.³⁰ Adada yapılan çalışmalar sonucunda ulaşılan kalıntılar ile Anadolu'da keşfedilen kalıntıların benzer özelliklere sahip oldukları ve 1996-2000 yılları arasında Girne'deki Tatlısu Köyü'nde yapılan kazı çalışmaları sonucunda Kıbrıs'ta M.Ö. 10.000 yıllarında insanların yaşadıkları belirlenmiştir.³¹

Kıbrıs'a yerleşen toplumlar, adada yaygın olarak bulunan madenlerden yararlanmış ve Alasya olarak adlandırılan Kıbrıs'ta Bronz Çağı'nda Ege, Yakın Doğu ve Mısır gibi medeniyetlerle ticari ilişkilerde bulunmuşlardır.³² Jeostratejik konumu itibariyle medeniyetlerin ilgi odağı olan Kıbrıs adası tarihsel süreç boyunca Mısırlılar, Finikeliler, Akadlar, Persler, Hititler, Dorlar Persler, Fransızlar, Araplar, Romalılar, Venedikliler (İtalyanlar), Cenevizliler, Asurlular, İngilizler ve Osmanlılar tarafından ele geçirilmiştir.³³ Kıbrıs'ı Alasia olarak adlandıran Hititler, adayı ele geçirebilmek için Mısırlılarla mücadele etmişlerdir. Adayı ticaret merkezi ve deniz üssü olarak kullanan Hititler, bakır madenlerini kullanmışlardır. Kıbrıs adası 200 yıllık Hitit egemenliğinin ardından sırasıyla Akadlar, Asurlular, Persler ve Büyük İskender'in fethiyle birlikte Roma İmparatorluğunun egemenliğine girmiştir. Emevi halifesi Muaviye İslam devletlerinin güç kazanması ile Kıbrıs'ı fethetmiş ancak ilerleyen dönemlerde yeniden Bizans egemenliğine girmiştir. İngiliz Kralı Aslan Yürekli Richard, III. Haçlı seferinde Bizans valisinin yerine Fransız Lusignan Hanedanını getirerek adadaki ilk Katolik

²⁹ Christopher Matthews, Helen Canton, Philip McIntyre ve Iain Frame, *The Middle East and North Africa 2019*, Routledge, London and Newyork, 2018, s. 156.

³⁰ Güven Dinç, Osmanlı Yönetiminde Kıbrıs (1800-1839), (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*). Akdeniz Üniversitesi SBE, 2010, s. 18.

³¹ Müge Şevketoğlu, M.Ö. 8 Binde Anadolu ve Kıbrıs İlişkileri: Akanthou/Tatlısu Kurtarma Kazısı, *Anadolu/Anatolia*, Sayı 30, 2006, s. 112.

³² Ahmet Zeki Bulunç, *Kıbrıs Türk Halkının Varoluş Savaşı ve Rauf R. Denktaş*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayını, Ankara, 2016, s. 64.

³³ Ayhan Cankut, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin Kıbrıs Politikaları ve Kamuoyuna Yansımaları (1955-1964), (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*). Fırat Üniversitesi SBE, 2013, s. 5.

yönetimini başlatmıştır. Kıbrıs adası ilerleyen dönemlerde sömürge yönetimi sergileyen Venedikliler tarafından istila edilmiştir.³⁴

Kıbrıs'ın jeopolitik konumuna bağlı olarak önemli merkezlere yakın olması ve Akdeniz'e hâkim bir noktada bulunması, tarihsel süreçte dış müdahalelere uğramasına neden olmuş ve bu durum ada halkının mağduriyet yaşamalarına neden olmuştur. Venediklilerin işgali sonrasında Kıbrıs halkı birtakım zulüm ve baskıcı uygulamalara maruz kalmışlardır. Ada halkı ezici vergiler, askeri, idari ve hukuki baskılar karşısındaki yıpranmalarına ilaveten kuraklık ve salgın hastalıkların da ortaya çıkmasıyla Rodos ve Anadolu'ya göç etmişlerdir. Adadan göç edemeyen insanlar 1562 yılında Venedik yönetiminin zulüm rejimine dayanamayarak isyan etmiş ve Osmanlı'nın adil yönetim anlayışını bilen ada halkı Osmanlı Devleti'nden yardım talep etmişlerdir. Venediklilerin Kıbrıs'ı işgali sonrasında Akdeniz'deki ticaret gemilerine saldırımları ve ticaret güvenliğine zarar vermeleri sonucunda Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ı 1570/1571 tarihleri arasında tamamen fethetmiştir.³⁵

1.1.4. Osmanlı Dönemi'nde Kıbrıs'ta Siyasi ve Toplumsal Hayat

Mısır'ın alınması ve Doğu Akdeniz'in siyasi ve askeri açılardan ele geçirilmesi ile birlikte Osmanlı'nın ticaret yollarının güvenliği açısından tehlike oluşturan Kıbrıs'ın önemi artmış ve Osmanlı'nın alması gereken öncelikli topraklardan biri olmuştur. Kıbrıs'ın yönetimini elinde bulunduran Venedik'in taahhüt ettiği vergiyi ödememeleri ve Türk gemilerine saldırımları Osmanlı'nın adayı fethetme düşüncesini güçlendirmiştir. Akdeniz'in büyük bir bölümüne hâkim olan Osmanlı Devleti, hac yolu güzergâhını tehlikeye düşüren ve coğrafi ve stratejik açıdan önemli bir konumda bulunan Kıbrıs'ı fethetmek için hazırlıklara başlamıştır. Venedik yönetiminin Osmanlı ticaret yollarını tehdit etmesinin yanı sıra aynı zamanda adada yaşanan toplumsal sorunlar da Osmanlı'nın Kıbrıs'ı fethetmesinde etkili olmuştur. Venedikliler 80 yıl boyunca yönettikleri adadaki Katolik halka zulmetmekteydi. Venediklilerin baskıcı yönetiminden rahatsızlık duyan

³⁴ Kemal Akmaral, *Kıbrıs Türkünü İmhayı Hedefleyen Akritas Planı ve Annan'a Dek Uzanan Planlar Süreciyle Kıbrıs*, Bilge Karınca Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 42.

³⁵ Ömer Kemal Şimşir, *Kıbrıs Tarihi ve Önemi Konusunun Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Yeri İle İlgili Analiz Çalışması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi EBE, 2014, s. 9-10.

halk Osmanlı askerlerine yardım ederek adanın Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesini kolaylaştırmıştır.³⁶

Kıbrıs'ın fethinde görevlendirilen Lala Mustafa Paşa 1570 yılında Magosa dışında adanın tamamını, 1571 yılında da Magosa'yı alarak fetih sürecini tamamlamıştır. Kıbrıs adası Osmanlı'nın fethiyle birlikte beylerbeyliği olarak konumlandırılmış ve adanın yönetimine beylerbeyi olarak Muzaffer Paşa getirilmiştir.³⁷ Kıbrıs'ı fetheden Osmanlı Devleti, iskân politikası çerçevesinde Anadolu'nun farklı bölgelerinde yaşayan Türk nüfusu Kıbrıs'a kaydırmıştır. Dönemin zorunlu göç uygulaması kapsamında Karaman, Niğde, Manavgat, Darende, Alaiye, Teke, Bozok, Kayseri, Konya ve Zülkadriye gibi yerleşim yerlerinde ikamet eden her 10 haneden biri, eşyaları ve mallarıyla birlikte Kıbrıs'a gönderilmiştir. Kıbrıs'ın benimsenmesi ve ekonomisinin canlandırılması amacıyla gerçekleştirilen göç uygulamasında, göç edecek topluluğun demirci, ayakkabıcı, marangoz vb. gibi farklı meslek gruplarına sahip bireylerin seçilmesine dikkat edilmiştir.³⁸ Kıbrıs'ta sosyal ve ekonomik hayatın yeniden inşa edilebilmesi amacıyla Osmanlı Devleti adaya Türklerin gönderilmesinin yanı sıra aynı zamanda Venedik döneminde adayı terk eden halkın da geri dönmesi için birtakım uygulamalar gerçekleştirmişlerdir. Sömürgecilik amacı ile fethedilmeyen Kıbrıs'ta, Osmanlı Devleti diğer vilayetlerde olduğu gibi benzer politikalar uygulamış ve Kıbrıs halkının can, mal ve namusunu güvence altına almıştır.³⁹

Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ın fethinin ardından halkın yaşam kalitesini artırabilmek için birçok alanda yeniliğe başlamıştır. Çok yönlü imar faaliyetleri sürdürülen adada, halkın ihtiyaç duyduğu han, hamam, kervansaray, çeşme, cami, mescit, konak, su kemeri, türbe, tekke ve eğitim kurumları gibi yapılar inşa edilmiş ve Kıbrıs adasının sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan Anadolu ile benzer düzeye gelmesi sağlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin dini hoşgörüsü çerçevesinde Kıbrıs'taki Rum halkının da inanç ve geleneklerini yaşatmaya yönelik eğitim faaliyetlerini sürdürebilecekleri eğitim kurumları inşa edilmiştir.⁴⁰

³⁶ Dinç, *a.g.e.*, s. 20.

³⁷ Akmaral, *a.g.e.*, s. 42.

³⁸ Talip Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs: İdari Yapılanma ve Din Eğitimi*, Mehir Vakfı Yayınları, Konya, 2003, s. 37-38.

³⁹ Zafer Çakmak, *Kıbrıs'ta İsyan*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009.

⁴⁰ Tarakçı, *a.g.e.*, s. 72.

1877-1878 yılları arasında gerçekleşen 93 Harbi olarak da bilinen Osmanlı-Rus savaşında mağlup olan Osmanlı Devleti, gerileme dönemi ve askeri başarısızlıklar yaşamıştır. Bu dönemde jeostratejik ve ekonomik açıdan önemli bir konumda olan Kıbrıs, farklı ülkelerin konsolosluklarının açılmasına sahne olmuştur. Bunlardan en önemlisi 1878 yılında adada İngiliz konsoloslğunun kurulmasıdır. Avrupa'daki milliyetçilik akımından etkilenen Rum azınlıklar ise, 1821 yılında Yunanistan'da başlayan ayaklanmayı fırsat bilerek Osmanlı egemenliğine karşı yerel kiliseler önderliğinde bir isyan başlatmışlardır. Bu isyan 1829 yılında bastırılmıştır. Osmanlı Devleti, Rus tehlikesine karşı önlem alabilmek için 4 Haziran 1878 tarihinde İngiltere ile Kıbrıs Antlaşması'nı imzalamış ve Kıbrıs'ın idaresini geçici olarak İngiltere'ye bırakmıştır. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ın egemenliğini korumuş ancak adanın yönetimini İngiltere'ye devretmiştir.⁴¹

1.2. KIBRIS'IN İNGİLİZ İDARESİNE BIRAKILMASI

1.2.1. İngilizlerin Ada Yönetimini Ele Geçirmeleri

1800'lü yıllarda Süveyş Kanalı'nın açılmasına bağlı olarak İngiltere stratejik açıdan önem kazanan Kıbrıs'ı alarak Akdeniz'de hâkimiyet kurmaya çalışmıştır. İngiltere, Kıbrıs açısından önemli bir tehdit olan Rusya'yı engellemek ve Kıbrıs'ın Ruslar tarafından işgal edilmesini engelleyebilmek için Kıbrıs'ı işgal etmeyi düşünmüş ve Osmanlı ile imzalanan Ayastefanos Antlaşması bu düşüncesini uygulayabilmek için bir fırsat olmuştur. Osmanlı-Rus savaşı sonrasında Rusya'nın Osmanlı Devleti açısından tehdit oluşturmasını fırsat bilen İngiltere, Rusya'nın Osmanlı'daki ilerleyişini durdurmaya yönelik mülkiyeti Osmanlı'da idaresi İngiltere'de olmak şartıyla Kıbrıs'ın kendilerine bırakılmasını teklif etmiştir.⁴²

İngiltere Bakanı Salisbury, Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ın yönetimini İngiltere'ye vermemesi halinde İngiltere'nin Rusya ile olan mücadelesinde Osmanlı'yı yalnız bırakacağını ifade etmiştir. Bu olay sonrasında 4 Haziran 1878 tarihinde İngiltere ile bir ittifak anlaşması yapılmıştır.⁴³ 1 Temmuz 1878 tarihinde Kıbrıs Antlaşması'na ilaveten

⁴¹ Müge Vatansever, Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 12, s. 1492.

⁴² Erol Mütercimler, *Satılık Ada Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Öyküsü*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2003, s. 56-57.

⁴³ Rifat Uçarol, *1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı-İngiliz Anlaşması (Adanın İngiltere'ye Devri)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınevi, İstanbul, 1978, s. 63.

hazırlanan protokol, II. Abdülhamid'in Osmanlı Devleti'ne yönelik Rusya'nın göstereceği tepkiye yönelik endişeleri nedeniyle hemen imzalanmamıştır. İngilizlerin 7 Temmuz 1878 tarihinde adaya çıkarma yapmalarının üzerine Kıbrıs Antlaşması 15 Temmuz 1878 tarihinde II. Abdülhamid'in "Hukuk-i Şahaneme asla halel gelmemek şartıyla muahedeyi tasdik ederim" şeklindeki Kıbrıs'ın Osmanlı toprağı olarak kalması şartıyla onaylanmıştır.

Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında yapılan anlaşma ile 12 Temmuz 1878 tarihinde Kıbrıs'ın başkenti Lefkoşa'ya girmişlerdir. İngilizler Sir Garnet Wolseley'i yüksek komiser olarak atamış ve Kıbrıs'ın yönetimini ele geçirmişlerdir. Adanın hukuken Osmanlı Devleti'ne ait olması nedeniyle Kıbrıs vali yerine yüksek komiser tarafından yönetilmiştir. Kıbrıs'ın yönetimi İngilizlere geçtiğinde ada nüfusunun 2/3'ünü Rumlar, 1/3'ünü ise Türkler oluşturmaktaydı. Bu dönemde adada Türk ve Rum nüfusun yanı sıra aynı zamanda Latin, Marunî ve Ermeni azınlık nüfusu da bulunmaktadır. 12 Temmuz'da Kıbrıs'ın son valisi Besim Paşa, görevini İngiliz Amiral Lord John Hay'a teslim etmiş ve böylece Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'taki yönetimi son bulmuştur.⁴⁴ Rum halkı Wolseley'in Kıbrıs'ın yönetimine getirilmesini sevinçle karşılamış ve Rum Piskopos Kiprianos *"Biz adanın idaresinin değişmesinden memnunuz Kıbrıs'ın milli bakımdan bağlı bulunduğu Yunanistan'a katılmasına İngiliz hükümetinin yardımcı olacağına inanıyoruz"*⁴⁵ diyerek İngiliz yönetimine yönelik duydukları memnuniyeti ifade etmiştir.

1.2.2. İngilizlerin Adada Tesis Etiğı İdari Düzen

Osmanlı Devleti tarafından uygulanan idari ayırım bir süre İngilizler tarafından sürdürülmüş ve Lefkoşa, Limasol, Girne, Magusa, Larnaka ve Baf kazalarının Türk yöneticileri görevden alınarak yerlerine İngiliz yöneticiler atanmıştır. 1940 yılına kadar nahiyelerin her birine bir müdür atanması ve köylerdeki muhtarlık uygulamaları devam ettirilmiş, Rum köyleri Rum muhtarlar, Türk köyleri ise Türk muhtarlar tarafından idare edilmiştir. 14 Eylül 1878 tarihinde İngilizler tarafından yayınlanan konsey emirnamesinde, Kıbrıs yönetiminin yüksek komiserin yanı sıra 4'ü halktan olmak üzere 8 üyeden oluşan ve "Kavanin Meclisi" olarak adlandırılan bir kurul tarafından yönetileceğı ifade edilmiştir. Meclis üyeleri yüksek komiser tarafından seçilecek ve

⁴⁴ Ertuğrul Önalp, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2010, s. 68.

⁴⁵ Turgut Özakman, *Çılgın Türkler Kıbrıs*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2012, s. 22.

kraliçe tarafından onaylanarak meclis üyeliğine atanacaklardır. Bu meclis adanın yönetimine yönelik yüksek komiserin alacağı kararlara ilişkin önerilerde bulunabilecek ve alınan kararlar kraliçenin onayına sunulacaktır. Kraliçenin alınan bu kararları onaylama veya reddetme yetkisi vardır. Yüksek komiser meclis üyelerini, üyelik görevinden çıkarma, sulh hâkimi ya da yargıç atama gibi yetkilere sahiptir. Emirnamede ayrıca yüksek komisere tavsiye verebilecek 6 üyeden oluşan bir kavanin meclisinin kurulması yer almıştır. Üyelerin üçü devlet görevlisi üçü de sivil halktan seçilmiştir. Mustafa Fuat Efendi, George Glykys ve Kıbrıslı Richard Mattei devlet görevlisi olmayan üyeleri oluşturmuştur.⁴⁶ Yüksek komisere tavsiye verme dışında herhangi bir fonksiyonu bulunmayan bu meclis, İngiliz idaresinde bir sembol olup, Kıbrıs'ın yönetimine ilişkin kararlar Londra'dan alınmıştır.

İngiliz yönetimi döneminde Osmanlı ile yapılan anlaşma çerçevesinde Müslüman halkın evlilik, boşanma ve miras gibi davaları Şer'î mahkemelerde görülürken, aynı zamanda genel davaların görülmesine yönelik iki İngiliz hâkimin, bir Türk ve bir de Rum üyenin yer aldığı bir yüksek mahkeme de kurulmuştur.⁴⁷ Kazalardaki adli vakaların görülmesi üzerinde İngiliz görevli başkanlığında davaların görüleceği kaza mahkemeleri kurulmuş, bu mahkemelerde aynı zamanda bir Rum bir de Türk üye yer almıştır. Kıbrıs adasında yaşayan Rum halk, adanın Yunanistan'a bağlanabileceğini düşünerek İngiliz yönetimini büyük bir sevinçle karşılamıştır. Enosis olarak adlandırdıkları Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması düşüncesini gerçekleştirebilmek için Rum halkı yakaladıkları tüm fırsatları değerlendirmiş ve Türklere saldırılar düzenlemeye kadar her türlü eylemleri gerçekleştirmişlerdir.

1.2.3. İngilizlerin Türk ve Ortodoks Halka Yönelik İdari ve Kültürel Yaklaşımı

İngilizlerin adanın yönetimini devraldığı ilk dönemlerde başpiskoposlukla İngiliz yönetimi arasında bir anlaşmazlık çıkmıştır. Kilise Osmanlı Devleti yönetiminde Hristiyan Rumlardan vergi toplayabilmiş ve hatta Osmanlı memurları vergi toplama sürecinde kilisenin görevlilerine yardımcı olmuşlardır. İngiliz yönetimi kilisenin Hristiyan Rum halkından vergi toplama uygulamasını kaldırmış ve bu durum kilisenin

⁴⁶ George Hill, *Kıbrıs Tarihi Osmanlı ve İngiliz İdaresi Dönemi 1571-1948*, Nazım Can Serbest, (çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016, s. 355-356.

⁴⁷ Uçarol, *a.g.e.*, s. 68.

mali olarak zor durumda kalmasına neden olmuştur. Bu olay üzerine kilise yönetimi, yüksek komisere Osmanlı döneminde sahip oldukları bu haklarının geri verilmesini talep etmiş, aynı zamanda adanın Yunanistan'a bağlanacağı söylentilerini yaymışlardır.⁴⁸ İstekleri yüksek komiser tarafından onaylanmayan kilise sıkıntılarını dile getirebilmek ve birtakım şikâyetlerde bulunmak için doğrudan Londra ile görüşmelerde bulunmuş ve 1879 yılında kilisenin bu talebi İngiliz Parlamentosu'nda görüşülmüştür. Yüksek komiser bir araştırma komisyonu kurarak kilisenin isteklerini ve şikâyetlerini değerlendirmek zorunda kalmış ve araştırmalar sonucunda kilisenin iddialarının gerçeği yansıtmadığı, adaya dışarıdan gelen Rumların bu iddiaları ortaya attıkları belirlenmiştir. İngiliz parlamentosu gelen şikâyetleri değerlendirerek adanın yönetimini elinde bulunduran Wolseley'i görevden alarak yerine Sir Robert Biddulphu'yu atamışlardır. İngiltere'nin görev değişikliği kararını kendi isteklerinin kabul edilmesi olarak değerlendiren Rumlar, 1880 yılında Dışişleri Bakanlığına bağlı olan Kıbrıs'ın yönetiminin Sömürgeler Bakanlığına bağlanmasıyla daha da umutlanmışlardır.⁴⁹

Osmanlı döneminden beri Kıbrıs adasını ele geçirmenin planlarını yapan Rumlar, İngilizler tarafından oluşturulan Kavanin Meclisi'nin ilk haline itiraz ederek nüfus yoğunluğuna göre üye sayısının belirlenmesini talep etmişlerdir. Rumların itirazı üzerinde 23 Mart 1882 tarihinde değişiklikler yasalarak, halkın da katılımının sağlandığı 6'sı İngiliz, 9'u Rum ve 3'ü de Türklerden oluşan toplam 18 üyeden oluşan yeni meclis oluşturulmuştur.⁵⁰ İngiltere'nin bu kararı Rum halk tarafından memnuniyetle karşılanmış ve Rum Başpiskoposu duydukları memnuniyeti ifade etmek için Sömürgeler Bakanı Kimberley'e teşekkürlerini sunmuştur. Kıbrıs'ta yaşayan Türkler de İngiltere'nin almış olduğu bu karardan duydukları rahatsızlığı bildirmek ve Kıbrıs'ın Osmanlı toprağı olduğunu hatırlatmak için İngiliz yönetimine ithafen bir yazı göndermişlerdir. Kıbrıs'ta yaşayan Türkler yapılan bu uygulamanın Türkleri ezmeye yönelik olduğu ve Kıbrıs'ın Yunanistan topraklarına dâhil edilmesini isteyen Rumların taleplerinin yerine getirildiğini bildirerek sitemde bulunmuşlardır.⁵¹

⁴⁸ Önalp, *a.g.e.*, s. 68-69.

⁴⁹ Önalp, *a.g.e.*, s. 70.

⁵⁰ Nasim Zia, *Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçışı ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1975, s. 109.

⁵¹ Ahmet Gazioğlu, *Enosis Çemberinde Türkler*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa, 2000, s. 44-45.

Kıbrıs Türkleri ile Rumlar arasında 1895 yılında Vitsala, Tahtakale ve Vadili’de Rum gazetelerinden birinde Yunanistan ile birleşmenin tek amaçları olduğu ve bu düşüncenin gerçekleştirilmesi için harekete geçileceği haberinin üzerine ilk kitlesel kavga yaşanmıştır. Bu olayların ardından Rumlar, Kıbrıs genelinde Enosis düşüncesini yaymaya başlamışlar ve Avrupa ülkelerine ve de Londra’ya birtakım muhtıralar göndermişler. Kıbrıs Türklerini tahrik edecek olayların da sergilendiği mitinglerin yanı sıra aynı zamanda Türklerin bulunduğu yerleşmelere birtakım saldırılar da düzenlenmiştir.⁵²

1897 yılında yaşanan Türk-Yunan savaşının ardından dört koruyucu devlet tarafından Yunan bir yüksek komiser atanmasının ardından Rumların Enosis düşünceleri daha da güçlenmiştir. 1898 yılında Atina’da faaliyet gösteren bir cemiyetin Girit’teki olayların tüm Kıbrıs’ta yaşanmasını arzulamış ve bu isteğini Rum halka aşılama için Kıbrıs’ta birtakım mitingler gerçekleştirmiştir. Osmanlı Devleti’nin Epir, İyonya ve Girit adalarını kaybederek bu adaların Yunanistan’a bağlanması Kıbrıs kilisesi ve Rum liderlerin Megali İdea’nın gerçekleştiği düşüncelerine kapılmasına ve Kıbrıs’ın Yunanistan’a bağlanma ümitlerinin artmasına neden olmuştur. Rum halk Helenizm ülküsünü çocuklarına aşılayabilmek için okullarda bu yönde eğitim vermiştir. Balkan savaşlarından da mağlup olarak ayrılan Osmanlı Devleti, savaş sonrasında yapılan anlaşmayla Girit Adası’ndaki haklarından da vazgeçmiştir.⁵³

Rumlar kendileri açısından oldukça önemli olan Girit olayları örnek alınarak, benzer olayların sergilenmesiyle Kıbrıs’ın Yunanistan topraklarına dâhil edilebileceğini düşünmüşler ve bu doğrultuda Türklere saldırılar düzenleyerek onları tahrik etmişlerdir. Kıbrıs’taki Yunan Konsolosu Philemon’un tahrik edici faaliyetleri, Kıbrıs’ın yüksek komiseri Sir Walter Sendall’ın Rum Helenizmine yakınlık duyması, okullarda ve Limasol’de gerçekleştirilen sportif faaliyetlerde Yunan propagandası yapılması, bir Türk üyenin eksikliğinden yararlanarak Enosis kararı alınması gibi olaylar 1900’lü yıllara doğru Rumların kışkırtıcılık düzeylerini artırmıştır.⁵⁴ İngiliz Sömürgeler Bakanlığı müsteşarı Winston Churchill’in aday 1907 yılındaki ziyaretinde, Rum vekiller mecliste yaptıkları konuşma ile Kıbrıs’ın Yunan adası olduğunu ve Yunanistan’a bağlanmasının gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Rumların bu taleplerine Churchill şu cevabı vermiştir:

⁵² Sabahattin İsmail, *Kıbrıs Sorununun Kökleri*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, Lefkoşa, 2000, s. 34-35.

⁵³ Hill, *a.g.e.*, s. 432.

⁵⁴ Gazioğlu, *a.g.e.*, s. 71.

*“Ada ile Yunanistan arasında ne tarihi ne de coğrafi bir bağılık vardır. Adanın tarihi devirlerde Mısır, İran, Asur, Roma, Venedik, Ceneviz ve Osmanlı devletlerine bağlı olduğunu görürüz. Hiçbir zaman Yunanistan’a bağlı olduğunu tarih kaydetmiyor. Kıbrıs en geniş bir hayal ile bile coğrafi bakımdan Yunanistan’ın bir parçasını teşkil edemez. Kıbrıs’ta şimdi yaşayan insanlar Yunanlı değildir. Bunlar buraya göç eden Mısırlılar ile Yunanlıların karışmasından meydana gelen melez bir tiptir. Yalnız Yunan dili bunların Yunan geleneklerine bağlı kalmalarını sağlamıştır. Yoksa bunlar filozof, kahraman ve heykeltıraş Yunanlıların torunları değildir.”*⁵⁵

1911 Trablusgarp ve 1912-1913 Balkan Savaşlarında yaşanan mağlubiyetler Rumların Enosis düşüncelerini daha da güçlendirmiş ve bu durum Türklere yönelik kışkırtıcı hareketlerini daha da artırmıştır. Rum kilisesi ve meclis üyeleri adanın Yunanistan’a bağlanması düşüncesini İngiliz yöneticilere bildirme kararı almış ve bu süreçte adada Enosis düşüncesini yaymaya yönelik mitingler yapmışlardır. Türk toplumunun endişelenmesine neden olan bu olaylar büyüyerek, 27 Mayıs 1912 tarihinde yaralanmalara ve ölümlere neden sebebiyet veren boyutlara ulaşmıştır. Rumlar, Türklerin içerisinde bulunduğu bir araca saldırmış ve sebepsiz yere yapılan bu saldırı sonucunda yaralananlar ve ölenler olmuştur. Rum halkın yaptıkları bu kışkırtıcı hareketler kilise tarafından desteklenmiştir.⁵⁶

1.2.4. I. Dünya Savaşı ve Kıbrıs’ın İlhakının Tamamlanması

Rumlar ile Türkler arasındaki çatışmalar Birinci Dünya Savaşına kadar sürmüş ve Osmanlı Devleti’nin savaşa Almanya’nın yanında girmesiyle İngiltere aradığı fırsatı elde etmiştir. Osmanlı Devleti, 28 Ekim 1914 tarihinde Rus limanlarını bombalaması ile Birinci Dünya Savaşına dâhil olmuş ve bu olay üzerine 5 Kasım 1914 tarihinde İngiltere tarafından yayınlanan Krallık Konseyi Emirnamesi ile Kıbrıs’ı topraklarına dâhil ettiğini, Osmanlı Devleti ile 1878 yılında imzaladığı Kıbrıs Antlaşmasını ve buna bağlı olan diğer antlaşmaları da feshettiğini ifade etmişlerdir. Kıbrıs’ın İngiltere topraklarına katılmasını Enosis düşüncesinin önündeki son engelin kalkması şeklinde yorumlayan Rumlar, Enosis düşüncesine yönelik İngiltere’nin Kıbrıs’ın Osmanlı toprağı olduğu gerekçesinin ortadan kalktığını düşünmüşlerdir.⁵⁷

⁵⁵ Zia, a.g.e., s. 118.

⁵⁶ Önalp, a.g.e., s. 79-80.

⁵⁷ Şükrü Sina Gürel, *Kıbrıs Tarihi 1878-1960 Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika*, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2020, s. 75-78.

İngiltere, Kıbrıs'ı ödül olarak kullanarak Yunanistan'ı savaşta kendi saflarına çekmek istemiştir. İngiltere Dışişleri Bakanı Edward Grey 16 Ekim 1915 tarihinde Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilerek Enosis düşüncesinin gerçekleştirileceği teklifini resmi olarak yapmış ve tekliflerine yönelik cevabın bir hafta içerisinde verilmesini talep etmişlerdir. Siyasi olarak iç karışıklık yaşayan Yunanistan'ın Alman asıllı kralları I. Konstantin'in Alman imparatoru II. Wilhelm'in kuzeni olması İngiltere'nin bu teklifi değerlendirememelerine neden olmuştur. 1917 yılında Yunanistan yönetimini devralan Venizelos Birinci Dünya Savaşı'na İngiltere'nin safında girme kararı almasına rağmen, İngiltere Kıbrıs'ı verme teklifinde yeniden bulunmamıştır.⁵⁸

Osmanlı Devleti'nin de dâhil oldukları ittifak devletlerinin savaşı kaybetmesi sonucunda Osmanlı Devleti açısından ağır şartlar içeren Sevr antlaşmasını imzalamışlardır. Mustafa Kemal başta olmak üzere Anadolu'da ulusal milli mücadeleyi başlatan grup kurtuluş mücadelesini başlatmış ve düşmanlarını alt ederek Türkiye devletini kurmuşlardır. 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması ile Kıbrıs ile ilgili birkaç husus görüşülmüş ve anlaşmanın 16, 20 ve 21. maddelerinde Kıbrıs meselesine ilişkin birtakım hususlar karara bağlanmıştır. Anlaşmanın bu maddeleri ile Kıbrıs'ın ilhakı yeni kurulan devlet tarafından resmen tanınmıştır.⁵⁹

1.2.5. Milli Mücadele ve Cumhuriyet Döneminde Kıbrıs

Lozan Antlaşması'nın ardından ada yönetimi resmi olarak İngiliz imparatorluğuna bırakılmıştır. 6 Ağustos 1924 tarihinde Lozan'ı onaylayarak Kıbrıs Adasının yönetimini devralan İngilizler, adayı Taç Kolonisi olarak ilan etmişlerdir. Kral V. George tarafından ilan edilen bu karar ile birlikte Kıbrıs yönetimi yüksek komiserlik makamından valiliğe dönüştürülmüş ve adanın ilk valisi 1920 yılından beri yüksek komiserlik görevini yürüten Sir Malcolm Stevenson olmuştur. Ada yönetimini resmi olarak devralan İngilizler, Rumların enosis isteklerine yönelik daha kararlı davranışlar sergilemişlerdir. İngiliz yasama meclisindeki Rum üye sayısının 9'dan 12'ye çıkarılmasıyla birlikte İngiliz üye sayısı da 6'dan 9'a çıkarılmış ve İngiltere yönetiminin etkisinin korunmasını sağlamıştır.

⁵⁸ Onur Öymen, *Zor Rota Gençlik ve Diplomasi Anıları*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2017, s. 412.

⁵⁹ Mustafa Sıtkı Bilgin, 1964 Johnson Mektubu Öncesi ve Sonrası Dönemde Kıbrıs'ta Türk-İngiliz İlişkileri, *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 11-13 Aralık 2014, Gazimağusa, Yayına Hazırlayan: Duygu Türker Çelik, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2016, s. 3-11.

İngiltere yönetimi 6 Şubat 1925 tarihinde yayınladığı kraliyet emirnamesi ile anayasayı değiştirme yetkisini resmi olarak ada meclisinin elinden almıştır.⁶⁰

Kıbrıs adası, Türkiye Cumhuriyeti açısından stratejik konumuna bağlı olarak önemli bir konumda bulunmaktadır. Kıbrıs'ın sahip olduğu bu stratejik önem, Türkiye Cumhuriyeti'nin adada başkonsolosluk açma isteğini ortaya çıkarmış ve yapılan görüşmeler üzerine 1925 yılında Lefkoşa'da Türk Başkonsolosluğu açılarak, törenlerle birlikte Türk Bayrağı göndere çekilmiştir.⁶¹ Kıbrıs Valisi Sir Malcolm Stevenson 1926 yılında ada valiliği koltuğunu yerini Ronald Storss'a bırakmıştır. Kıbrıs adasında Türk milli bilincinin oluşumuna yönetimde kaldığı süre boyunca karşı çıkan Storss'un tüm çabalarına rağmen Kıbrıs Türk halkı milli bilincini korumaya ve geliştirmeye yönelik çabalarını bırakmamıştır. 1928 yılına gelindiğinde Storss, müftünün protokollerde başpiskoposun önce gelmesi geleneğini değiştirmesine rağmen İngiliz yönetiminin adadaki yönetim politikasında arzu ettikleri değişiklikleri göremeyen Rumlar bu durumdan duydukları rahatsızlıkları dile getirmiş⁶² ancak buna rağmen 1931 yılına kadar önemli bir olumsuzluk yaşanmamıştır.

1931 yılına gelindiğinde Enosis propagandalarını artırmaya başlayan Rumların niyetlerinin adada büyük boyutlu olaylar çıkarma isteklerini ortaya koymaktadır. 11 Ağustos 1931 tarihinde İngiltere yönetimi tarafından çıkarılan yeni gümrük vergisi bahane edilerek Enosis düşüncesini yaymayı amaçlayan piskopos Nikodemos tarafından halkı kışkırtacak mitingler yapılmıştır.⁶³ Türk vekil Necati Özkan, İngiltere yönetimi tarafından çıkarılan söz konusu yasanın reddedilmesine yönelik oy kullanmıştır.

1931 yılında Kıbrıs adası'nda ortaya çıkan olayların yalnızca vergi yasası ile açıklanması yeterli olmamaktadır. Kıbrıs'lı Rumlar, ada yönetiminin İngilizlerin eline geçmesiyle birlikte Enosis düşüncelerinin önündeki en büyük engelin ortadan kaldırıldığını düşünmüşlerdir. İngiliz yönetiminin Rumların bu taleplerini kabul etmemesi üzerine, Rumlar adada sahip oldukları hakları artırarak yönetimdeki etkinliklerini daha fazla artırmak istemiş, ancak bu isteklerinin de gerçekleşmemesi üzerine fiili eylemlere başlamışlardır. Adada yaşanan ekonomik problemler ve 1929

⁶⁰ Gazioğlu, *a.g.e.*, s. 193.

⁶¹ Özakman, *a.g.e.*, s. 45.

⁶² Önalp, *a.g.e.*, s. 86.

⁶³ İsmail, *a.g.e.*, s. 277.

yılında eğitim alanında yapılan düzenlemeler Rumların adadaki eylemlerinin ortaya çıkmasında etkili olan diğer hususları oluşturmaktadır. Kıbrıs adasında eğitim-öğretim müfredatı ve öğretmenlerin İngiliz yönetiminin denetimine bırakılmasını içeren eğitim düzenlemesi Kıbrıslı Rumların tepkisini çekmiştir. Öğretmenlerin ve eğitim-öğretim müfredatının denetiminin İngiliz yönetimine geçmesiyle birlikte Rumların okullarda Enosis propagandası yapmaları engellenmiş ve bu durum Rum halkının tepkisini ortaya çıkarmıştır. Kavanin Meclisi tarafından reddedilen eğitim düzenlemesinin İngiliz Kraliyet kararı ile yasalaşması Rumların tepkisini çekmiş ve Kitium Piskoposu'nun kışkırtmaları sonucunda adadaki Rum halkı ayaklandırmıştır.⁶⁴

1931 yılında yaşanan olayların temel sebebi Enosis düşüncesi olmamasına rağmen ayaklanmaların ortaya çıkmasında etkili olan unsurlardan birini oluşturmaktadır. Piskopos Nikodemos'un 17 Ekim tarihinde yayınladığı bir manifestosunda *“biricik kurtuluşumuz her anlamda, milli istiklalimizdedir ve bu istiklal anavatanımız Yunanistan'la birleşmekten geçmektedir”* sözleri Enosis düşüncesinin Rumların ayaklanmasının sebeplerinden biri olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Nikodemos'un 20 Ekim tarihinde Limasol'deki bir konuşmasında sarf ettiği *“Milli hassasiyetleri olan eğitilmiş bir halk olduğumuzu yabancı hükümdarlara göstermenin vakti gelmişti. Kahrolsun adi ve rezil rejim! Yaşasın Enosis!”* sözleri de Kıbrıslı Rumları kışkırtarak ayaklanmaya sevk etmiştir.⁶⁵

Piskopos Nikodemos'un Limasol'de yaptığı bu konuşma toplantı sonrasında çoğaltılarak Rum kulüplerine dağıtılmıştır. Kavanin Meclisi'ndeki Rum üyeler piskoposun konuşmasının yayılmasına ilişkin haberin duyulmasının ardından istifa kararı almışlardır. Kıbrıslı Rumlar tarafından piskoposun konuşmasından iki gün önce kurulan “Ulusal Birlik” adlı grubun üyeleri halkı meydanlara toplamak için kilise çanlarının çalınmasını sağlamışlardır. 300 kişinin katılımıyla başlayan gösteri kısa sürede büyüyerek yaklaşık 3000 kişinin katıldığı büyük çaplı bir gösteriye dönüşmüş ve meclis üyeliğinden istifa eden vekiller gösteride konuşmalar yapmışlardır. Vekillerin, valinin tatil amacıyla Kıbrıs'tan ayrılarak İngiltere'ye gideceğini duyurması üzerine göstericiler *“Vali konağına, vali konağına”* sloganları atmışlardır. Halkın sloganlarına öncülük eden

⁶⁴ Gürel, a.g.e., s. 135-154.

⁶⁵ Hill, a.g.e., s. 467.

Lefkoşa kilisesinin başpiskoposu Yunan bayrağını eline alarak topluluğun önüne geçmiş ve kalabalık ile birlikte vali konağına yürümüştür.⁶⁶

Akşam saatlerinde vali konağının önüne gelen kalabalık “Enosis” sloganları atarak, konağın önündeki polisler saldırmışlardır. İngiliz yöneticiler ve Lefkoşa kaymakamı göstericilerle ayaklanmacılarla görüşerek olayları bastırmaya çalışmışsalar da başarılı olamamışlardır. Valilik konağı önüne gelen ayaklanmacılar ilerleyen sürelerde konağı taşlamaya başlamış ve bazı göstericiler konağın çatısına Yunan bayrağını asmışlardır. Olayları bastırmak amacıyla gönderilen takviye ekip de yetersiz kalınca görevliler de konağın içine çekilmişlerdir. Öfkeli kalabalık ilerleyen zamanlarda İngiliz yöneticilerin araçlarını yakmış ve konağın içerisine ellerinde bulundurdukları yanıcı maddeleri atmaya başlamışlardır. Lefkoşa kaymakamı öfkeli kalabalığı durdurmak için gösteri yasasını okuyarak üzerlerine ateş açılacağını ifade etmiş ancak öfkeli kalabalığı durdurmayı başaramamıştır. Ayaklanmacıları durdurabilmek amacıyla polis ateş etmeye başlamış ancak göstericilerin konağı yakıp binayı kül etmelerine engel olamamışlardır.⁶⁷

Kıbrıs Valisi Storrs, ayaklanmacılardan kaçarak müsteşar vekiline sığınmış ve Akdeniz’de bulunan donanma komutanlığından bir uçak gemisi isteyerek Mısır’da bulunan İngiliz askeri komutanından olayların bastırılması için yardım istemiştir. İngiltere Sömürge Bakanlığı’nı çıkan ayaklanma hakkında bilgilendiren Storrs, adada görevli İngiliz kamu görevlerini silahlandırmış ve 1928 Savunma Kraliyet Emirnamesini uygulayabilmek için bakanlıktan izin istemiştir. Bakanlığın isteğini kabul etmesinin ardından Vali Storrs, meclisi kapatarak geçici olarak adadaki iş faaliyetlerini durdurmuştur. Şehirlere giriş çıkışı durduran Storrs aynı zamanda şehirlerdeki hükümet binalarını da koruma altına almıştır. Lefkoşa’da başlayan ayaklanmalar kısa sürede diğer şehirlere de sıçrayarak ada geneline yayılan geniş çaplı bir gösteri haline gelmiştir. Kıbrıs adasına savaş gemileri ulaşmış ancak alınan tüm önlemler olayların bastırılmasında yetersiz kalmıştır. Bakanlık izninin ardından ayaklanmaların çıkmasında öncülük yapan bireyler tutuklanmıştır.⁶⁸

Kıbrıslı Rumlar tarafından çıkan ayaklanmalar ortalama 10-12 gün devam etmiş ve ayaklanmanın bastırılmasının ardından Girne ve Kitium piskoposları sürgün edilerek

⁶⁶ Gazioğlu, *a.g.e.*, s. 258.

⁶⁷ Gazioğlu, *a.g.e.*, s. 259-260.

⁶⁸ Gazioğlu, *a.g.e.*, s. 260-262.

İngiltere'ye gönderilmiştir. Ayaklanma sonucunda 10 kişi hayatını kaybederken 38'i polis olmak üzere toplam 68 kişi yaralanmıştır. Olay sonrasında gerçekleştirilen yargılama süreci sonucunda yaklaşık 2000 kişi idam edilmiş ve Yunanistan konsolosu Kuru da "persona non grata (istenmeyen adam)" olarak ilan edilmiştir.⁶⁹

Kıbrıs adasında 1931 olaylarının ardından başlayan baskı dönemi İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etmiştir. Ayaklanma sonrasında İngiltere yönetimi sıkı tedbirler almış ve alınan tedbirler Rum halkının yanı sıra isyanlara destek vermeyen ve Enosis düşüncesine karşı olan Türk halkına da uygulanmıştır. İngiliz yönetiminin buradaki amacı Rumların milliyetçilik hareketlerinin yanı sıra aynı zamanda Türk milliyetçiliğine bağlı olarak ortaya çıkabilecek muhtemel ayaklanmaların da ortaya çıkmasını engellemektir. 1933 yılına gelindiğinde Kıbrıs adası Valiliğine Stubbs getirilmiştir. Stubbs, Sömürgeler Bakanlığına bir rapor sunarak Kıbrıslı Rumlar arasında Enosis düşüncesinin yayılmasının engellenebilmesinin ancak kilisenin etkisiz hale getirilmesiyle mümkün olabileceğini ifade etmiştir.⁷⁰

Kıbrıslı Türkler ile Türkiye arasındaki ilişkiler Atatürk döneminde daha da geliştirilmiştir. Kıbrıslı Türklerin dil, eğitim ve kültürel haklarıyla yakından ilgilenen Ankara aynı zamanda Kıbrıs adasında Atatürk devrimlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar da yürütmüştür. Hatay'ın Türk topraklarına dâhil edilmesi sürecinde gerçekleştirilen diplomatik görüşmeler devam ederken aynı zamanda Kıbrıs'a yönelik ilgiyi vurgulayan somut girişimlerde de bulunulmuştur.⁷¹

İngiliz yönetimi aldıkları sıkı önlemleri İkinci Dünya Savaşının sonuna kadar uygulamaya devam etmiştir. Kıbrıslı Rumlar adadaki taşkınlıklarını sürdürmelerine rağmen, İngiltere yönetimi aldıkları sıkı tedbirlerle olayları büyümeden bastırabilmiştir. İkinci Dünya Savaşıyla birlikte ertelenen Kıbrıs konusu, savaşın sonunda yeni bir hal alarak dünya gündemini sıklıkla meşgul edecek bir hale dönüşmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dönemin süper güçlerinden biri haline gelen SSCB, stratejik çıkarlarını gözeterek Ortadoğu'ya yönelmiştir. İngiltere'nin Kıbrıs'ın yönetimini elinde bulundurması ve Doğu Akdeniz'de bulunması Rusları rahatsız etmiş ve bu durumu stratejik çıkarlarını gerçekleştirebilmelerinin önünde bir engel olarak görmüştür.

⁶⁹ Önalp, *a.g.e.*, s. 87.

⁷⁰ İsmail, *a.g.e.*, s. 285-286.

⁷¹ Gazioğlu, *a.g.e.*, s. 289.

Kıbrıs'ın yönetiminin İngilizlerden alınmasının güneye ilerlemelerini kolaylaştıracağını düşünen Sovyetler Birliği, Moskova'daki Rumları adaya göndermiş ve Kıbrıslı Rumların Enosis düşüncelerini yeniden canlandırmak için çalışmalara başlamışlardır. Ruslar tarafından Kıbrıs'ta kurulan AKEL partisi, Enosis düşüncesinin hızla yayılmasında ve Rusların adadaki gelişmelere müdahil olmalarında önemli rol oynamıştır.⁷²

İngiltere'nin Kıbrıs adasına ilişkin izledikleri politika İkinci Dünya Savaşı'nın ardından farklılaşarak iki farklı amaç taşımıştır. İngiliz yönetiminin Kıbrıs politikası kendi politikalarını belirlediği dönem olan 1960 yılına kadar olan dönem ve Türkiye ve ABD'nin de ada politikasında etkili güç olduğu dönem olan 1960 sonrası dönem olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Kıbrıs adası'nda ortaya çıkan yerel gelişmeler, Rum halkının Enosis düşünceleri, Türklerin Enosis'e karşı tavırları ve Ortadoğu'da ortaya çıkan birtakım olaylar İngilizlerin Kıbrıs politikalarını şekillendiren temel unsurları oluşturmaktadır. Hindistan'dan 1947 yılında çekilen İngiltere'nin ilgi merkezini Ortadoğu oluşturmuştur. Kıbrıs, Akdeniz'deki stratejik konumu nedeniyle dönemin süper gücü olan İngiltere'nin bu özelliğini sürdürebilmesi açısından büyük önem taşımıştır.⁷³

İngiltere'nin 1947 yılında İtalya'dan 12 Ada'yı alarak Yunanistan'a vermeleri Kıbrıs Rum halkının Enosis düşüncelerini gerçekleştirecekleri umutlarını yeniden yeşertmiş ve İngiltere'ye bakış açılarını değiştirmiştir. İngiltere 1947 yılında Kıbrıs adasında muhtarlığa benzer bir yönetim biçimi kurabilmek amacıyla Lord Winster'i vali olarak atamış ancak Winster tarafından hazırlanan anayasa hem Türkler hem de Rumlar tarafından kabul edilmeyince uygulamaya konulmamıştır. Winster adayı yönetebilmek için bir danışma meclisi oluşturmuş ve adayı danışma meclisiyle birlikte yönetmiştir. Yunanistan'ın Kıbrıs meselesini 1950'li yıllarda uluslararası alana taşımasına kadar Türkiye Kıbrıs'ta yaşayan Türk halkı ile yakından ilgilenmiş ancak Kıbrıs'ın siyasi işlerine karışmamıştır.⁷⁴

İkinci Dünya Savaşının ardından dünya siyasi ve politik düzeninde köklü değişikliklerin yaşanacağı ve sömürgeciliğin son bulacağı ilk sinyallerini vermiştir. Bu dönemde Kıbrıs ile ilgilenen Türk hükümeti, soğuk savaş dönemi olan 1950 sonrasında

⁷² Anıl Çeçen, *Kıbrıs Çıkmazı*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2005, s. 39.

⁷³ Bilgin, *a.g.e.*, s. 6.

⁷⁴ Şükrü Sina Gürel, *Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri 1821-1993*, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2018, s. 92.

ülkenin dış politikasını dönemin şartlarına uyarlamayı ve Batılı ülkeler ile ittifak kurmayı amaçlamıştır. Batılı ülkeler ile iyi ilişkiler kurmayı amaçlayan Türk yönetimi İngiltere ile sorun yaşamamak için Kıbrıs konusunda çekimser kalmayı tercih etmiştir. ABD'nin de desteğini alan Yunanistan, Kıbrıs'a olan ilgisini 1950 yılından beri sürekli ön planda tutmuştur. ABD ile İngiltere'nin Ortadoğu politikalarının birbirine karşı olması, ABD'nin Kıbrıs konusunda Yunanistan'ı desteklemesine neden olmuştur. İngiltere'nin 1947 yılında Filistin ve Hindistan'ı kaybetmesi ve 1952 yılında Mısır'da yaşadığı olumsuzluklar Kıbrıs'ın önemini artırmıştır. İngiltere Batı ülkelerinin çıkarları doğrultusunda ABD ile ilişkilerinin iyi olduğunu yansıtsa da İngiltere'nin Ortadoğu'da önemli çıkarları bulunmaktadır.⁷⁵

Türkiye ile Yunanistan arasında İkinci Dünya Savaşı sonrasında soğuk rüzgârlar esmeye başlamış ve her iki ülke de Sovyetlerin tehdidine maruz kalmışlardır. Yunanistan Sovyet tehdidinin yanı sıra bu dönemde aynı zamanda kışkırtmalar sonucunda ortaya çıkan iç savaşı uğraşmak zorunda kalmıştır. Sovyet tehdidine karşı hem Türkiye hem de Yunanistan ABD'den ümit beklemiş ve bu beklentinin etkisiyle 1934 Balkan Antlaşmasıyla ülkeler arasındaki dostluk, birtakım unsurların etkisiyle farklı bir boyuta kavuşmuştur. Her iki ülke aradıkları güvenlik ihtiyaçlarını 1952 yılında NATO'ya üye olarak bulmuşlardır. 1952-1954 yılları arasında NATO'yu genişletmek için uğraşan Türkiye, bu dönemde Kıbrıs sorunuyla tam anlamıyla ilgilenememiştir.⁷⁶

Yunanistan, 1950'li yılların ilk dönemlerinde Kıbrıs'ın statüsünde herhangi bir değişiklik yapmayacağını bildiren İngiltere'nin bu yöndeki söylemlerini az-çok dikkate almasına rağmen, Enosis düşüncelerini de sürekli olarak dillendirmekten geri kalmamıştır. Solcu Rumlar 21 Kasım 1949 tarihinde Enosis için ilk defa Birleşmiş Milletlere plebisit başvurusunda bulunmuş ancak bu durum kilise ile AKEL arasındaki rekabeti artırmıştır. AKEL'in Enosis konusunda gerçekleştirdiği bu girişim Enosis liderliğini elinde bulundurmaya isteyen kilisenin çabalarının artmasını sağlamıştır. 15 Ocak 1950 tarihinde yakın zamanda başpiskoposluk makamına geçecek Kitium Piskoposu Makarios'un başkanlığını yaptığı Sen Sinod Meclisi'nde aldığı Enosis plebisiti düzenlemesi kararıyla, Enosis konusunda liderliği ele geçirmek için çalışmıştır. AKEL'in bu çalışmalarına karşılık olarak kilise 15 Ocak 1950 tarihinde yalnızca kilise tarafından

⁷⁵ Gürel, *a.g.e.*, s. 93.

⁷⁶ Çeçen, *a.g.e.*, s. 38-39.

düzenlenecek plebisit düzenleneceğini ve bu plebisit ile birlikte Enosis düşüncesinin tüm dünyaya duyurulacağını açıklamıştır.⁷⁷

Türk ve İngiliz yönetiminin itirazlarına rağmen 15 Ocak 1950 tarihinde kiliselere konulan ve “Kıbrıs’ın Yunanistan ile birleşmesini istiyoruz” ve “Yunanistan ile birleşmeye karşıyız” seçenekleri sunulan defterlere imza atma şeklinde bir plebisit düzenlenmiştir. Bir haftalık oylama süreci sonucunda oy kullanan Rum halkının %96’sının Yunanistan ile birleşmek istedikleri belirlenmiştir. 4 Şubat 1950 tarihinde oylamanın sonucunun başpiskopos tarafından İngiliz yönetimine sunulması üzerine, İngiliz valisi “*İngiltere Kıbrıs sorununa bitmiş gözüyle bakmaktadır. Adanın statüsünde bir değişiklik öngörülmemektedir*” cevabını vermiş ve oylama sonuçlarını dikkate almadığını ifade etmiştir.⁷⁸

8 Ekim 1950 tarihine gelindiğinde Kitium piskoposu III. Makarios’un seçilmesi ile birlikte farklı bir boyut kazanan Enosis düşüncesi, Yunanistan’ın da Kıbrıs ile resmen ilgilenmeye başlamasıyla birlikte daha da güçlenmiştir.⁷⁹ Dönemin Yunanistan Başbakanı Venizelos 16 Şubat 1950 tarihinde İngiltere’ye yazdığı yazıyla adanın kendilerine ilhakını teklif etmiş ve İngiltere’nin bu teklifi kabul etmesi halinde Yunanistan’da dört farklı yerde doksan dokuz yıl süreyle kullanabilecekleri üsler verileceğini açıklamıştır. Türk kamuoyunda büyük tepkiler ortaya çıkaran Venizelos’un bu talebi İngiltere tarafından reddedilmiştir. Yunanistan’ın bu teklifi üzerine 24 Şubat ve 24 Nisan tarihlerinde dönemin Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Fuat köprülü tarafından “*Adanın hukuki statüsünde bir değişiklik yapılmasına neden görülmediğini, şayet bir değişiklik şart ise bunun ancak Kıbrıs’ın Türkiye’ye geri verilmesi ile gerçekleşebileceğini*” demeçleri verilerek yapılan teklife ilişkin tepkisini dile getirmiştir.⁸⁰ İngiltere’nin, Enosis düşüncesine ilişkin kararlarının değişmeyeceğine inanan Yunanistan Kıbrıs halkına yönelik self determinasyon uygulanması için 16 Ağustos 1954 tarihinde başvuruda bulunmuştur. 9 Ağustos 1954 tarihinde Yugoslavya ve Yunanistan yönetimleri ile Balkan Paktını imzalayan Türk yönetimi açısından bu karar

⁷⁷ Gazioğlu, a.g.e., s. 443-446.

⁷⁸ Önalp, a.g.e., s. 91.

⁷⁹ Işıl Tuna, 1950-1960 Yıllarında Türkiye’nin Kıbrıs Politikaları, *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 11-13 Aralık 2014 Gazimağusa, Duygu Türker Çelik, (hızl). Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2016, s. 85.

⁸⁰ Öymen, a.g.e., s. 416.

beklenmedik bir durum olmuştur. Birleşmiş milletler Yunanistan'ın Kıbrıs'ın ilhaki konusuna yönelik tekliflerini değerlendirmiş ve 50 kabul 8 çekimser oyla genel kurulda Kıbrıs sorununa yer verilmesinin gerekli olmadığına karar verilmiştir. Kıbrıs adası, bu kararın ardından yeniden karışmış ve şiddet eylemleri artmıştır. Yunanistan bu kararla birlikte ya Enosis hedefinden vazgeçecek veya daha önce Girit'de olduğu gibi Kıbrıslı Rumlarla anlaşarak tedhiş eylemleri vasıtasıyla Enosis hedefine ulaşacaktır.⁸¹

Yunanistan, Birleşmiş Milletlerden beklediğini alamayınca daha önce Girit'de yaptığı gibi Kıbrıs'a gizlice cephane, asker ve silah sokmak için uğraşmıştır. 1951 yılında Kıbrıs'a gelerek Kilise yetkilileriyle görüşen Kıbrıslı emekli Albay Grivas, İngiltere tarafından yasalara aykırı olarak ilan edilen PEON hareketini yönetmekle görevlendirilmiştir. Grivas 10 Ocak 1955 tarihinde Makarios ile birlikte dönemin terör örgütlerinden olan EOKA'nın temellerini atmışlardır. Makarios, Yunanistan'ın bağımsızlık günü olan 25 Mart'ta EOKA'nın ilk eylemini yapmasını teklif etmiş, ancak Grivas, İngilizlerin adaya gönderilen silahları ele geçirmesi üzerine bu tarihi 1 Nisan 1955 olarak değiştirmiştir. Sabote edilecek bölgelere ait listeyi elinde bulunduran Grivas, adliye binası, vilayet konağı, polis merkezi, elektrik santrali, radyo istasyonları gibi birçok kamu binalarının EOKA tarafından sabote edilmesini planlamıştır.⁸²

EOKA örgütü eylemlerini gerçekleştirebilmek için 1 Nisan'da harekete geçmiş ve birçok araba patlatılmış, İngilizlere ait birçok bina talan edilmiş ve karşılına çıkan İngiliz görevlileri de öldürmüşlerdir. Örgüt tarafından halka *“Haklı davamıza olan inancımız, Tanrının yardımı ve tüm Yunanlıların desteği ile biz Kıbrıslılar; İngiliz boyunduruğundan kurtulmak için mücadele etmeyi üzerimize alıyoruz. Kıbrıs'ımızın hürriyeti için hep birlikte ileri!”* şeklinde bildiriler dağıtarak eyleme katılmaları için onları davet etmişlerdir.⁸³

Eylemlerini ilk dönemlerde İngilizlere karşı gerçekleştiren EOKA örgütü, ilerleyen dönemlerde Türkleri de hedef almış ve EOKA örgütünün eylemleri engellenemez boyutlara ulaşmıştır. İsraillilerin, İngiliz ve Araplarla çatışarak İsrail devletini

⁸¹ Mütercimler, *a.g.e.*, s. 119.

⁸² Önalp, *a.g.e.*, s. 95.

⁸³ Özakman, *a.g.e.*, s. 69.

kurmalarını örnek alan Rumlar, Kıbrıs'ı Yunanistan topraklarına dâhil edebilmek için İngilizlerle mücadele etmişlerdir.

Kıbrıs adasında başlayan karışıklıklar her geçen gün daha da artarken, Yunanistan artırdığı şiddet eylemleri neticesinde İngilizler üzerinde baskı kurmayı başarmışlardır. 30 Haziran 1955 tarihinde İngiltere, Kıbrıs adasındaki olayların gün geçtikçe arttığını görünce Türkiye ile Yunanistan'ın da katılacağı bir konferans düzenlemeyi kararlaştırmış ve Kıbrıs'ın da dâhil olduğu Doğu Akdeniz'deki askeri ve siyasi konuların görüşülmesi amacıyla Londra konferansının yapılmasına karar vermişlerdir. Londra Konferansı Kıbrıs'ın yanı sıra Doğu Akdeniz'in de dâhil edildiği geniş çaplı bir bölgeye ilişkin kararların alınması ve Türkiye'nin de adada meydana gelen olumsuzlukların ortağı olarak değerlendirilmesi açısından önemlidir. İngiltere, Londra konferansı ile Lozan Antlaşması ile Türkiye'nin adadaki haklarından feragat ettiğini iddia eden Yunanistan ile Türkiye'yi karşı karşıya bırakmayı amaçlamıştır.⁸⁴

Fatin Rüştü Zorlu, Dışişleri Bakanlığı görevine gelmesi üzerine Kıbrıs'a ilişkin konuların görüşüleceği bir komite oluşturmuş ve katılması kararlaştırılan Londra Konferansı'na yönelik hazırlıkların yapılması için komite üyelerine emir vermiştir. Londra Konferansı'nda öncelikli amaç adada yaklaşık 100 bin Türk'ün yaşadığı, Türkiye'nin adadaki haklarından vazgeçmediğini ve Yunanistan'ın asıl amacının Kıbrıs adasını topraklarına dâhil etmek olduğunu ifade etmektir. Kıbrıslı Türk liderlerin de görüşlerini alan Kıbrıs komitesi, konferansta ortaya çıkabilecek muhtemel tüm durumları göz önünde bulundurarak hazırlıklarını yapmışlardır. Dönemin başbakanı Adnan Menderes 24 Ağustos tarihinde komite üyelerini Londra'ya gitmeden önce bakanların ve gazetecilerin de katıldığı akşam yemeğine davet etmiş ve komiteye Kıbrıs konusunda Türkiye'nin de taraf olduğunu, adada yaşayan Türk halkın can ve mal güvenliklerini güvence altına almayan hiçbir kararın kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir. Kıbrıs konusundaki kararlılığını ilk kez bu kadar net bir dille ifade eden Türkiye yönetiminden aldıkları güç ve talimatla konferans komitesi 25 Ağustos tarihinde İstanbul'dan Londra'ya hareket etmişlerdir.⁸⁵

⁸⁴ Önalp, *a.g.e.*, s. 98.

⁸⁵ Özakman, *a.g.e.*, s. 72-73.

Makarios, düzenlenecek Londra Konferansı'nı protesto ederek Kıbrıs sorunu müzakeresinin Birleşmiş Milletler nezdinde yapılmasını önermiştir. Türkiye'nin konferansa katılacağı kararını almasından beş gün sonra Makarios'a rağmen Yunanistan konferansa katılacağını bildirmiştir. Yunanistan yönetiminin konferansa katılma konusunda aldıkları karara rağmen Yunan kamuoyu ve siyasileri Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin bir beklenti içerisine girmemişlerdir. Yunanistan başbakanlık müsteşarı Atina radyosunda yaptığı konuşmasında Yunanistan açısından Londra konferansını bir tuzak olarak nitelendirmiş ve konferans ile İngiltere'nin Kıbrıs konusunun Birleşmiş Milletlere taşınmasını engellediğini amaçladığını ifade etmiştir.⁸⁶

İngiltere 29 Ağustos tarihinde Lancaster House'da toplanan Londra Konferansı'nda Kıbrıs'ın tarafları olan Türkler ile Yunanlılar arasında görüş ayrılıkları olduğunu ve Kıbrıs sorununun yalnızca İngiltere tarafından çözülebilecek bir sorun olmadığını kamuoyuna duyurmak ve Kıbrıs'taki hâkimiyetini korumak istemiştir. Konferansın ilk günü Dışişleri Bakanının konuşmasıyla geçmiş ve konuşmasında Kıbrıs sorununun Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın ortak kararıyla çözüme kavuşturulması amacıyla konferansın toplandığını ifade etmiştir. Konferansın ikinci gününde konuşan Yunan Dışişleri Bakanı, Kıbrıs'ın geleceği konusundaki kararın Kıbrıs halkına bırakılmasını talep etmiş ve Kıbrıslı Türklere azınlık haklarının verileceğini ifade etmiştir.⁸⁷

İngiltere, konferanstan bir sonuç alınmaması üzerine ada yönetimini muhtariyete dönüştürme planları yapmıştır. İngiltere'nin muhtariyet kararını Kıbrıslı Türkler açısından uygun bulmayan Türkiye yönetimi, İngiltere ile aralarındaki statükoyu korumayı amaçlasa da İngiltere'nin muhtariyete ilişkin kararının kesin olduğunu anlaması üzerine 1956 yılında Kıbrıslı Türklerin hakkını korumak üzere hazırladıkları planı İngiliz yönetimine iletmiştir. Kıbrıs konusunda diplomasi boyutunda yaşanan gelişmelerin yanı sıra aynı zamanda adada Rum tedhişçiliğine yönelik olayların boyutu her geçen gün artmıştır. İngiltere, Kıbrıs adasında ortaya çıkan ve Yunanistan tarafından desteklenen bu terör eylemlerini bastırmak için muhtariyet vermeyi amaçlamıştır.⁸⁸

⁸⁶ Resul Babaoğlu, Türkiye'nin Kıbrıs Politikasının Evriminde Bir Dönüm Noktası: Londra Konferansı (29 Ağustos-6 Eylül 1955), *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 36, Sayı 18, 2018, s. 329.

⁸⁷ Özakman, a.g.e., s. 74.

⁸⁸ Fahir Armaoğlu, 1955 Yılında Kıbrıs Meselesinde Türk Hükümeti ve Türk Kamuoyu, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, 2019, s. 61.

Makarios'un EOKA örgütüyle ilişki içerisinde olduğunu öğrenen İngiltere 9 Mart 1956 tarihinde Makarios'u Şeyssel Adaları'na sürgüne yollamıştır. İngiltere'nin bu kararına yönelik tepkisini göstermek isteyen Yunan yönetimi, Londra'daki büyükelçisini çekmiştir. Eylemlerini Türklere de yönlendiren EOKA, adadaki iki Rum teröristin idam edilmesinin ardından eylemlerini artırmış ve Yunanistan'da karışıklıklar ortaya çıkmıştır. Yunanistan yönetimi çıkan bu karışıklıklar sonucunda dışişleri bakanı Theotokis'in yerine Averof'u atamıştır.⁸⁹

Yunanistan Dışişleri Bakanlığına atanan Averof, anayasa görüşmeleri devam ederken Türkiye'nin Atina Büyükelçisi Settar İlksel'den görüşme talebinde bulunmuş ve gerçekleşen görüşmede taksim tezi hakkında görüşülmüştür. Kıbrıs'ın bağımsız olması gerektiğini ifade eden Yunan bakanın isteğine karşılık Türk büyükelçi Settar İlksel ise Kıbrıs'ta Türk ve Rum halkı olmak üzere iki farklı toplumun bulunduğunu, her iki toplum için de self determinasyonun olması gerektiğini ifade etmiştir. Yunan bakan, Türkiye'nin adanın bağımsızlık teklifini kabul etmeleri durumunda istedikleri tüm güvencelerin verilebileceğini ifade etmiştir. Yunan bakan ile Türk büyükelçisinin görüşmesinden iki hafta sonra Türk Dışişleri başkanvekili Ethem Menderes ve Genel Sekreter Muharrem Nuri Birgi Paris'te bulunan Yunan bakanın yeğeninin evinde gizli bir görüşme gerçekleştirmişlerdir. Türk büyükelçisine yaptığı teklifi görüşmede yeniden dile getiren Yunan bakan, bağımsızlık teklifinin kabul edilmemesi halinde taksim tezine de razı olduklarını ifade etmiştir. Türkiye dışişleri bakanlığı, Yunan bakanın söz konusu teklifi Belçika Dışişleri Bakanı Spaak ve İtalya'ya açıkladığını farklı kaynaklardan daha önce öğrenmiştir.⁹⁰

Türkler bu dönemde Türk Mukavemet Teşkilatı'nı (TMT) kurarak adadaki terör saldırılarına karşı kendilerini korumayı amaçlamışlardır. Teşkilat kurulmadan önce adadaki terör saldırılarından korunmak için gençler tarafından gönüllü ve amatör bir şekilde kurulan Dokuz Eylül Cephesi ve Volkan adındaki gruplar faaliyet göstermişlerdir. EOKA terör örgütünün Türklere yönelik saldırılarının artması üzerine 1957 yılında Rauf Denктаş adadaki Türk direniş gruplarını birleştirerek Türk Mukavemet Teşkilatını

⁸⁹ Derya Sevinç, *Türk Yunan İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs Sorununda Yeni Bir Aşama (1954-1960)*, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt 15, Sayı 60, 2017, 189-190.

⁹⁰ Öymen, *a.g.e.*, s. 423.

kurmuştur.⁹¹ Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kurulmasına yönelik adada çalışmalar yürütülürken Türkiye'de yardım göndermiş ve Albay Rıza Vuruşkan, TMT'nin başına getirilmiştir. Teşkilat, Vuruşkan'ın başa geçmesiyle birlikte farklı bir boyuta ulaşmış ve adadaki Türk halkın mal ve can güvenliğini EOKA örgütünün saldırılarından korumaya çalışmıştır. Çalışmalarını gizli bir şekilde yürüten teşkilat, adadaki Türk halkın mal ve can güvenliğini sağlamanın yanı sıra aynı zamanda istihbarat faaliyetlerini de yürütmüştür.⁹²

İngiliz yönetimi adadaki olayları sonlandırmak amacıyla Radcliffe planı hazırlamış ancak planın Rumlar tarafından reddedilmesi nedeniyle II. Mac Millan planını adadaki taraflara sunmuştur. II. Mac Millan Planı'na göre ada yönetimi Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin ortak yönetimine verilecek ve İngiliz valiye yardımcı olabilmesi için Türkiye ve Yunanistan'dan birer temsilci gönderilecek, Türk ve Rum halkı içişlerinde bağımsız olacaklardır. II. Mac Millan Planı, Yunanistan'ı oldukça tedirgin etmiş ve Yunanlılar ile Rumlar planı reddetmişlerdir. Yunanistan hem Türkiye'nin taksim tezine yönelik kararlı duruşundan hem de Mac Millan planından dolayı telaşlanarak durumu yeniden Birleşmiş Milletlere taşıma kararı almıştır. Yunanistan tarafından Birleşmiş Milletlere taşınan Kıbrıs adası önerisi 25 Kasım-4 Aralık 1958 tarihleri arasına gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde reddedilmiştir. Birleşmiş Milletler kararında Kıbrıs konusunda Türkiye'nin de asli taraflardan biri olduğu, adada Rum ve Türk halkı olmak üzere iki farklı toplumun bulunduğu ve müzakerenin adadaki üç ülkenin ortak kararıyla çözülmesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir.⁹³

1.3. KIBRIS'TA ENOSİS HAREKETLERİNİN BAŞLAMASI

Osmanlı Devleti, Müslüman ve Gayrimüslimlerden oluşan bir toplum yapısına sahiptir. Toplumu oluşturan bu dini gruplar arasında sosyal görevlerin paylaşıldığı bir iş bölümü söz konusu olmuştur. Müslüman halk daha çok askerlik ve siyaset gibi devlet yönetimine yönelik faaliyetlerde aktif görev alırlarken, gayrimüslim tebaa ise ticaret, sanat ve kültürel faaliyetlerde aktif rol oynamışlardır. Kıbrıs'ın fethiyle birlikte Osmanlı Devleti karakteristik toplum yapısını burada da sağlamış ancak Kıbrıs'ta yaşayan

⁹¹ Emruhan Yalçın, Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı ve Rauf Denктаş, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt 15, Sayı 58, 2016,

⁹² Ulvi Keser, Strateji ve Güvenlik Bağlamında CIA ve Yunan İstihbarat Belgelerinde Kıbrıs, *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2016, s. 15-9.

⁹³ Önalp, *a.g.e.*, s. 99-100.

gayrimüslim tebaa homojen bir toplum yapısı oluşturmamışlardır. Kıbrıs'taki gayrimüslim tebaa da kendi içerisinde gayrimüslim nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan Katolikler ve Katoliklerin baskılarına maruz kalan Ortodokslar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Maronitler, Ermeniler ve Lübnan asıllı Hristiyanlar da Kıbrıs'ta yaşayan gayrimüslim nüfus arasında yer almışlardır. Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı fethetmesi ile birlikte Venedik dönemindeki baskılardan kurtulan Ortodokslar, 1574 yılında Osmanlı padişahı tarafından kiliseye tanının ekonomik ve siyasi ayrıcalıklarla birlikte gayrimüslimler arasındaki dezavantajlı konumlarından kurtularak ön plana çıkabilmişlerdir.⁹⁴

Kıbrıs toplumunu oluşturan farklı sınıflar 18. yüzyılın sonlarına kadar bir arada yaşayabilmiş ve sosyal işleyiş sorunsuz bir şekilde sürdürülmüştür. Osmanlı Devleti'nde çöküşün başlamasıyla birlikte, tüm alanlarda olduğu gibi sosyal denge de bozulmuş ve toplumsal uyum bozulmuştur. Ekonomi yönetiminin bozulması ve gayrimüslimlerin kapitülasyonlara bağlı olarak elde ettikleri imtiyazlar sosyal dengenin bozulmasında etkili olan önemli unsurlardan biri olmuştur. Kapitülasyonlar Osmanlı'daki tüm gayrimüslim tebaaya olduğu gibi Kıbrıs'taki gayrimüslimlere de önemli imtiyazlar sağlamıştır. Kıbrıs'taki ticari faaliyetlerini artırabilmek amacıyla Avrupalılar bir liman kenti olan Larnaka'da konsolosluklar açmışlardır. Kıbrıs'ta yaşayan gayrimüslim tüccarlar da kapitülasyonların sağladığı avantajlardan yararlanabilmek amacıyla Fransız ve İngiliz vatandaşlığına geçerek kısa sürede ve kolay bir şekilde önemli kazançlar elde etmişlerdir.⁹⁵

Kıbrıs'taki Müslüman tebaa geleneksel ticaret faaliyetlerini sürdürürken, gayrimüslim burjuvalar ise ticari faaliyetlerini geliştirerek gün geçtikçe güçlenmişlerdir. Müslüman ve gayrimüslimler arasındaki ekonomik makasın açılması ilerleyen dönemde etnik gerginliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁹⁶ 19. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı'da toplumsal çözülme başlamıştır. Kıbrıs'taki Ortodokslar arasında hızla yayılan Enosis fikri, sosyal çözümü hızlandırmıştır. Kostantinopolis (İstanbul) başta olmak üzere Bizans'a ait toprakların tümünü ele geçirerek Büyük Helen

⁹⁴ Gürhan Yellice, 1878'den 1931'e Kıbrıs'ta enosis talepleri ve İngiltere'nin yaklaşımı, *ÇITAD*, 2012, Cilt 12, Sayı 24, 13-26.

⁹⁵ Ümit Güler, Osmanlı Kıbrıs'ında Müslim-Gayrimüslim İlişkileri (17 ve 18. Yüzyıl), *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (İMAD)*, Cilt 3, Sayı 2, 2018, s. 149-175.

⁹⁶ Ümit Güler, *a.g.e.*, s. 154.

İmparatorluğu'nu kurma düşüncesi olan Megali idea, Enosis faaliyetlerinin yayılmasını hızlandırmış ve Rum milliyetçilerin bu yöndeki faaliyetlerini sürdürmelerine yönelik temel motivasyon kaynağı olmuştur. Bu düşünce kapsamında Yunanistan bağımsız bir ülke haline gelecek ve Karadeniz, Ege Adaları, Rodos, Bozcaada, Girit, Batı Anadolu, Epir, Kıbrıs, Doğu ve Batı Trakya ve Makedonya Yunanistan'a bağlanacaktır.⁹⁷ 1814 yılına gelindiğinde Aleksandır İpsilati Megali İdea düşüncesini gerçekleştirebilmek amacıyla Odesa'da Filiki Eterya Örgütü'nü kurmuştur. Faaliyetlerini Kilise'nin himayesinde gerçekleştiren örgüt, Kıbrıs'ta da Enosis düşüncesini yaymaya yönelik faaliyetler gerçekleştirmişti.⁹⁸ Kilise öncülüğünde bir isyan planlayan örgüte 9 Temmuz 1821 tarihinde bir baskın düzenlenmiş ve örgüt yöneticileri ve birçok papaz sürgün ve idam edilmiştir. Roma'da bir araya gelen sürgüne gönderilen örgüt yöneticileri ve papazlar, 6 Aralık 1821 tarihinde ilk Enosis bildirisini yayınlarak Kıbrıs'ın Yunanistan topraklarına dahil edilmesi için Hristiyan krallardan yardım istemişlerdir.⁹⁹ 1876 yılında dağılan Filiki Eterya örgütü yerini 1894 yılında Atina'da kurulan Etniki Eterya örgütüne bırakmıştır. Enosis faaliyetlerini sürdüren Etniki Eterya örgütü Rum burjuvalarının ve ruhban sınıfının desteğini almıştır. Kilisenin aktif rol üstlenmesi, Rum basınının faaliyetleri, Rum tebaanın eğitim düzeyinin yüksek olması ve Yunanistan'dan gelen destekçiler Enosis faaliyetlerinin daha da güçlenmesini ve daha geniş boyutlara ulaşmasını sağlamıştır.¹⁰⁰

Kıbrıs'ın yönetiminin İngilizlere geçmesiyle birlikte Rum milliyetçiler, İngilizler ile iyi ilişkiler kurmuş ve İngilizler de kurulan bu ilişkilerin bozulmaması amacıyla Rumların adadaki Enosis faaliyetlerini görmezden gelmişlerdir. İngiliz yönetiminin Enosis faaliyetlerinin ortaya çıkardığı potansiyel tehlikeyi fark etmeleri üzerine, 1878 yılında İngiliz Büyükelçi Layard tarafından hazırlanan raporda Rumların adada hakimiyeti ele geçirmeyi ve Türkleri adadan çıkarmayı planladıkları bildirilmiştir. Rumlar, Kıbrıs'ta kurulacak Danışma Meclisi üyelerinin nüfus oranına göre belirlenmesini talep ederek Enosis düşüncesini gerçekleştirmeyi planlamış ancak

⁹⁷ Oğuz Kalelioğlu, Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt 41, 2008, s. 105-123.

⁹⁸ Emruhan Yalçın, Yunanlıların Bitmeyen İdeali: Megali İdea, *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 7, 2017, s. 33-48.

⁹⁹ Turgay Bülent Göktürk, Rumların Kıbrıs'taki Enosis İsteklerinin Şiddete Dönüşmesi: 1931 İsyanı; - Öncesi ve Sonrası- *ÇITAD*, Cilt 7, Sayı 16-17, 2008, s. 335-363.

¹⁰⁰ Esra Özşüer, *Eleftherios Venizelos ve Kıbrıs Sorunu: "Megali İdea"dan Yeni Bir Politik Dönemece, Tarihte Kıbrıs*, Osman Köse (ed.), İmak Ofset, Bursa, 2017, s. 885.

İngiltere yönetimi Rumların bu düşüncelerini fark ederek birtakım önlemler almış ve uygulamalar gerçekleştirmişlerdir.¹⁰¹

1896 yılına gelindiğinde Enosis faaliyetleri başka bir hale dönüşmüştür. Yunanistan ordusunun desteği ile Girit’de başlatılan Enosis isyanı, Osmanlı-Yunan savaşını başlatmıştır. Etniki Eterya Cemiyeti tarafından Atina gazetelerinde yayınlanan “Bütün Yunanlıları Kurtarma” bildirisi, Osmanlı topraklarında yaşayan Rumların tümünü ayaklanmaya davet etmiş ve Enosis düşüncesi yeni bir boyut kazanmıştır. Kıbrıs’tan Rus gönüllüler toplayan Yunanlılar, bu gönüllüleri Osmanlı ile olan savaşta kullanmışlardır. 10 Eylül 1897 tarihinde Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasında İstanbul Antlaşması imzalanarak, Girit yönetimi Osmanlı Devleti’nde kalmış ancak yönetici olarak Osmanlı Padişahı tarafından atanacak bir Hristiyan yöneticiye bırakılmıştır. Savaşı kazanmasına rağmen Osmanlı Devleti Fransa, Rusya ve İngiltere’nin baskıları sonucunda Girit’in yönetimini Rumlara bırakmak zorunda kalmış ve bu durum Enosis düşüncesini daha da güçlendirmiştir.¹⁰²

20. yüzyıla gelindiğinde farklı bir boyut kazanan Enosis faaliyetlerinin artmasıyla Kıbrıs Türkleri mücadelesini artırmış ve İngiliz yönetiminin yanı sıra aynı zamanda Osmanlı Devleti’ne de şikayetlerini iletmışlerdir. Rumların can ve mal güvenliğini tehdit eden eylemlerinden korunmak için Kıbrıslı Türkler silahlanmışlardır. Kıbrıs Türkleri, Osmanlı Devleti’nin Kıbrıs’ın gerçek sahibi olduğunu ve adadaki İngiliz yönetiminin son bulması halinde ada yönetiminin Osmanlı’ya bırakılmasının gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Kıbrıslı Türklerin bu talepleri Rumlar aralarındaki gerginliğin artmasına neden olmuştur. Kıbrıs’taki Yunanlıların Enosis faaliyetlerini kışkırttıklarını bilen İngiliz yönetiminin bu anlamda aldığı tedbirler yeterli olamamıştır. İlerleyen dönemlerde Rumlar, Enosis düşüncelerini gerçekleştirmeye yönelik yakaladıkları her fırsatı değerlendirmiştir. Osmanlı Devleti’nin Trablusgarp Savaşlarında zor durumda kalmalarını bile bir fırsat olarak değerlendiren Yunanlılar, 1912 yılına gelindiğinde kilisenin önderliğinde Enosis toplantıları yapmış ve bu toplantıların ardından Kıbrıs

¹⁰¹ Osman Metin Öztürk, *Doğu Akadeniz ve Kıbrıs*, Altinküre Yayınları, İstanbul, 2007, s. 70.

¹⁰² Emruhan Yalçın, *a.g.e.*, s. 39.

Türklerine karşı saldırılar düzenlemişlerdir. Balkan Savaşlarının ardından Yunanistan'a birtakım adaların bırakılmasıyla Enosis faaliyetleri daha da artmıştır.¹⁰³

İngiltere birinci dünya savaşının ilk yılında Yunanistan'ın Bulgarlarla savaşan Sırbistan'a yardım etmeleri şartıyla Rumların Enosis isteklerini kabul edeceklerini ifade etmiş, ancak Yunanistan bu teklifi geri çevirmiştir. Rumlar birinci dünya savaşının son bulması ile Enosis faaliyetlerini daha planlı bir şekilde gerçekleştirmişlerdir. 1920'ye gelindiğinde Rumlar Ulusal Konsey adındaki bir örgütü kurarak Enosis çalışmalarını bu örgüt vasıtasıyla sürdürmüştür. 3 Haziran 1923 tarihinde Ensosi kurultayı düzenleyen Rumlar, bir muhtıra hazırlayarak İngiltere yönetimine göndermiş ancak bu kararlar İngiliz yönetimi tarafından geri çevrilmiştir. İngiltere'nin her seferinde Enosis düşüncelerine yönelik aldığı kararları geri çevirmesine rağmen Rumlar, bu düşünce doğrultusundaki çalışmalarını sürdürmekten vazgeçmemiş ve bu doğrultudaki taleplerini her fırsatta İngiltere'ye bildirmişlerdir. 1930'ların başlarında Enosis tarihindeki dönüm noktası yaşanmıştır.¹⁰⁴

Dünya ekonomik bunalımının etkisiyle İngiltere'nin koyduğu yeni vergi düzenlemeleri sömürgeler dâhil olmak üzere İngiliz yönetimindeki tüm toplulukları etkilemiştir. Vergi düzenlemeleri "Ekim isyanı" olarak adlandırılan olayların ortaya çıkmasında etkili olan temel sebep gibi görünse de Rumların Ensosis talepleri bu olayların çıkmasında etkili olan asıl sebep olmuştur.¹⁰⁵ Rumlar, İngiltere'nin vergi düzenlemeleriyle birlikte yürürlüğe koyduğu gümrük vergisiyle birlikte Enosis faaliyetlerini kitlesel eylemlere dönüştürmüşlerdir. Gümrük vergisi kararı Türk ve Rum üyelerin oyları ile Kavanin Meclisi'nde reddedilmiş ancak Vali kararı yürürlüğe koymuştur. İngiliz valinin aldığı bu karar nedeniyle Rum üyeler Saitta'da toplanarak meclis üyeliklerini sürdürüp sürdürmeme ve sonraki sürece ilişkin kararlar almışlardır. Toplantı sonrasında vergi kanununa itiraz etmek için Rum halkı ayaklanmaya ve İngiliz ürünlerini boykot etmeye çağırılmıştır.¹⁰⁶ Kavanin meclisi üyeliğinden istifa eden Mylanos'un ardından diğer Rum üyeler de istifa etmiş ve Enosis bildirisi yayınlanarak

¹⁰³ Turgay Bülent Göktürk, *Enosis'in Doğuşu ve Düşünce Eyleme Geçiş-1931 İsyanı*, Ajans Yayınları, Lefkoşa, 2009, s. 48-49.

¹⁰⁴ Turgay Bülent Göktürk, *a.g.e.*, s. 49.

¹⁰⁵ Şükrü Sina Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika*, Cilt 1, İstanbul, 1984, s. 137.

¹⁰⁶ Turgay Bülent Göktürk, *a.g.e.*, s. 52.

beş bin kişiyle Yunan milli marşı söylenerek ve Enosis sloganları atılarak vali konağına yürüyüş gerçekleştirilmiştir. Ayaklanan Rumlar, valilik konağını ateşe vererek gönderdeki İngiliz bayrağını indirmiş ve yerine Yunan bayrağını asmışlardır. Enosis destekçilerinin isyanının boyutunun büyümesi üzerine Malta ve Mısır'dan takviye kuvvetler getirilmiş ve isyan bastırılmıştır.¹⁰⁷ İngiliz yönetimine karşı yapılan ayaklanmaya Kıbrıs Türkleri katılmamış ve İngiltere yönetimi Kıbrıs Türklerinin ayaklanmaya katılmadıklarını bildiklerini ifade etmişlerdir. İsyanın bastırılmasının ardından yapılan soruşturmada suçlular cezalandırılmıştır. İsyan sonrasında sürgüne gönderilen isyancılar Enosis çalışmalarını gittikleri yerlerde de sürdürmüşlerdir. Kıbrıs'ta kalan Rumlar da ılımlılar ve fanatikler olmak üzere iki gruba ayrılmışlardır. Akdeniz'de İtalyan faaliyetlerinin artması ve ikinci dünya savaşının yaklaşması İngiltere'nin, Türkiye ve Yunanistan ile ittifak kurmasına zemin hazırlamıştır. İngiliz yönetimi tarafından uygulanan sıkıyönetim tedbirleri ve Türk-Yunan ilişkilerinin dostane bir boyut kazanması Enosis faaliyetlerini baskılamış ancak bu düşüncenin ortadan kalkmasını sağlayamamıştır. Rumlar ilerleyen zamanlarda buldukları her fırsatta Enosis faaliyetlerini sürdürmeye devam etmişlerdir.¹⁰⁸

1.4. KIBRIS'IN SİYASAL YAPISI

1878 yılında Kıbrıs yönetiminin geçici süreliğine İngilizlere bırakılmasıyla birlikte Kıbrıs'ın bu süreçteki yönetim yapısına ilişkin herhangi bir planlama yapılmamıştır. Osmanlı'nın Kıbrıs mutasarrıfı görevini kraliçenin görevlendirdiği Sir Garnet Wolsley'e bırakmış ve adanın yönetimi Wolsely başkanlığında her bir ilçeye atanan altı adet İngiliz kaymakamlarıyla gerçekleştirilmiştir.¹⁰⁹

Kıbrıs yönetim sistemi Osmanlı döneminde divan sistemi ile gerçekleştirilirken İngiliz döneminde ise Kavanin Meclisi ile gerçekleştirilmiştir. Kıbrıs yüksek komiseri, Kraliyet kolonilerine yönelik olarak çıkarılan Konsey Emirnâmesi ile kavanin meclisi vasıtasıyla kanun yapma ve meclisin altı İngiliz üyesini atama yetkisine sahip olmuştur. Kavanin Meclisi'nin kurulduğu ilk dönemlerde üyelerden dört tanesi İngiltere yönetimi tarafından tayin edilen dört İngiliz memurdan ve halktan seçilen üç temsilciden

¹⁰⁷ İzzet Öztoprak, Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları, *Belleten*, Cilt 62, Sayı 233, 1998, s. 209.

¹⁰⁸ Turgay Bülent Öztürk, *a.g.e.*, s. 53-54.

¹⁰⁹ Halil Fikret Alasya, *Tarihte Kıbrıs*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi, Lefkoşe, 1988, s. 120.

oluşturulmuştur.¹¹⁰ Halkın yönetimde söz sahibi olmadığı bu sistemde 1882 yılına gelindiğinde bir anayasa yayınlanarak değişikliğe gidilmiş ve 9 Ortodoks Rum, 3 Müslüman Türk ve yüksek komiserin belirlediği 6 kişiden oluşan bir meclis yapısı oluşturulmuştur.¹¹¹

Kavanin meclisinin yanı sıra aynı zamanda bir de icraat meclisinin yer aldığı Kıbrıs'ta İngiliz yönetimi tarafından belirlenen dört memur ve ilave üç üyeden oluşan icraat meclisi yüksek komiserin yürütmeye yönelik işlerinde yardımcı olmak ve çeşitli önerilerde bulunmakla görevlendirilmiştir.¹¹² 10 Mart 1925 tarihinde adanın İngiliz sömürgesi olarak ilan edilmesinin ardından birtakım anayasal değişikliklere gidilmiş ve Rum halktan 12, İngiliz hükümeti tarafından görevlendirilen 9 görevli ve Kıbrıslı Türklerden 3 kişi olmak üzere toplam 24 kişiden oluşan yeni bir meclis yapısı oluşturulmuştur. 1933 yılına gelindiğinde Kıbrıs Türklerinden 1 ve Rumlardan 4 üye olmak üzere oluşturulan danışma meclisi oluşturulmuş ancak Rumlar Enosis düşüncelerinin gerçekleştirilmesinden başka hiçbir çözümü kabul etmeyerek meclis üyelerini hain olarak nitelendirmişlerdir.¹¹³

Osmanlı Devleti döneminde zaptiye teşkilatı Kıbrıs'ın asayiş ve güvenliğini sağlamakla sorumlu olmuştur. Ada yönetiminin İngiltere'ye bırakılması ile İngiliz subaylarından oluşan Kıbrıs askeri polis teşkilatı adada asayiş ve güvenliği sağlamakla görevlendirilmiştir.¹¹⁴ Osmanlı Devleti döneminde adadaki vakıflar taşra evkaf grubunda yer almış ve adadaki din, eğitim-öğretim, hamam imaret ve çeşme gibi yapıların inşaları ve işletmeleri vakıflar tarafından gerçekleştirilmiş ve Ahkâmü'l-Evkâf yasalarına tabi olarak yönetilmiştir. Kıbrıs yönetiminin İngiltere'ye geçmesiyle birlikte vakıf idaresinde birtakım değişiklikler yapılmıştır. Bu dönemde vakıfların idaresi bir Türk görevlinin yanı sıra aynı zamanda bir de İngiliz görevli tarafından gerçekleştirilmiş ve 1914 yılına gelindiğinde ise vakıfların idaresi tamamen İngiliz idaresine geçmiştir. İngilizlerin vakıfları devralmasıyla birlikte vakıf arazilerine el konulmuş, vakıflara bağlı ortaokul

¹¹⁰ Anonim, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2000, s. 63.

¹¹¹ Halil Fikret Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Ayyıldız Yayınları, Ankara, 1977, s. 133.

¹¹² Hümeysra Karabıyık, 1894-95 Yıllarında Yayınlanan Kıbrıs Gazetesine Göre Kavanin Meclisi, Prof. Dr. Halil İnalcık Onuruna "Kıbrıs Türkünde Demokratik Kültür ve Kıbrıs Demokrasi Tarihi", *II. Uluslararası Lefke Avrupa Üniversitesi Tarih Kongresi (27-30 Nisan 2015)*, s. 84-85.

¹¹³ Turgay Bülent Göktürk, *a.g.e.*, s. 54.

¹¹⁴ Alasya, *Kıbrıs Tarihi*, s. 124.

müdürlüklerine İngiliz görevliler getirilmiş ve çeşitli uygulamalarla vakıf bütçeleri bozulmuştur.¹¹⁵

Adada İngiliz yönetiminin başlamasıyla birlikte idari işlerde ve mahkemelerde İngilizce, Rumca ve Türkçe resmî dil olarak kabul edilmiştir.¹¹⁶ Kurulan yüksek mahkemelerde hukuk davaları görülürken ayrıca kazalarda 2 İngiliz, bir Türk ve bir de Rum yargıçtan oluşan kaza mahkemelerinde de hukuk davaları görülmüştür.¹¹⁷

Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta medreseler ve sübyan mektepleriyle aynı özelliklere sahip okullarda eğitim-öğretim faaliyetleri gerçekleştirilirken aynı zamanda tekkeler, camiler ve kütüphanelerde de eğitimi destekleyecek çalışmalar yürütülmüştür. Okullar herhangi bir sorun olmadığı sürece vakıflar tarafından idare edilmiştir. İngiliz yönetimi döneminde ise vakıfların yönetimindeki okullara İngiliz yöneticiler atanmış, kitapsız tedrisat sistemi uygulanmış ve sonrasında bu sistemden vazgeçilmiş, bu durum tutarsız bir eğitim-öğretim sürecinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.¹¹⁸

Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesiyle birlikte etkili iskân ve nüfus politikaları ile ada nüfusu düzenlenmiştir. Osmanlı tarafından kurulan bu düzen, adanın İngilizlere devredilmesiyle bozulmuş, adadaki Rum nüfus sayısı artarken, Türk nüfus sayısında büyük oranda bir azalma meydana gelmiştir. Adadaki Türk nüfusun azalmasında etkili birtakım unsurlar etkili olmuştur. Adada memur, asker, emlak vb. gibi Türklerin görevlerinden alınarak yerlerine Rumların getirilmesi adadaki Türk nüfusunun azalmasında etkili olan önemli unsurlardan biri olmuştur. Mesleklerinden olan Türk nüfus yaşadıkları ekonomik sıkıntılar nedeniyle sahip oldukları mal ve arazilerini satışa çıkarmış, kilisenin de destekleriyle Rumlar mal ve arazilerini satın almışlardır. Ayrıca Kıbrıs'ta Türk nüfusun yaşadıkları güvenlik, eğitim ve mali sorunlar da adadaki Türk nüfusun göç etmesinde etkili olmuştur.¹¹⁹

¹¹⁵ Halil Fikret Alasya, *Kıbrıs Tarihi*, s. 121-123.

¹¹⁶ Anonim, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs*, s. 63.

¹¹⁷ Bernhard Hofstötter, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs: 1878-1955 Yılları Arasında Gerçekleşen Belirli Arazi Etüdleri ve Arazi Tahsisleri İle İlgili Devletler Hukuku Analizi*, <http://www.evka.org/site/dokuman/Hofstatter-tr.pdf>, s. 15-17.

¹¹⁸ Volkan Nurçin, İngiliz İdaresinde Kıbrıs'ta Örgün Din Eğitime Genel Bir Bakış, *Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Hakemli Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 2019, s. 21-22.

¹¹⁹ Ergenekon Savrun, 1571 Türk Yönetiminden, 1878-1925 İngiliz Taç Kolonisi'ne; Kıbrıs Üzerinde Enosis Faaliyetleri ve İngiliz Stratejisi, *International Journal of Humanities and Education*, Cilt 1, Sayı 1, 2016, s. 4-5.

1.5. KIBRIS'IN SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI

Kıbrıs'ta 1881 yılında İngilizler tarafından yapılan nüfus sayım sonuçlarına göre ülke nüfusu 46389'u Türk, 136629'u Rum ve 3091'i de diğer milletlerden solmak üzere toplam 186109 kişinin yaşadığı belirlenmiştir. Kıbrıs'taki Türklerin %25'i şehir merkezinde %75'i ise köylerde ikamet etmişlerdir. Rum nüfusun ise %13'ünün şehirlerde ikamet ettikleri yapılan nüfus sayımında belirlenmiştir. 1946 yılında yapılan nüfus sayımında ise Türklerin %27,5'inin Rumların ise %19,1'inin şehirlerde ikamet ettikleri belirlenmiştir.¹²⁰ Türk ve Rum nüfusun birlikte yaşadıkları köy sayısı 1911 yılında 230 iken bu sayı 1921 yılında 221, 1946 yılında 192, 1960 yılında 33 olmuş ve buna karşılık 1911 yılında yalnızca Türklerin yaşadıkları köy sayısı 85 iken bu sayı 1960 yılında 110'a yükselmiştir. Türk ve Rumların birlikte yaşadıkları köylerde, Türk nüfusun sayısı oldukça az olmuştur.¹²¹

Kıbrıs'ta Türk ve Rum nüfus tarihsel süreçte ayrışmalarına rağmen kurdukları yerleşmeler birbirlerine çok yakın olmuş ve bu durum birtakım ortak sosyo-kültürel özelliklerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Kaynaklarda adada yaşayan Türk ve Rum halkın yaşam biçimlerinin, işyerlerinin, evlerinin, çiftliklerinin ve giyimlerinin birbirlerine çok benzediği ifade edilmiştir. Ayrıca hem Rum hem de Türk köylerinde toprak zemin üzerine inşa edilen yüksek tavanlı taş ya da kerpiçten yapıların yaygın olarak görüldüğü ifade edilmiştir.¹²² Türk ve Rum köyleri birbirine yakın olmasına ve benzer sosyo-kültürel özelliklere sahip olmalarına rağmen ekonomik açıdan önemli farklılıkları bulunmaktadır.¹²³ Osmanlı döneminde Türk ve Rum toplumu arasında iyi ilişkiler kurulmuş, karşılıklı olarak cenaze, düğün vb. gibi sosyal etkinliklere katılmışlar ancak toplumlararası evliliğe karşı olumsuz bir tutuma sahip olmuşlardır.¹²⁴ Toplumlar arası kültürel etkileşim sosyal yaşamın birçok alanında kendin göstermiştir. Rumların sayıca fazla olmaları, zanaat ve ticaret faaliyetlerinde daha etkin olmaları nedeniyle adada Rumca zorunlu dil olarak ortak kullanılan dil olmuştur. Kaynaklarda Türkçe ve Rumca

¹²⁰ Talip Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs, İdari Yapılanma ve Din Eğitimi*, Mehir Vakfı Yayınları, Konya, 2003, s. 106-107.

¹²¹ Nadav Morag, Cyprus and The Clash of Greek and Turkish Nationalisms, *Nationalism and Ethnic Politics*, Cilt 10, Sayı 4, 2004, s.599.

¹²² İsmail Şahin, *Kıbrıs'ın Sosyal Tarihi (Tarihi Arka Planı ve 1945-1974 Arası Olayları)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011, s. 165.

¹²³ Stahis S. Panagides, Communal Conflict and Economic Considerations: The Case of Cyprus, *Journal of Peace Research*, Sayı 5, 1968, s. 154.

¹²⁴ Kenan Atakol, *Kıbrıslı Türkler ve Rumlar*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2006, s. 31.

deyimlerin birbirleriyle özdeşleştikleri, buna rağmen Türkçe konuşan Rum sayısının oldukça düşük olduğu ifade edilmektedir.¹²⁵

İngiliz yönetimi döneminde yüksek vergilerin alınması, Kıbrıs halkının önemli sorunlarından birini oluşturmuştur. 1855 Kırım Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin İngiltere ve Fransa'ya olan borçlarını sebep göstererek “Haraç” adında gelir vergisi almıştır. Lozan Barış Antlaşması'nda Osmanlı borçlarından Kıbrıs halkının sorumlu tutulmaması kararlaştırılmasına rağmen, İngiltere Osmanlı'nın borçlarına karşılık aldığı “haraç” vergisini almayı sürdürmüş, bu durum adadaki Rum kesim üzerinde huzursuzluk oluşturmuştur.¹²⁶

İngiliz yönetimi döneminde de maddi olarak ileri bir seviyeye ulaşamayan Kıbrıs nüfusunun %70'i çiftçilikle uğraşmış ve bu bireylerin büyük bir bölümü ilkel yollarla tarımsal faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Tarımda makineleşmenin görülmediği Kıbrıs'ta geleneksel aletlerle tarımsal faaliyetlerin yapılması üretimin yetersiz olmasına ve dolayısıyla ürünlerin beşeri ihtiyaçları bile karşılayamamasına neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde adanın verimli toprakları İngilizler tarafından işgal edilerek bu alanlarda kışla, askeri üs ve toplanma kampları inşa etmişlerdir. Ada nüfusundaki artışla birlikte tarımsal ürünler ada ihtiyacını karşılayamaz hale gelmiştir.¹²⁷

Bankacılığın temellerinin Osmanlı döneminde atıldığı Kıbrıs'ta 1864 yılında Larnakada'da kurulan Bank-ı Osmani-i Şahane/Ottoman Bank ilk anka olma niteliğini taşımıştır.¹²⁸ 1899 yılında kurulan Bank of Cyprus ise adada İngiliz yönetimi döneminde kurulan ilk banka olmuştur. Bankacılık faaliyetlerine ilgileri sınırlı olan Türkler tasarruflarını değerlendirmek ve ekonomik anlamda kalkınabilmek amacıyla Lefkoşa'da 1991 yılında Lefkoşa İslam İddihar Sandığı adında bir oluşum kurmuş ve 1925 yılında Lefkoşa İslam İddihar Bankası LTD adını alarak tarım ve hayvancılık faaliyetleri yapan çiftçilere, el üretimi gerçekleştiren işletmelere ve belli ticari kesimlere ihtiyaç duydukları fon desteğini sağlamıştır. 1943 yılına gelindiğinde yapı Lefkoşa Türk Bankası LTD

¹²⁵ Mahmut İslamoğlu ve Şevket Öznur, Kıbrıs Rumcasında Türkçe Söz Varlığını İçeren Deyimler, *Zeitschrift für die Welt der Türken (Journal of World of Turks)*, Cilt 2, Sayı 1, 2010, s. 25.

¹²⁶ Antonis Petrides, *Introduction to the History of Cyprus*, University Of Cyprus, Nicosia, Cyprus, 2013, s. 188.

¹²⁷ Sophia Argyriou, The Imperialistic Foundations of British Colonial Rule in Cyprus, *The Cyprus Review*, Cilt 30, Sayı 1, 2018, s. 302-304.

¹²⁸ Kate Phylaktis, *The Banking System of Cyprus, Past, Present, Future*, Macmillan Press, Londra, 1995.

olarak adlandırılmıştır. Adada 1955 yılında Türkiye İş Bankası ve 1959 yılında ise Ziraat Bankası birer şube açarak faaliyetlerine başlamıştır.¹²⁹

İngiltere yönetimi döneminde adanın ekonomik kalkınmasını sağlayacak planlar yapmadıkları görülmüştür. Adada yüksek işsizlik oranı ve fiyat artışları yoğun göçlere neden olmuştur. İngiltere, Süveyş Krizinde ihtiyaç duyduğu askeri kaynağı Kıbrıslı gençlerden karşılamak istemiş, Kıbrıslı gençler de daha iyi bir yaşam umuduyla İngiliz ordusuna katılmaya rağbet göstererek İngiltere'ye göç etmişlerdir. İngiltere'ye taşınan bireylerin sosyal güvenliklerinin olmaması ve düşük ücretlerle çalıştırılmaları inşaatçı, çiftçi ve madenci kesimin ayaklanmasına neden olmuştur.¹³⁰



¹²⁹ Kamil Kanıpek ve İsmail Balıkcıoğlu, Kıbrıs'ta Bankaların Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Günümüz Bankacılık Dışı Faaliyetlerin Kamuoyu Üzerindeki Etkisi, *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6, s. 176-177.

¹³⁰ Argyriou, *a.g.e.*, s. 306.

İKİNCİ BÖLÜM

KIBRIS'TA BASIN VE MEDYA KÜLTÜRÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ

Kıbrıs tarihi; 1878-1914 yılları arasında Osmanlı Türkçesi ile yayınlanan gazetelerin var olduğu birinci dönem, 1914-1958 yılları arasında ada yönetiminin İngilizlerin elinde bulunduğu ve Latin alfabesiyle yayınlanan gazetelerin var olduğu ikinci dönem, milli mücadele dönemi olarak adlandırılan 1958-1975 yılları arasındaki dönemde Kıbrıslı Türk halkın mücadelesinin gazetelerde konu edinildiği üçüncü dönem ve 1975-2023 yılları arasındaki modernleşme sürecinin konu edinildiği modern dönem olmak üzere dört dönemden oluşmaktadır.

2.1. OSMANLI DÖNEMİ KIBRIS BASINI (1878-1914)

1878 yılında İngilizlerin Kıbrıs'a gelmesiyle birlikte adadaki basın faaliyetleri başlamıştır. Fiili olarak İngiliz himayesinde olan Kıbrıs adası, bu dönemde hukuki olarak Osmanlı Devleti'ne bağlıdır. Bu nedenle Kıbrıs basınının bağlı bulunduğu mevzuat ve yasalar “Osmanlı Matbuat Nizamnamesi”ne göre düzenlenmiştir. Kıbrıs adası'nda yayın faaliyetlerini sürdüren gazeteler 1930 yılına kadar eylemlerini bu nizamnameler doğrultusunda gerçekleştirmişlerdir. Nizamnamelerde basın faaliyetlerine yönelik getirilen kurallardan bazıları şunlardır:¹³¹

- Gazete çıkarmak için kişinin en az 30 yaşında olması,
- Gazete çıkarmak isteyen kişinin cünha ve cinayet suçlarından ceza almaması
- Gazete çıkarmak için muhakkak ruhsat alınması,
- İstanbul dışındaki illerde yayın yapmak isteyen gazetelerin valilik yoluyla ruhsat alması gerekmektedir.

1878 yılında Kıbrıs'ın Larnaka şehrinde “Henry King and Co” adlı ilk matbaa kurulmuştur. 29 Ağustos 1878 yılında bu matbaada ilk sayfası İngilizce sonraki sayfaları ise Rumca olan “Kipros/Cyprus” adlı Kıbrıs'ın ilk gazetesi yayımlanmıştır.¹³² “Ümid” gazetesi Kıbrıs'ta Osmanlı Türkçesi ile yayınlanan ilk gazete olmuştur. Ümid gazetesinin imtiyaz sahibi Aleksan Sarrafyan olup, 1879 yılında Kıbrıs'ın Larnaka kentinde yayın

¹³¹ Cenk Mutluyakalı, Kıbrıs Türk Basın Tarihi, Söylem Matbaacılık, Lefkoşa, 2012, s.19.

¹³² Ahmet Cavit, The British Role in Turkish Cypriot Text-books and Turkish Cypriot Textbooks in Cyprus, The Cyprus Review, 6, No 1, s. 65.

hayatına başlamıştır. Basımı Kıbrıs'ın ilk matbaası olan Henry King and Co basımevinde gerçekleştirilen “Ümid” gazetesi 1880 yılında yayın faaliyetlerini sonlandırmış ve yayın hayatı boyunca sadece 5 sayı yayınlatabilmiştir.¹³³ Ümid Gazetesinin Osmanlı Hükümetine yönelik eleştirilerde bulunması Osmanlı hükümetini rahatsız etmiş ve egemenliği altında bulunan bir bölgede kendi aleyhinde yapılan haberleri kabullenememesine neden olmuştur. Ümid gazetesinin kendisine yönelik sert eleştirilerinden rahatsız olan Osmanlı hükümeti İngiliz yönetimi ile temaslarda bulunarak gazetenin yayın hayatını sonlandırmıştır. 1889 yılına gelindiğinde gazetenin imtiyaz sahibi Aleksan Sarrafyan “Dik-el-Şark” adlı yeni bir gazete ile gazetecilik faaliyetlerine yeniden devam etmiştir. Ümid gazetesi Ermeni bir imtiyaz sahibi tarafından yayın faaliyetlerini sürdüren ilk Türkçe gazete iken, 1889 yılında Ahmet Emin Efendi adlı bir Türk imtiyaz sahibi tarafından Türkçe olarak çıkarılan ilk gazete ise “Saded” gazetesi olmuştur.¹³⁴

Kıbrıslı Türk aydınlar Rum halkının enosis düşüncesini engelleyebilmek ve adada yaşayan Türk halkının sorunlarını tüm dünyaya ulaştırabilmek amacıyla adada Türk gazetelerinin yayınlanabilmesi için çaba göstermiş ve Kıbrıs basın tarihinin ilk dönemlerindeki gazetelerin yayımlanması için öncülük etmişlerdir. Zaman Matbaası Laleli’de, Türkler tarafından kurulan ilk matbaa olmuştur. İstanbul’dan gelen ve gazetenin yazarlarından olan Muzaferüddin Galip Bey, padişah tarafından gönderildiği için Osmanlı yönetimine yakın bir yayın politikası izlemiştir. Gazetenin Osmanlı yönetimini destekleyen yayınlar yapması nedeniyle maddi açıdan Osmanlı yönetimi tarafından desteklenmiştir. Osmanlı topraklarında hızla yayılan Jön Türkler, Kıbrıslı Türkleri de etkilemiş ve zamanla bu etki Zaman gazetesine de sıçramıştır. Muzaferüddin Galip, Mehmet İrfan Bey, Küfızade Asım Bey ve Mehmet Faik Bey gibi gazete yazarlarının da bu dönemde Jön Türklerden etkilenmişlerdir. Osmanlı Devleti’nin basına sansür uygulaması nedeniyle bu dönemde Zaman gazetesi yerini Yeni Zaman gazetesine bırakmıştır.¹³⁵

Yeni Zaman gazetesi ile birlikte adada Türkçe yayın yapan gazete sayısı iki olmuştur. 25 Aralık 1891 tarihinde yayımlanmaya başlayan Zaman gazetesi, Hacı Derviş

¹³³ Salahi Sonyel, “Bir Düzeltme: Kıbrıs'ta Yayımlanan ilk Türkçe Gazete”, Yeni Kıbrıs, 1985, s.16

¹³⁴ Mehmet Demiryürek, Kıbrıs Türk Basını ve Osmanlı Hükümetleri (1878-1910), Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Cilt 19, Sayı 111, 2000, s.116

¹³⁵ Mehmet Demiryürek, a.g.e., s. 117.

Efendi tarafından Lefkoşa’da kurulmuştur. Toplamda 423 sayı olarak yayınlanan gazete haftalık olarak çıkarılmıştır. 2 Eylül 1990 tarihinde hükümet karşıtı içerikler üretmelerine bağlı olarak kapatılmıştır. 28 Ağustos 1892 tarihinde ise Zaman gazetesi yazarlarından bazıları Yeni Zaman gazetesini yayımlamışlardır. Küfzade Asaf Bey’in imtiyaz sahibi olduğu Yeni Zaman gazetesi yalnızca pazartesi günleri yayımlanmıştır.¹³⁶

6 Mart 1893 tarihinde yayım hayatına başlayan Kıbrıs gazetesi, Yeni Zaman gazetesinin devamı olarak nitelendirilmiştir. Yeni Zaman gazetesi imtiyaz sahibi Küfzade Asaf Bey’in çıkardığı izinle yayım hayatına başlayan gazete, haftada bir gün yayımlanmıştır. 27 Kasım 1896 tarihinde yayım hayatına başlayan Kokonoz gazetesinin imtiyaz sahibi Ahmet Tevfik Efendi’dir. Ahmet Tevfik Efendi’nin Hacı Derviş Efendi ile aralarındaki anlaşmazlıklar nedeniyle ortaya çıkan Kokonoz gazetesi, mizahi içerikli bir gazete olup on beş günde bir yayınlanmış ve toplamda 22 sayı boyunca yayım hayatını sürdürmüştür.¹³⁷

1 Ekim 1987 tarihinde yayım hayatına başlayan Akbaba gazetesi, Ahmet Tevfik Efendi tarafından kurulan bir gazete olup, Kokonoz gazetesinin adının değiştiği bir gazetedir. On beş günlük periyotlarla yayınlanan gazete 5 Ağustos 1898 tarihinde yayıncılık faaliyetlerini sonlandırmıştır. Ahmet Tevfik Efendi tarafından kurulan 3 Mart 1900 tarihinde yayım hayatına başlayan Mirat-ı Zaman gazetesi haftalık periyotlarla yayınlanmış ve yayım faaliyetlerini 11 Nisan 1910 tarihinde sonlandırmıştır. Hocaade Osman Enveri’nin imtiyaz sahibi olduğu Feryat Gazetesi, 11 Aralık 1899 tarihinde yayınlanmış ve yalnızca dört sayı ile yayım hayatını sürdürebilmiştir. 15 günlük periyotlarla yayınlanan gazete, Osmanlı hükümetinin talebi üzerine yayım hayatı sonlandırılmıştır. Hacı Mehmet Arif Efendi’nin imtiyaz sahibi olduğu Sünihat gazetesi 1 Ekim 1906 tarihinde yayım hayatına başlamıştır. Haftalık periyotlarla yayınlanan ve yayım hayatını 6 yıl sürdüren gazete 3 Kasım 1912 tarihinde ortaya çıkan ekonomik sıkıntılar nedeniyle yayım hayatına son vermiştir.¹³⁸

18 Nisan 1907 tarihinde Hafız Cemal tarafından çıkarılan İslam gazetesi haftalık olarak yayınlanmış ve yayım hayatını 28 Mart 1909 tarihinde sonlandırmıştır. 26 Nisan

¹³⁶ Özcan Mert, Kıbrıs’ta Bir Genç Türkleri Gazetesi: Feryat, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 1998, s. 192-193.

¹³⁷ Mehmet Demiryürek, *a.g.e.*, s. 38.

¹³⁸ Özcan Mert, *a.g.e.*, s. 194.

1911 tarihinde yayın hayatına başlayan Vatan gazetesi Bodamyalızade Şevket Bey tarafından çıkarılmış ve 19 Ağustos 1913 tarihinde imtiyaz sahibinin hâkimliğe atanması üzerine yayın hayatı sonlandırılmıştır. 12 Mart 1912-15 Haziran 1914 tarihleri arasında yayınlanan Seyf gazetesi Bodamyalızade Mehmet Münir Bey tarafından çıkarılmıştır. Ekonomik sebeplerden dolayı yayın hayatını sonlandıran gazete haftalık periyotlarla yayınlanmıştır. Gümrük Müteakidi Mehmet Derviş Efendi tarafından 2 Haziran 1913 tarihinde çıkarılan Kıbrıs Gazetesi, on beş günlük periyotlarla yayınlanmıştır. Gümrük Müteakidi Mehmet Derviş Efendi tarafından 2 Haziran 1913 tarihinde yayın hayatına başlayan Kıbrıs gazetesi, on beş günlük periyotlarla yayınlanmıştır. 8 Eylül 1919 tarihinde yayınlanan Doğru Yol gazetesi haftalık olarak yayınlanmış, gazetenin imtiyaz sahibi olan Ahmed Raşid Bey'in Ankara'ya yerleşerek Türk vatandaşlığı almasıyla birlikte yayın hayatı sonlandırılmıştır.¹³⁹

1920 yılı Eylül ayında yayın hayatına başlayan Söz gazetesi, yayın hayatı boyunca farklı periyotlarla çıkarılmıştır. Kıbrıs adasını 1933-1935 yılları arasında ortaya çıkan “dili sadeleştirme” akımında temsil eden gazetenin hem başyazarı hem de imtiyaz sahibi Mehmet Remzi Bey'dir. Kıbrıs'ta yayın faaliyetlerini sürdüren Söz, Doğru Yol ve Ankebut gazeteleri ile İrşad dergisi Kurtuluş Savaşı sürecinde ve sonrasında Atatürk devrimlerini destekleyen bir yayın politikası izlemişlerdir. Kıbrıs'ta belirli periyotlarla çıkarılan bu gazete ve dergiler Kıbrıslı Türklerin Lozan Antlaşması sonrasında Türkiye'ye göç etmelerini ifade etmiş, Kıbrıslı Türkleri İngiliz sömürge yönetimine karşı koruyan ve savunan yazılar yazmış ve Atatürk devrimlerini desteklemişlerdir.¹⁴⁰

Kıbrıs'ın Larnaka kentinde 8 Eylül 1920 tarihinde yayın hayatına başlayan Ankebut gazetesi, haftalık periyotlarla dergi ve gazete formatında yayınlanmıştır. 1923 yılında Lefkoşa'ya taşınmış ve “Hakikat gazetesi” olarak adını değiştirmiştir. 1 Haziran 1920 tarihinde yayın faaliyetlerine başlayan İrşad Dergisi, Orundalizâde Abdülhamid tarafından çıkarılmış ve 19 Nisan 1922 tarihinde derginin başyazarı olan Mehmet Nazım Bey'in Mısır'a gitmesinin ardından yayın faaliyetlerini sonlandırmıştır.¹⁴¹

¹³⁹ Osman Türk, Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta Basının Yeri, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED)*, Sayı 22, 2019, s. 281-294.

¹⁴⁰ Eren Ekin Ercan, Kıbrıs Türk Toplumunda Milliyetçiliğin Tarihsel Dinamikleri ve Basın, *Etkileşim*, Sayı 4, 2019, s. 171.

¹⁴¹ Osman Yıldız, Ankebut Gazetesi, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı 51, s. 203-204.

Derviş Ali Remmal tarafından 1923 yılında çıkarılan Hakikat gazetesi, yeni Türkçe, eski Türkçe ve İngilizce olarak haber metinlerinde karma bir dil kullanmış ve yayın faaliyetlerini 1932 yılına kadar devam ettirmiştir.¹⁴²Kıbrıs'ta Ümid, Zaman, Saded, Kıbrıs, Yeni Zaman, Feryad, Dik-el-Şark, Vatan, Şünühat, Doğruyol, İslam, Ankebut, Davul, Seyf, Birlik, Masum Millet, Söz... gibi 24 farklı gazete Osmanlı Türkçesi ile haber içeriklerine yer vermişlerdir. Kıbrıs'ta yayın faaliyetleri gerçekleştiren gazeteler genellikle enosis karşıtı (Zaman, Saded, Yeni Zaman) ve Kıbrıs'ın Türk toprağı olduğunu savunan (Vatan ve Sünühat) haber içeriklerine yer vermişlerdir.¹⁴³ Bu gazeteler Osmanlı hükümeti karşıtı haberlere yer verilmesi, satış ve okuma-yazma oranlarının düşük olması gibi nedenlere bağlı olarak yayınlanması yasaklanmış ya da yayınlanmadan kapatılmışlardır. İngiltere 1914 yılında tek taraflı ve uluslararası hukuka aykırı olarak Kıbrıs'ı ilhak ederek yönetimini devralmıştır. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yanında yer alması nedeniyle alınan ilhak kararı, Kıbrıs'ta 1914-1919 yılları arasında hiçbir Türk gazetesi yayımlanmamıştır. Bu tarihler arasında gazete yayımlanmamasının nedenleri şunlardır:¹⁴⁴

- İngilizler ve Osmanlıların I. Dünya Savaşı'na karşıt olarak girmeleri,
- Kıbrıs Türk halkında gazete alma oranının oldukça düşük olması,
- Savaş nedeniyle insanların yoksullaşması,
- Okur-yazar bireylerin ilgisizliği
- Kıbrıs'ın İngiliz yönetimine girmesi sonrasında Türklerin bazılarının adayı terk etmesi,
- İngiliz yönetiminin Kıbrıs Türk halkına uyguladığı baskıcı rejim

Savaşın ardından 1919 yılında yayın hayatına başlayan Doğru Yol gazetesi ve sonraki dönemlerde ortaya çıkan Söz ve Vatan gazeteleri ile İrşad Dergisi, Anadolu'da sürmekte olan Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen metinlere yer vererek Kurtuluş Savaşı'na ilişkin kamuoyu oluşmasında önemli rol oynamışlardır. Kurtuluş Savaşı sonrasında

¹⁴² Osman Türk, *a.g.e.*, s. 285.

¹⁴³ Burhan Erarslan, Kuzey Kıbrıs'ta Basın Özgürlüğü Tartışmaları, (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Yakındoğu Üniversitesi SBE, Lefkoşa, 2015, s. 16.

¹⁴⁴ Ahmet Gazioğlu, Rum Mezalimi ve KKTC'ye Doğru, Cilt 19, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 21.

kurulan Türkiye Cumhuriyeti devleti kurulmuş ve imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Kıbrıslı Türklere arzu etmeleri halinde Türkiye'ye göç etme ve Türk vatandaşlığını seçebilme ya da İngiliz vatandaşı olarak adada kalmaya devam edebilme seçenekleri sunulmuştur. Kıbrıs basınının Söz ve Doğru Yol gazeteleri gibi bir kısmı Türk vatandaşlığını seçerek Türkiye'ye yerleşme teklifini savunurken Hakikat ve Birlik gazeteleri gibi bir kısmı da ikinci seçenek olan İngiliz vatandaşlığını seçerek adada kalmayı savunmuşlardır.¹⁴⁵

Türkiye'deki devrimsel gelişmelerden Kıbrıs Türk basını sayesinde haberdar olan Kıbrıslı Türklerin Türklük bilinçlerinin gelişmesinde ve Atatürk devrimlerini benimsemelerinde Söz gazetesi önemli rol oynamıştır. 1925 yılında Kıbrıs'ta konsolosluk açan Türkiye Cumhuriyeti, Asaf Güvenir'i Kıbrıs konsolosluğuna görevlendirmiştir. Kıbrıslı Türklerin Atatürk devrimlerini benimsemeleri konusunda basından yararlanan Türk konsolosluğu,¹⁴⁶ harf devrimiyle birlikte yeni harflerin öğretilmesi açısından dönemin aydınları ve öğretmenleriyle çalışmalar başlatmışlardır. Türkiye'de yapılan değişikliklerin İngiliz yönetiminin baskılarına rağmen Kıbrıslı Türkler tarafından benimsenmesi için çalışmışlar ve Atatürk devriminin Kıbrıs'ta yayılmasını başarmışlardır.¹⁴⁷

Masum Millet ve Söz gazeteleri harf inkılabı öncesinde Osmanlı Türkçesi ile harf inkılabı sonrasında da yeni alfabeye çıkarılan ilk gazeteler olmuşlardır. Yeni Türk alfabesiyle çıkarılan ilk gazete Söz gazetesi olmuştur.

Kıbrıs adası 1925 yılı itibariyle bir vali tarafından İngiltere Kraliyet Kolonisi statüsünde yönetilmiş ve resmi olarak İngiltere topraklarına katılmıştır. Kıbrıslı Türk halkı adanın İngiliz yönetimine girmesiyle birlikte kendilerini Müslüman İngiliz vatandaşlar olarak nitelendiren Evkafçılar ve Türk milliyetçiliğini savunan Halkçılar olmak üzere ikiye bölünmüştür. Kıbrıslı Türkler arasında görülen bu görüş farklılığı uzun süre Kıbrıs basınının ana gündemini oluşturmuştur. Kıbrıs'ta yayın faaliyetlerini sürdüren gazetelerin imtiyaz sahipleri toplumda tanınan ve sözü geçen doktor, öğretmen, avukat, tüccar... vb. gibi kişiler olup, bir gazetecinin imtiyaz sahibi olduğu bir gazete yayın faaliyetlerini sürdürmemiştir. Akbaba, Kokonoz ve Mirat-ı zaman gazetelerinin imtiyaz

¹⁴⁵ Mehmet Demiryürek, *Lozan Antlaşması ve Kıbrıs'tan Türkiye'ye Göç*, Toplumsal Tarih, 2003.

¹⁴⁶ Turgay Bülent Göktürk, *a.g.e.*, s. 338.

¹⁴⁷ Burhan Erarslan, *a.g.e.*, s. 18-19.

sahibi Ahmet Tevfik Efendi, geçimini gazetecilik faaliyetlerinden elde ettiği gelirle idame ettirmiş ve gazetecilik faaliyetlerini sürdürebilmek için birçok zorlukla mücadele etmiştir. Kıbrıs basını açısından önemli mücadeleler veren Ahmet Tevfik Efendi, bu nedenle Kıbrıs'ın önemli gazetecilerinden biri olarak nitelendirilmiştir. Zaman, Yeni Zaman, Sünihat, Kıbrıs, Vatan, Kokonoz, Doğru Yol, Seyf, İslam, Söz, Hakiakt, Saded, Masum Millet, Birlik, Vatan, Feryat, Mirat-ı Zaman, Seyf, Sada-yı Kıbrıs ve Davul gazeteleri bu dönemde yayılan Kıbrıs Türk basınının önemli gazeteleridir.¹⁴⁸

2.2. İNGİLİZ HÂKİMİYETİNDE KIBRIS BASINI (1914-1958)

Kıbrıs yönetiminin İngiltere'ye geçtiği bu dönemde uzun yayın hayatına sahip birkaç gazete dışında genellikle Kıbrıs Türk basınında kısa süreli yayın hayatına sahip olan gazeteler yayımlanmıştır. Adanın İngiliz sömürgesi altında bulunduğu bu dönemde Kıbrıs Basını, İngiliz yasalarına tabi olmuştur. Enosis düşüncesi ve II. Dünya Savaşının etkilerinin arttığı bu dönemde Kıbrıs Türk halkı yoksullaşmıştır. Haber, Halkın Sesi, Ses, Ateş, Hür Söz, Sabah, Emekçi, Vatan, Söz, Milliyet, Kıbrıs, Yankı, Vakıf, İstiklal, Bozkurt, Masum Millet, Kurun, İnkılap, Emekçi, Türk Söz, ve Köylü gazeteleri bu dönemde yayınlanan Türk gazeteleridir. İngiliz hâkimiyeti döneminde yayınlanan ilk gazetelerden olan ve Osmanlı Türkçesi ile yayınlanan Hakikat gazetesi bu dönemde yalnızca bir yıl yayın hayatına devam etmiş ve 1932 yılında yayın faaliyetlerini sonlandırmıştır. Kıbrıs basın tarihinde ilk kez siyasi parti yayını niteliği taşıyan gazeteler ortaya çıkmıştır. Bu dönemde gazeteler günlük ve haftalık olarak yayımlanmıştır.¹⁴⁹

1929 yılına gelindiğinde Birleşik Krallık aleyhine yapılabilecek yayınları engelleyebilmek amacıyla, İngiliz yönetimi tarafından Kıbrıs Basını Ceza Kanunu ve 1931 yılında ise “Gazete, Kitap ve Basımevleri Kanunu”nu çıkarmıştır. Çıkarılan bu yasa gazete çıkarmak için öncelikle sömürge müsteşarlığı iznini alması ve 200 Kıbrıs Lirası nakdi kefalet ödenmesi kuralını getirmiştir.¹⁵⁰ 1931 yılında Rum halkın Enosis düşüncelerini gerçekleştirebilmek amacıyla çıkardıkları isyanın bastırılmasının ardından, İngilizler daha katı bir yönetim şekli sergilemiştir. Basına sansür getirilmesi ve siyasi faaliyetlerin sınırlandırılması gibi birtakım kısıtlamalar, Kıbrıs Türk basınının gelişmesini kısıtlamıştır. İngiliz yönetimi tarafından uygulamaya konulan basına yönelik

¹⁴⁸ Burhan Erarslan, *a.g.e.*, s. 17.

¹⁴⁹ Bülent Fevzioğlu, *a.g.e.*, s. 58.

¹⁵⁰ Burhan Erarslan, *a.g.e.*, s. 24.

ceza kanunu ve sıkıyönetim uygulamalarına bağlı olarak adada 1934 yılına kadar herhangi bir gazete faaliyet gösterememiştir. Söz, Masum Millet ve 1932 yılına kadar Hakikat gazeteleri yayıncılık faaliyetlerini bu dönemde sürdürebilen gazetelerdir. Haber gazetesi 1934 yılında, Ses gazetesi de 1935 yılında yayıncılık faaliyetlerine başlamıştır. Bu dönemde yayınlanan gazetelerde çoğunlukla dünya gündemine ilişkin gelişmelere yer verilmiştir. Atatürkçülük ve Türk ulusçuluğuna yönelik yayın politikası izleyen ve 1937-1939 yılları arasında yayınlanan Söz ve Ses gazeteleri İngiliz idaresinin tepkisiyle karşılaşmışlardır. Söz gazetesi yayın politikası nedeniyle bir ay süreyle yayın faaliyetlerine ara vermiş ve gazete yazarlarından Mehmet Remzi Okan yazıları nedeniyle bir ay hapis cezası almıştır.¹⁵¹

Türkiye ile Kıbrıs Türkleri arasındaki siyasal ve sosyal etkileşim 1939 yılından itibaren artmaya başlamış ve İstanbul'da yayın faaliyetlerini sürdüren İkdam ve Vakit gazeteleri gibi birtakım gazeteler Kıbrıs'ta da yayın faaliyetlerine başlamıştır. Kıbrıs'ta yayım faaliyetlerini sürdüren Söz gazetesi başta olmak üzere bazı gazeteler de Türkiye gazetelerinden metinlere yer vermişlerdir. 1939-1945 yılları arasında II. Dünya Savaşı nedeniyle yaşanan ekonomik sıkıntılar Kıbrıs basınına olumsuz bir şekilde etkilemiştir. 1942 yılında Fazıl Küçük'ün imtiyaz sahibi olduğu Halkın Sesi gazetesi, adada yaşanan ekonomik sıkıntılara rağmen yayın faaliyetlerini sürdürebilmeyi başarmıştır. Halkın Sesi gazetesi adada Kıbrıslı Türkler tarafından çıkarılan ve yayın faaliyetlerini en uzun süre devam ettiren gazete olmuştur. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte İngilizlerin aldığı sert tedbirler çerçevesinde uyguladıkları baskıcı tutumu değiştirmeleri ve Kıbrıs'ta belediye seçimlerinin yaklaşması gibi birtakım sebeplerle 1943 yılında Kıbrıs adası Türk Azınlığı Kurumu (KATAK) partisini kuran Kıbrıslı Türkler, siyasi alanda da faaliyet göstermeye başlamışlardır. Kıbrıslı Türk çiftçiler ve işçiler, Rumlardan ayrılarak kendi bağımsız örgütlerini kurmuşlardır.¹⁵²

1955 yılında Enosis düşüncesini yaymak amacıyla kurulan EOKA örgütünün saldırıları da Kıbrıs basınına olumsuz etkileyen unsurlardan biri olmuştur. Kıbrıs Türklerine ait gazetelerin adadaki dağıtımını yapan Genel Dağıtım Ajansı adlı Rum şirketi, EOKA örgütünün korku ve yıldırma politikası sonucunda Türk gazetelerinin

¹⁵¹ Bülent Fevzioğlu, *a.g.e.*, s. 59.

¹⁵² Bülent Evre, *Kıbrıs Türk Milliyetçiliği: Oluşumu ve Gelişimi*, Işık Kitapevi Yayınları, Lefkoşa, 2004, s. 89.

dağıtımını yapmamıştır. Bu durum Türk gazetelerinin yayın faaliyetlerinin Lefkoşa ile sınırlı kalmasına ve adadaki diğer kentlere ulaşamamasına neden olmuştur. Sahiplerinin girişimleriyle bazı gazeteler dağıtım faaliyetlerini kendileri gerçekleştirebilmişlerdir.¹⁵³

2.3. KIBRIS TÜRK BASININDA GÖRÜLEN TEMEL SORUNLAR

2.3.1. Kıbrıs'ta Tarih, Milliyetçilik, Savaş ve Barış Dönemlerinden Kaynaklanan Sorunlar

Tarihsel geçmişi çok eskilere dayanan Kıbrıs'ta 1191-1489 yılları arasında Lüsignanlar, 1489-1571 yılları arasında Venedikliler, 1571 tarihinde ise Osmanlılar hüküm sürmüştür. Osmanlı hâkimiyetine geçinceye kadar adada Helen Ortodoks kültürü hâkim olmuştur. Tarihsel süreçte hem nüfus hem de kültürel açıdan Kıbrıs'ta hâkim olan Helen Ortodoks kültürü, Venedikliler döneminde siyasal iktidar ve güç kazanan Latin-Katolikler karşısında etkisini yitirmiş ancak Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra yeniden Helen Ortodoks kültürü hâkim olmuştur.¹⁵⁴ 1572 yılında askerler de dâhil olmak üzere adadaki Osmanlı nüfusunun 2779 olması nedeniyle, 21 Eylül 1571 tarihinde Alaiye, Bozok, İçel, Manavgat ve Tek'ten adaya nüfusun yerleştirilmesini emreden bir ferman yayınlanmıştır. Yayınlanan fermanda Kıbrıs adasına yerleşen bireylerin iki yıl vergilerden muaf olacağı ve diğer birtakım avantajlar sağlanacağı bildirilmiş, bunun üzerine adadaki Müslüman nüfus yirmi bine yükselmiştir. Osmanlı Devleti, adadaki Müslüman nüfusun arzu edilen düzeyde olmadığını değerlendirerek yeni bir ferman yayınlamış ve toprakları verimsiz olan köylüler, vergi defterlerine kaydedilmemiş köylü çocukları, otlakçılar, üzüm bağları ve mera gibi mülklerde problem çıkaran geçimsiz bireyler, göç izni olmaksızın kasabalara yerleşen çizmeci, kunduracı, takkeci, tiftik tarakçısı, ipek-tiftik-yün dokumacısı, işkembeci, aşçı, demirci, bakkal, mumcu, marangoz, taşçı, sepici, duvarcı ve bakırcı gibi esnaf ve zanaatkarlar, Kıbrıs'a göç ettirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu girişimlerine bağlı olarak ada nüfusu 1877 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına adadaki Türk ve Müslüman nüfus 67 bine yükselmiş, buna karşın Rum ve Hristiyan nüfusun ise 133 bin olduğu belirlenmiştir. 1878 yılında İngilizlerin Kıbrıs'ın yönetimini devralmasıyla birlikte adadaki Türk ve Müslüman nüfus 4 Nisan 1881 yılında yapılan nüfus sayımına göre 45.458'e gerilemiştir. İngilizlerin ada

¹⁵³ Ahmet Gazioğlu, *a.g.e.*, s. 27.

¹⁵⁴ Pınar Çağlayan, Kıbrıs'taki Milliyetçiliklerin Düşünsel Kökenleri Ve Tarihsel Gelişimi: 1878-2004, (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Ankara Üniversitesi SBE, 2013, s. 80-81.

yönetimini ellerine geçirmesiyle birlikte yaşanan göçler adadaki Türk ve Müslüman nüfusun azalmasındaki en büyük etkidir. 23 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte adada yaşayan 50 binden fazla İngiliz vatandaşı olmayı kabul etmeyen Türk ve Müslüman nüfusun 7-8 bini tekne, kayık ve vapurlarla Türkiye'ye göç etmiştir. Adadan Türkiye'ye olan göç II. Dünya Savaşı'na kadarki süreçte yaklaşık 20 bini bulmuş ve adada yaşanan diğer birtakım gelişmelere bağlı olarak her geçen gün artmıştır.¹⁵⁵

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin son bulmasına zemin hazırlayan 1963 olaylarının ortaya çıkmasından önce ada nüfusunun %80'i Kıbrıslı Elenlerden oluşurken, adadaki Türk nüfusun oranı %18 olmuştur. Adadaki Elen nüfus toprak mülkiyetlerinin %79,3'üne sahip iken, nüfusun büyük bir kısmı tarımla uğraşan ve üretimdeki payı %12,6 olan Kıbrıslı Türklerin ise sahip oldukları toprak mülkiyetinin oranı %20,7 olmuştur. Kıbrıslı Elenler adadaki emlak gelirlerinin %81,7'sine sahip olurken, Kıbrıslı Türklerde ise bu oran %17,5 civarındadır. Kıbrıslı Elenler ada ihracatının %93,3'üne, Ermeniler %6,4'üne, Türkler ise %0,03'üne sahip olmuşlardır. Benzer şekilde ada ithalatının %91,5'ine Elenler, %5,3'ünün Ermeniler ve %3,2'sinin de Türklerle; adadaki doktorların %86,1'inin, eczacıların %91,6'sının ve dış hekimlerinin de %81,3'ünün Elenlerden oluşmaktadır.¹⁵⁶

Kıbrıs Türklerinde yaygın olarak görülen polislik mesleği, ada yönetiminin İngiltere'ye geçmesinin ardında da yaygın bir şekilde Türkler tarafından yapılmaya devam etmiştir. Döneme ilişkin resmi kayıtlar incelendiğinde 1958 yılında adada 256 Türk polis bulunurken, seferi yedek Rum polisinin olmadığı; 1700 yedek Türk polisi bulunurken yalnızca 70 Rum yedek polis bulunduğu görülmektedir. Kıbrıs Türklerinde, Osmanlı'da olduğu gibi sistemli bir eğitim anlayışının gelişmemesi ve İngiliz Sömürge Yönetimi döneminde de sistematik bir eğitim anlayışının bulunmaması bu durumun ortaya çıkmasında etkili olmuştur. 1950'li yılların son dönemlerinde adada yaşanan çatışmalar ve karışıklıkların ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerin yanı sıra aynı zamanda İngiliz yönetiminin polislere verdiği yüksek maaşlar, köylerinde yoksul bir yaşam süren gençlerin polisliğe yönelmesinde etkili olmuştur. Adada polislik mesleğini icra eden

¹⁵⁵ Ulvi Keser, *a.g.e.*, s. 105-107.

¹⁵⁶ Nazım Beratlı, *Kıbrıs'ta Ulusal Sorun*, Lefkoşa, 2012, s. 48.

gençler 1963 yılı sonrası dönemde “mücahit” olarak çatışma ortamında aktif olarak görev yapmışlardır.¹⁵⁷

2.3.2. Helen Milliyetçiliği

Venedikliler döneminde Kıbrıs'ta hâkim olan Katolik hâkimiyeti, Osmanlı'nın adayı fethetmesi ile son bulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu, Kıbrıs adasındaki Elen halkının haklarını iade etmiş, kiliseye birtakım imtiyazlar tanıyarak gayrimüslim halktan vergi toplamalarına askeri destek vererek güvence altına almıştır. 1878 yılında Kıbrıs yönetiminin İngilizlere geçmesi ile birlikte, kiliseye verilen polis desteği kesilmiş ve dolayısıyla Elen halkına verilen bu imtiyazlar ve haklar son bulmuştur. Vergi toplayabilmek için ada yönetiminden destek alamayan kilise, gelir elde edebilecekleri birtakım davalarla uğraşmıştır. İngiliz yönetiminden Osmanlı İmparatorluğu'nun kendilerine tanıdıkları ayrıcalıkları geri isteyen Kilise'nin bu talebi karşılık bulmayınca, kilise bu duruma tepki göstermek için dönemin idare meclislerindeki temsil düzeyinin nüfusa göre yapılmasını talep etmiştir. Kıbrıs adasındaki siyasi ve ekonomik gücü ve ada topraklarının büyük bir bölümünü elinde bulunduran Kilise, Enosis düşüncesini Kıbrıs Rum halkına aşilayarak İngiliz idaresine baskı kurmaya çalışmıştır. Siyasi ve ekonomik açıdan Elen halkının zengin kesimi tarafından desteklenen ve bu kişilerle yakın temasta bulunan Kilise, Enosis düşüncesini kısa sürede toplumda yükselen bir değer haline getirmeyi başarabilmiştir.¹⁵⁸

Yunan yönetiminin adada uyguladığı politikalar da dönemin siyasi, sosyal ve kültürel yapısının değerlendirilmesi açısından oldukça önemlidir. Yunan yönetimi tarafından 1844 yılında hazırlanan anayasada İoanni Koletti, Yunan kimliğini ifade eden “Megali İdea” (Büyük Ülkü) kavramını kullanmış ve bu kavram ilerleyen dönemlerde “Enosis” kavramına dönüşerek Helen ve Ortodoks halklarının tümünü tek çatı altında toplamayı hedefleyen bir parola niteliği kazanmıştır. Enosis düşüncesinin yayılmasında en etkili olan yöntem eğitim olduğundan Yunanistan, ders kitaplarında Enosis düşüncesine yer vermiştir. 1853 yılında Konstantinos Paparikopulos tarafından “Helen Ulusu'nun Tarihi” başlıklı yazı kaleme alınmış ve bu yazıda ilk defa devlet temelli ulus anlayışının yerini “Helen ulusunun muhteşem birliği” hedefinde dil ve kültür temelli bir

¹⁵⁷ Mehmet Hasgüler, *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*, Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2007, s. 26-27.

¹⁵⁸ Niyazi Kızılyürek, *Paşalar ve Papazlar: Kıbrıs ve Hegemonya*, Khor, Lefkoşa, 2011, s. 52-54.

ulus anlayışının aldığı görülmüştür.¹⁵⁹ Enosis düşüncesinin Kilise yönetimindeki okullarda öğretilmesiyle birlikte Enosis düşüncesi adadaki siyasal kararlarda daha etkili olacaktır. 1837 yılında kurulan ve Helen kültürünü yayan bir merkez olarak nitelendirilen Atina Üniversitesi, büyük çoğunluğunu Osmanlı İmparatorluğu'ndan gelen Helenlerden oluşan öğrencilere Helenizm düşüncesini empoze etmiştir. Kıbrıslı öğrencilerin de bulunduğu Atina Üniversitesi'nden gelen öğrenciler, adaya dönerek Enosis sözcülüğünü ve Helen milliyetçiliğini temsil etmişlerdir.¹⁶⁰

Kilise koordinasyonunda yayılan Enosis düşüncesi, ekonominin tarıma dayalı olduğu adada zenginlerin yanı sıra aynı zamanda avukat ve öğretmenlerin de Kilisenin Enosis faaliyetlerine destek vermesiyle daha sistematik ve geniş çaplı bir siyasi harekete dönüşmüştür. Bu durum Kıbrıs Rumlarında birçok toplumda olduğu gibi kültürel sistemleri düzenleyen üç temel unsur olan;

1. Günlük yaşamı, siyaseti ve toprak bölümünü elinde bulunduran din,
2. Sistemsel işleyişe yönelik bürokrasiyi belirleyen temel unsur olan avukatlar,
3. Toplumlarda meşru-gayr-ı meşru, norm-norm olmayan unsurlara yönelik ortak bilincin oluşturulmasını sağlayan öğretmenler vasıtasıyla Enosis düşüncesi Kıbrıslı Rumlar ve Yunan halkı tarafından bir ideoloji haline dönüşmüştür.¹⁶¹

Kıbrıs adasında Türk ve Rum halkı arasında görülen sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal farklılıklar Kıbrıs Cumhuriyeti'nin uzun ömürlü olmamasının ve 1963 yılında yaşanan Kanlı Noel olaylarının sebebini açıklamaktadır. Dr. Fazıl Küçük tarafından 15 Ağustos 1955 tarihinde kurulan Kıbrıs Türk'tür Partisi'nin slogana benzeyen adı, Kıbrıs Rumlarının ileri gelenleri tarafından adada azınlık durumunda bulunan bir toplumun hak iddia etmelerinin gülünç olduğu şeklinde değerlendirilmiştir. Kıbrıslı Rumların bu tavırları adadaki Türk liderler ve halkın, yaşanan sorunların nesnel kaynaklı sorunların ötesinde haysiyet kaynaklı sorunlardan oluştuğu düşüncesini haklı çıkarmaktadır. Adada yaşayan Türk halkı ile Rum halkının eşitliğinin yalnızca kâğıt üzerinde kalması, Kıbrıslı Türkler açısından tatmin edici bir sonuç ortaya çıkaramamaktadır. Türk halkına yönelik

¹⁵⁹ Oğuz Kalelioğlu, *a.g.e.*, s. 45-51.

¹⁶⁰ Erdem Eren, Yunan Milliyetçiliğinin Tarihsel Arka Planı ve Politik Yansıma Örneği Olarak Batı Trakya Sorunu, *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2020, s. 78-79.

¹⁶¹ George Hill, *Kıbrıs Tarihi: Osmanlı ve İngiliz İdaresi Dönemi 1571-1948*, N.C. Serbest, (çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016, s. 423.

Rum halkının uyguladıkları şiddet olayları da göz önünde bulundurulduğunda Türklerin fiziki şiddetin yanı sıra aynı zamanda psikolojik şiddete de maruz kaldığını göstermektedir. 1911 yılında Türk ve Rum halkının birlikte yaşadığı 230 karma köy sayısının 1921 yılında 221'e gerilediği, 1946 yılında ise bu sayının 92'ye kadar düştüğü görülmektedir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından önceki süreçte toplam 33 köyde yaşayan Kıbrıslı Türkler yaşadıkları yerlerden çıkarılmış, 1963 yılında ise Enosis eylemlerinin artmasıyla birlikte 25-30 bin Türk, kuşatılan bölgelerde mağara, çadır ve depolarda beş yıldan fazla bir süre yaşamak zorunda kalmışlardır. 1968 yılında Rumlar ile Türkler arasındaki görüşmelerin yeniden başlaması, Türklerin toplandığı alanlara ilişkin sınırları nispeten kaldırsa da uygulanan zorlama ve yıldırma faaliyetlerine rağmen sadece 1017 Türk evlerine geri dönmeyi, yaklaşık 25 bin kişi de Rumların arasına dönmektense sığınmacı olarak yaşamayı tercih etmişlerdir.¹⁶² Adadaki Türkler ile Rumlar arasında ortaya çıkan bu gelişmeler, Kıbrıs Türk basınında "milli dava" ve Türk siyasetinde "taksim" olarak ortaya çıkmıştır. Kıbrıs'ta tarihsel süreç boyunca var olan "dava gazeteciliği" de adada Rum ve Türk halk arasında yaşanan siyasi ve sosyal gelişmelerin bir sonucu olmuştur.¹⁶³

2.3.3. Türk Milliyetçiliği

İslam topluluklarında modernleşme faaliyetleri 18. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır. III. Selim'in kurduğu Nizam-ı Cedid ordusu ile modernleşme faaliyetleri askeri ve bürokrasi alanında yoğun bir şekilde gözlenmiştir. Batılı ülkeler ile yaşanan çatışmaların değişimi zorunlu kıldığı düşüncesiyle birlikte ortaya çıkan modernleşme çabaları, köklü bir değişim olmaktan ziyade daha çok devletin kötü gidişatını durdurmaya yönelik elemlerden ibarettir. Öncelikle devlet yapısında ortaya çıkan bu değişimler ilerleyen dönemlerde toplumsal yapıdaki değişikliklerin de kendiliğinden ortaya çıkmasına neden olmuş ve modernleşme çabaları sonucunda ortaya çıkan ikilemler bu durum devletin kötü gidişatını daha da hızlandırmıştır. Osmanlı Devleti'ndeki modernleşme girişimlerinden biri olarak II. Mahmut'un Yeniçeri Ocağı'nı kaldırması, 1821 yılında ortaya çıkan Yunan ayaklanmasının yenilgiyle ve buna bağlı olarak bağımsızlıkla sonuçlanmasına neden olmuştur. II. Mahmut'un ardından tahtı devralan

¹⁶² Vamık D Volkan, *Kıbrıs: Savaş ve Uyum*, B. Kılınçer (çev.). Everest Yayınları, İstanbul, 2008, s. 94-102.

¹⁶³ Süleyman İrvan, Kıbrıslı Türk Gazetecilerin Mesleki ve Etik Değerleri, *Küresel İletişim Dergisi*, Sayı 1, 2006, s. 11.

Abdülmecit'in 1839 yılında ilan ettiği Gülhane Hatt-ı Humayun'u çerçevesinde ortaya çıkan tanzimat reformları, padişahın mutlak yetkilerinin kısıtlandığının göstergesidir. Gayrimüslim halkın, Müslüman halkla eşıtliğinin üstü kapalı bir şekilde ifade edildiği yenileşme girişimleri din, ordu ve bürokrasi alanında kendini göstermiştir. Modernleşme girişimlerinin Batılı lkeler ile ilişkilerin iyileştireceği düşünlmş ancak bu durum Jn Türklerin tepkilerinin yanı sıra aynı zamanda ülkede kendini gün geçtikçe daha fazla hissettiren yoksullaşma nedeniyle Müslüman halkın da huzursuz olmasına neden olmuştur.¹⁶⁴

Balkan Savaşları, Türkçü düşünce­in zayıflamasında etkili olan önemli gelişmelerden biri olmuştur. Balkan Savaşları'nda yenilgiye uğranması sonucunda büyük göçler yaşanmıştır. Göçler sonucunda büyük kitlelerin İstanbul'a göç etmesi ve trajik olaylar yaşanması, halkın Osmanlı'nın içerisinde bulunduğu bu duruma yönelik algılarının değişmesine ve durumu somut yaşantılar yoluyla deneyimlemelerine neden olmuştur. Balkanlardan İstanbul'a yaşanan göçler yalnızca Balkanlardan göç eden bireylerle sınırlı kalmamış aynı zamanda Türkçü düşüncelerin de Balkanlardaki etkinliğinin azalmasına neden olmuştur. Türk Milliyetçiliğinin Osmanlı'da hız kazanan İslamcılığı engelleyen bir virüs olduğu düşüncesi güçlenmiş ve buna bağlı olarak Türk Milliyetçiliğinin Osmanlı'daki isyanların ortaya çıkmasında etkili olan temel unsur olduğu ifade edilmiştir. Türk milliyetçiliğine yönelik ortaya çıkan eleştirilere rağmen İslamcılığı savunan kitle Türk milliyetçiliğine alternatif olarak İslam Peygamberinin kavmi olması nedeniyle Arap milliyetçiliğini öne sürmüşlerdir. Bu görüşlere cevaben Türk milliyetçiliğinin Osmanlı Devleti'nin çökmesinde etkili olan bir unsur olmadığı, aksine Osmanlı'nın çöküş sürecine girmesinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı ifade edilmiştir.¹⁶⁵

Türkçülük düşüncesinin zayıflamasına neden olan önemli unsurlardan biri de Kıbrıslı Türklerin I. Dünya Savaşı sonrasındaki yenilgiden sonra kapıldıkları umutsuzluğun yerini, Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte coşkunun almasıdır. Üçüncü önemli unsur ise "ya taksim ya ölüm" sloganıyla Türkiye'nin birçok bölgesinde 8 Haziran – 6 Temmuz 1958 tarihleri arasında mitingler

¹⁶⁴ Burak Koçak, Cumhuriyetin Kökenleri: On Dokuzuncu Yüzyılda Osmanlı Modernleşmesi, *İmgelem*, Cilt 3, Sayı 5, 2019, s. 209-210.

¹⁶⁵ Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 436-437.

gerçekleştirilmesidir. Kıbrıslı Rumların enosis isteklerinin II. Dünya Savaşı sonrasında hem Kıbrıs Rum basınında hem de siyasi olarak ön plana çıkarılmasına tepki göstermek için Kıbrıslı Türklerden oluşan yaklaşık 10 bin kişilik bir grup Lefkoşa'da bulunan Selimiye Meydanı'nda toplanmışlardır. 1931 yılında çıkan Rum Ayaklanması ile tedirgin olan İngiliz yönetiminin, denge politikaları çerçevesinde Türkleri desteklemeleri bu eylemin gerçekleşmesinde etkili olan en önemli unsurdur. Türklerin gerçekleştirdiği bu eylem sonucunda 1943 yılında Kıbrıs adası Türk Azınlıklar Kurumu (KATAK) kurulmuştur.¹⁶⁶

Kıbrıs tarihinde yaşanan gelişmeler sonucunda ortaya çıkan siyasi ve sosyal gelişmeler, Kıbrıs Türk basınına da yansımıştır. Kıbrıs basınında hem Osmanlı hem de İngiliz sömürge yönetimleri döneminde Enosisle mücadele ve Kıbrıslı Türklerin haklarını korumaya yönelik yayın politikaları hakimken, 1958 yılı sonrasında yayınlanan gazetelerin birçoğunda dava gazeteciliği politikaları hakim olmuştur. Milli dava temelli dava gazeteciliği anlayışı, ulusal sınırlar çerçevesinde Kıbrıslı Türklerin bir arada bulunmaları ve Kıbrıslı Rumlardan ayrı, bağımsız bir toplum olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri açısından verilen mücadeleyi temsil etmektedir.¹⁶⁷

2.3.4. Kıbrıs Basınında Yanlılıklar

Medya literatüründe önemli bir konumda bulunan yanlılık kavramı, medyanın toplum üzerinde etkili olan dördüncü güç olma özelliğiyle doğrudan bağlantılıdır. Toplumsal düzenin sağlanmasında yasama, yürütme ve yargı organlarından sonraki dördüncü güç olan medya, halk adına devleti denetleyebilir. İlk kez 18. Yüzyılda Edmund Burke'nin ifade ettiği dördüncü güç kavramının, dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda demokratik toplumlar açısından basının önemli bir konuma sahip olduğunu göstermektedir.¹⁶⁸ Kapitalizmin engellenemez gelişiminden etkilenmekten kurtulamayan medya, pazar dinamiklerine bağımlı olması ve ticari işletmeler olmalarına bağlı olarak hükümetleri halk adına denetleme fonksiyonunu yerine getirememekte ve medya araçları zamanla bir kültür yayma aracı haline gelmektedir.¹⁶⁹ Gazeteler, ticari

¹⁶⁶ Burhan Erarslan, *a.g.e.*, s. 60.

¹⁶⁷ Eda Hançer, Kıbrıs Türk Basınında Sahiplik Yapısı ve Haber Üzerindeki Etkileri, *Küresel İletişim Dergisi*, Sayı 1, 2006, s. 2.

¹⁶⁸ Rudhan Uzun, *a.g.e.*, s. 131-132.

¹⁶⁹ Tolga Kara, Kültür Endüstrisi Kavramı Çerçevesinde Medya Ürünleri: Eleştirel Yaklaşım, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication (TOJDAC)*, Cilt 4, Sayı 1, 2014, s. 53-54.

birer kuruluş olmalarına bağlı olarak tiraj artırma odaklı yayın politikaları izlemekte ve bunu başarabilmek için artan kentleşme oranına bağlı olarak kitle haberciliğine yönelik içerikler üretmektedirler. Haber içerikleri ve kullanılan haber dili açısından yaşamlarını kentlerde sürdüren tüm bireylerin algılayabilecekleri gündelik bir niteliğe dönüştürmeleri, 19. yüzyıl gazeteciliğinin en temel özelliği olmuştur. Haber içeriklerini hikayeleştirerek okuyuculara aktaran bu habercilik anlayışı okuyucuların zamanla değişmesini sağlamıştır.¹⁷⁰ Kâr odaklı farklılaşma, demokrasi ve ilerleme içerikli haberlere ilişkin okuyucu tepkileri, zamanla artan gazete tirajlarına yansımıştır. Habercilik anlayışındaki bu değişimin topluma yansımaları standart bir düşünce yapısının ortaya çıkmasıdır. Toplumsal düşünce yapısında ortaya çıkan bu standartlaşma ile birlikte farklı görüş ve düşünceler, muhafazakâr görüşlerin engellemeleri nedeniyle ahlak dışı görüş ve düşünceler olarak nitelendirilmektedirler.¹⁷¹ Benzer düşünme biçimine sahip toplumsal kitlelerle de sosyo-kültürel ve politik araçlardan daha ziyade toplumsal bilinci yönlendiren ve şekillendiren medya araçları vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Bu durum liberal düşünce yapısının bireysel farklılıkların yaşatılmasına yönelik olanaklar sağlanmasına ilişkin önerileriyle çeliştiğini göstermektedir.¹⁷²

Basının sağlıklı bir kamuoyu oluşturulabilmesi amacıyla devleti takip etme görevi, günümüzde fonksiyonunu yitirmiş bir işlev olarak karşımıza çıkmaktadır. 1980 yılı sonrasında küresel boyutta ortaya çıkan neoliberal kapitalist ilişkiler, devletlerin küçülmesine ve buna bağlı olarak sosyal devlet ilkesinin zayıflamasına neden olmuştur. Despot yönetim ve kapitalizmin etkilerinin hissedildiği 17 ve 18. Yüzyıllardaki mevcut koşulların sonucu olan “yönetim denetimi” vurgusu, günümüzde devlet haricindeki iktidar ve mücadele alanlarını kapsamamaktadır. Medyanın dördüncü güç olarak nitelendirilen denetim ve gözcülük işlevlerini yerine getirmeleri ve sınırlarını genişletmeleri toplumsal görevleri açısından oldukça önemlidir.¹⁷³ Ancak günümüzde medyanın serbest piyasa şartları çerçevesinde dördüncü güç fonksiyonunu yerine getirdiği açıkça görülmektedir. 1947 yılında Hutchins Komisyonu raporuna yansıyan bu

¹⁷⁰ Gürdal Hüdaoglu, Kıbrıs Türk Basınında Haber Bağımlılığı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yakındoğu Üniversitesi FSBE, Lefkoşa, 2002, s. 25-26.

¹⁷¹ Theodor W. Adorno, *Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi*, N. Ülner, M., Tüzel, E. Gen, (çev.). İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 242-243.

¹⁷² İncilay Cangöz, *Değişen Anlam ve Değerleriyle Gazetecilik*, Sınırsız Basım Yayım, Ankara 2015, s. 123.

¹⁷³ Tülin Türkmen, *Demokratik Toplumun Oluşumunda Medyanın Rolü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi SBE, 2011, s. 53-54.

eleştiriler, günümüzde toplumsal sorumluluk kuramına da yansımıştır. Bu durum liberal kuramda ifade edilen özgürlük düşüncesinin yerini serbest piyasa şartlarına bağlı olarak bir temenniden öteye geçmeyen toplumsal sorumluluğun almasına neden olmuştur.¹⁷⁴

Medyada araçlarının tarafsızlık ve nesnellik ilkelerini profesyonel bir şekilde terk etmeleri, ekonomi ve politik ilişkilerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Çoğunlukla bilinçsiz bir şekilde ortaya çıkan mesleki profesyonellik, olay, olgu ve hikâyelerin okuyucuların kolaylıkla anlayabilecekleri bir şekilde gündelik dille gerçek anlamlarından uzaklaştırılarak yüzeyselleştirilmektedir. Kıbrıs gibi küçük bir coğrafyada yaşayan ve toplumsal dinamiklerin gündelik yaşama dayandığı Türk toplumunda olguların yüzeyselleşmesinin daha kesin sonuçları ortaya çıkabilmektedir.¹⁷⁵

Siyasi parti gazeteciliği Kıbrıs Türk basınının ilk dönemlerinden beri var olmuş ve bu durum basın yanlılığına ilişkin tartışmalara noktayı koymuştur. Siyasi parti ideolojilerini taşıyan yayın politikaları ve çalışanların yer aldığı gazeteler, özerklik, bağımsızlık ve tarafsızlık ilkelerini vurgulamalarına rağmen politik ve ekonomik yanlılıkları haber içeriklerinde yansıtımları kaçınılmaz olmuştur. Gazetelerin imtiyaz sahiplerinin siyasi partilerle olan ilişkileri, siyasal, ekonomik ve politik yanlılığı beraberinde getirmiştir. Seçimleri kazanarak siyasette söz sahibi olan parti ve parti liderleri, gazetelerin ekonomik koşulları üzerinde de etkili olan önemli bir unsur haline gelmekte ve dolayısıyla gazetelerin haber içerikleri de bu doğrultuda şekillenmektedir.

Öte yandan, milliyetçi ya da barış yanlısı bir siyasal tavra sahip olan aynı parti gazetesi ve onun çalışanları, bu anlayış doğrultusunda haber yapmak durumunda kalmaktadır.¹⁷⁶ Gazeteciler ve editoryal kadrolarda birçok faktörün devreye girdiği ve “profesyonellik” gerektiren bu durum, bir gazete yöneticisinin sözlerine de açıklıkla yansımaktadır. Habercilik kapsamında siyasi parti gazeteciliğinin dezavantajlarından biri de okuyuculara parti politikasına yönelik kamuoyu oluşturacak içerikler sunmaları ve muhalif görüşleri sansürleyerek veya ellerinde bulundukları kamu gücü aracılığıyla parti politikaları doğrultusunda okuyucuları yönlendirmektir. Partizan gazetecilik anlayışının doğal bir sonucu olan kamuoyu oluşturma, Kıbrıs Türk basınında da yapısal ve siyasal

¹⁷⁴ Rudhan Uzun, Gazetecilikte Yeni Bir Yönelim: Yurttaş Gazeteciliği, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 16, s. 637.

¹⁷⁵ Robert A. Hackett, Bir paradigmanın önemini yitirşi: Haber medyası çalışmalarında yanlılık ve nesnellik Ayşe İnal (çev.). *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yıllık*, s. 51-52.

¹⁷⁶ Radha Uzun, *Medya-Siyaset İlişkileri*, s. 139-145.

yanlılıkların karışımı olarak kendini göstermiştir. Gazetelerin bir propaganda aracı olarak kullanılması Kıbrıslı Türklerin menfaatini korumak ve Rum basının iddialarını yanıtlamak şeklinde 1878 yılından itibaren görülmektedir. 1974 yılına gelindiğinde barış yanlıları ve barış karşıtlarının propaganda aracı olarak kullandıkları gazetecilik ilerleyen dönemlerde siyasi parti ideolojilerini yansıtan propaganda araçları olarak kullanılmıştır.¹⁷⁷



¹⁷⁷ Süleyman İrvan, *a.g.e.*, s. 54.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HÜR SÖZ GAZETESİ'NE GÖRE KIBRIS'IN SİYASİ, SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPISININ İNCELENMESİ

17 Ağustos 1946 tarihinde Kıbrıs'ın Lefkoşa vilayetinde yayın hayatına başlayan Hür Söz gazetesi günlük sabah gazetesi olarak çıkarılmıştır. Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, bağımsız ve tarafsız bir gazetecilik anlayışı benimseyen Hür Söz gazetesi, Kıbrıs Türk halkının çıkarlarını her zaman ön planda tutmuştur. Yerel bir gazete olmasına rağmen dünya gündemine ilişkin haberleri de okuyucularına sunan gazete, halkın kültürel, sosyal ve iktisadi açıdan bilgilendirilmesini amaçlamıştır. Bu bölümde 1946-1951 yılları arasında yayınlanan Hür Söz Gazetesi haber metinleri incelenerek Kıbrıs'ın siyasi, sosyal ve kültürel yapısına ilişkin çıkarımlar yapılmıştır.

3.1. SİYASAL HABERLERİN İNCELENMESİ

Kıbrıs yönetiminin İngilizlerin eline geçtiği dönemde yayın hayatına başlayan Hür Söz gazetesinde, siyasi haberlere yoğun bir şekilde yer verildiği, iç ve dış siyasi gelişmelerin okuyuculara aktararak, Kıbrıs Türk halkının gelişmelerden haberdar edildiği görülmektedir. Haber metinlerinde İngiliz yönetiminin eylemleri, iç ve dış politikaları, Kıbrıs Rum halkının eylemlerine sıklıkla yer verilerek okuyucuların bilgilendirilmesi ve Kıbrıslı Türklerin milli bilincinin ve birlikteliğinin artırılması amaçlanmıştır.

18 Ağustos 1946 tarihinde yayınlanan Hür Söz gazetesinde “Dr. Şevkiye ne?” başlıklı haber metninde Bafos Gazetesi'nde “Türk vatandaşlarımız ve ilhak” başlığıyla verilen haber metni eleştirilmiştir. Haber metninde Türk olarak bilinen doktor Şevki Luzignan'ın aslen Kıbrıs'ın eski Luzingan sülalesinden olduğu ve Kıbrıs Rum Piskopos vekiline gönderdiği mektupta Kıbrıs'ın ilhakını haklı bulduğunu ifade ettiği yazılmıştır. Bafos Gazetesi'nin bu haberi üzerine Hür Söz Gazetesi konuya şöyle açıklık getirmiştir:

“Şayet bunu Bafos arkadaşımız neşretmekle Türklerin de ilhakçı ve Yunanistan'ı İngiltere'ye tercih eden Rumlar cinsinden olduğunu ispat edeceğini tahmin ediyorsa, müsaadeleri ile söyleyelim ki Şevki Bey Müslümandır ama -kendi iddiasına göre- ırkımızdan değildir. Binaenaleyh bizden olmayan birisinin bizim için söz söylemesi ve hele böyle bir önemli konu etrafında noktayınazar serdetmesi cidden hayretimizi mucip olmuştur. Maamafi bizim namımıza başka bir ırk çocuğunun söz söylemesinin manasızlığını, bizim kadar ok makûl düşünen Rumların ve diğer unsurların

da düşüneneğinden emin bulunduğumuzdan bu beyanata fazla ehemmiyet vermiyor ve bunu, bir nevî fazla yayretkeşlik diye vasıflandırıyoruz. Tanrı bizi bizden olmayanların şerrinden emin eylesin.”¹⁷⁸

Gazetenin “Boğazlar meselesinde İngiltere henüz kati bir vaziyet almamıştır” başlıklı haberinde yine okuyuculara İngiltere yönetimindeki Kıbrıs’ın siyasi gündemlerine ilişkin bilgiler aktarılmıştır.

“LONDRA- Dün basın konferansında bir muhabir boğazlar meselesinin hallinde İngiltere’nin herhangi bir teşebbüste bulunup bulunmayacağını sormuştur. Dış işleri bakanlığı sözcüsü İngiliz hükümetinin herhangi bir ilk teşebbüste bulunmak hususunda bir karar almadığını söylemiştir....”¹⁷⁹

“Fin murahhası dileğini bildirmiştir” adlı haber metninde de adanın dış politikasına ilişkin bilgiler okuyucularla paylaşılmıştır.

“PARİS-Bariş konferansının dün öğleden sonra oturumunda Fin Dışişleri bakanı dinlenmiştir. Fin murahhası, noktai nazarını beyana davet edildiğinden dolayı konferansa teşekkür etmiş ve demokrat bir memleket olan Finlândiva’nın muzaffer demokrasi milletleri önüne bir eski düşman sıfatıyla çıkmasına hak şartlarının sebebiyet vermiş olduğunu hatırlatmış ve Avrupa’nın bu kısmında sulhun sağlanması için Finlandiya Sovyetler birliği ile devamlı bir iş birliği yönüne girmiş olduğunu işaret ettikten sonra şöyle demiştir: “Yenilenmiş olan memleketlerin sulh antlaşmasından mütevellit taahhütleri yerine getirmek için müşkülâtlarla karşılaşmaktadır...”

Hür Söz Gazetesi’nin 1. yıl 2. sayısında yayınlanan haberler genel olarak değerlendirildiğinde “Dr. Şevkiye ne?”, “Çeşitli Haberler”, “Fin murahhası dileğini bildirmiştir”, “Mağusa Kaza Makkamosinde” ve “Kıbrıs Basını” olmak üzere beş başlık altında Kıbrıs’ın iç ve dış siyasal yapısına ilişkin habere yer verildiği görülmektedir (Ek-1, Resim 1’e bakınız).

Hür söz gazetesinin 1. yıl 3. sayısında okurlar Kıbrıs iç ve dış siyasal yapısına ilişkin “Yeni kabine ve Türkiye’nin dış politikası”, “Transjordan: Yeni Teşekkül Eden Krallık”, “Türkiye Haberleri” ve “Kıbrıs Basını” başlıklı dört haber metni ile bilgilendirilmiştir (Ek-1, Resim 2’ye bakınız).

“Yeni Kabine ve Türkiye’nin Dış Politikası

Türkiye’nin iç politikasında kaydedilen gelişmeler karşısında, bu kadar derin ve esaslı istihalenin Türk dış politikası üzerinde bir tesir yapıp yapmayacağı suali zihinlerde yer edebilir. Fakat hemen işaret etmeliyiz ki 21

¹⁷⁸ Hür Söz Gazetesi, 18 Ağustos 1946, Yıl 1, Sayı 2.

¹⁷⁹ Hür Söz Gazetesi, 18 Ağustos 1946, Yıl 1, Sayı 2.

Temmuz seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisinin dört yüze yakın milletvekili kazanmış olması bu hususta hiçbir tereddüde mahal bırakmayacak kadar manalı bir olaydır. Bilindiği üzere ikinci cihan harbi esnasında olduğu gibi harpten sonraki devirde de Türk dış politikasına Cumhuriyet Halk Partisinin memleket ve dünya görüşü hakim olmuştur. Sekizinci büyük Millet Meclisinin Cumhuriyet Halk Partisine sağladığı çokluk o nisbettedir ki önümüzdeki dört yıllık devrede de Türk dış politikasının şimdiye kadar takib olunan istikamette gelişmesini beklemek lâzımdır...”¹⁸⁰

Haber metninde gazetede Türkiye'nin döneme ilişkin iç siyasi yapısına ve Türk-İngiltere ilişkilerinin tarihsel gelişimine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

Hür söz gazetesi haftanın altı günü 2 sayfa olarak çıkarılırken cuma günleri 4 sayfa olarak çıkarılmıştır. Gazetenin dört sayfalık sayısında “Verilecek cevabı bekliyorlar”, “Macaristan’ın Çekoslavya’ya teklifi”, “Boğazlar meselesinde İngiliz notası Rusya’ya verildi”, “Filistin meselesi 6 eylülde başlıyor”, “Yeni teklifler bekliyorlar”, “Atom bombasının tesiri hakkında Trumana bir rapor veriliyor”, “Sovyetlerle Danimarka münasebetleri” ve “Sudan meselesi İngiliz-Mısır görüşmelerini akamete uğrattıyor” olmak üzere 8 başlıkta iç ve dış politikaya yönelik haber metnine yer verilmiştir.

Gazete’nin “Verilecek cevabı bekliyorlar” başlıklı haberinde:

“Boğazlar meselesi İngiliz halkını yakinen ilgilendirmekte ve Amerika’nın bu konudaki notasına büyük bir ehemmiyet verilmektedir. Siyasi mahfiller, Amerika tarafından itihaz edilmiş olan hattı hareketten memnuniyetlerini açıkça belirtiyorlar. İngiliz notasının da aynı nokta-i nazarı belirteceği resmi kaynaklarca açıklanmaktadır. Türkiye’nin hattı hareketi büyük bir alaka ile takip edilmektedir. Ankara’nın görüşü malûm olmakle beraber Sovyetlere verilecek noktanın muhteviyatı sabırsızlıkla beklenmektedir.”¹⁸¹

Gazete’nin 7. sayısında verilen haber incelendiğinde Kıbrıs adasının yanı sıra aynı zamanda Türkiye ve diğer ülkelerin de siyasi gündeminin aktarıldığı ve milli bilincin artırılması amacı taşıdığı görülmektedir.

“Atom bombasının tesiri hakkında Truman’a bir rapor veriliyor” başlıklı haberde gazetede yerel siyasi gündemin yanı sıra aynı zamanda dünya siyasi gündemine ilişkin olayların da okuyuculara aktarıldığı görülmektedir.

“Vaşington: Başkan Truman tarafından kurulan ve atom bombasının husule getirdiği neticeleri müşahade etmekle vazifede bulunan özel komisyon başkanı ve ayan komsiyonun üyesinin verdiği bir demeçte: insanlığın artık

¹⁸⁰ Hür Söz Gazetesi, 19 Ağustos 1946, Yıl 1, Sayı 3.

¹⁸¹ Hür Söz Gazetesi, 19 Ağustos 1946, Yıl 1, Sayı 3.

*harbetmenin idraki aşmakta olduğu bir raddeye kadar ilerlemiş bulunduğunu ve Başkan Truman'a hususta bir rapor vereceğini bildirmiştir.*¹⁸²

Hür Söz gazetesinin 15 Eylül 1946 yılındaki 29. sayısında “*Düşündüklerimiz: Hükümet bu siyasi buhranı önlemelidir*”, “*Amerikan ticaret bakanı Vallas'ın Nutku Etrafında: Rusya'ya doğru bir temayül görüliyor*” ve “*Truman'ın nutku tasvibi*” olmak üzere üç siyasi haber metnine yer verildiği görülmüştür.

Gazetenin manşetine taşıdığı “*Amerikan ticaret bakanı Vallas'ın Nutku Etrafında: Rusya'ya doğru bir temayül görüliyor*” başlıklı haberde:

*“Vaşington: B.B.C.'nin Vaşington'daki muhabirlerine göre Vallas sözlerini ekseriyet itibarıyla mafrit solcu taraftarlarından müteşekkil bir dinleyici kitlesi önünde vermiştir. Vallas umumiyet itibarıyla sol cenah lideri olmakla beraber sözleri sık sık ıslıklarla kesilmiştir. Vallas bilhassa her iki tarafın ellerinden geleni esirgememeleri şartıyla Birleşik Amerika'nın Sovyet Rusya'yla barış akdetmek istediğini söylediği zaman şiddetli ıslıklarla karşılanmıştır. Söylev o kadar büyük bir husumetle karşılanmıştır ki Vallas hazırladığı metnin bazı cümlelerini kaldırmaya mecbur olmuştur. Bu sebepten Vallas'ın vermiş olduğu söylev, Başkan Truman'a tevdi ettiği ve başkanın tasvib ettiği metnin haiz bulunduğu manayı taşımaktadır...”*¹⁸³

Kıbrıs ve Türkiye'nin siyasi gelişmelerinin yanı sıra aynı zamanda dünyadaki siyasi gelişmelerin de aktarıldığı görülmektedir.

Gazetenin 30 Eylül 1946 tarihinde yayınlanan 44. sayısında ilk sayfada yine dünya siyasi gelişmelerine yer verildiği görülmektedir. Gazetede “*Sovyetlerin Tezad Dolu Politikası: Sovyet Radyosu Dostluk ve Sulhten Bahsederken Molotof, Paris Konferansında Yunanistan'ı Vesile Ederek Batı Demokrasilerine Hücum Ediyor*”, “*İran'da Asiler Buşir'e Şiddetle Hücum Ediyor*”, “*İngiliz Bölgesinde Cinayetler Artıyor*”, “*Müttefiklerin Almanya'ya Yardımı*”, “*Polonya tebaalığından çıkarılan Polonya subayları*”, “*Yunan Kralının Teşekkürü*” ve “*Yunanistan'daki İngiliz kuvvetleri takviye olunacak*” başlıklarıyla yedi siyasi içerikli habere yer verildiği görülmektedir.

Gazetenin 30 Eylül 1946 tarihinde yayınlanan 44. sayısında ilk sayfada yine dünya siyasi gelişmelerine yer verildiği görülmektedir. Gazetede “*Sovyetlerin Tezad Dolu Politikası: Sovyet Radyosu Dostluk ve Sulhten Bahsederken Molotof, Paris Konferansında Yunanistan'ı Vesile Ederek Batı Demokrasilerine Hücum Ediyor*”,

¹⁸² Hür Söz Gazetesi, 1 Eylül 1946, Yıl 1, Sayı 15.

¹⁸³ Hür Söz Gazetesi, 15 Eylül 1946, Yıl 1, Sayı 29.

“İran’da Asiler Buşir’e Şiddetle Hücum Ediyor”, “İngiliz Bölgesinde Cinayetler Artıyor”, “Müttefiklerin Almanya’ya Yardımı”, “Polonya tebaalığından çıkarılan Polonya subayları”, “Yunan Kralının Teşekkürü” ve “Yunanistan’daki İngiliz kuvvetleri takviye olunacak” başlıklarıyla yedi siyasi içerikli habere yer verildiği görülmektedir.

“İran’da Asiler Buşir’e Şiddetle Hücum Ediyor” başlıklı haber metni, dünya siyasetine ilişkin gelişmelerin okuyuculara aktarıldığını göstermektedir.

“TAHRAN: Şiraz yakınlarında hükümet heyetiyle Güney kabileleri ve Şiraz ahalisi mümessiller arasında iki gün süren görüşmelerden sonra bu mümessiller son talepleri Tahran hükümetine tevdi etmişlerdir. Buşire karşı hücumlar şiddetlenmiştir. Genel kurmayın bir dediğine göre kabileler bu limana doğru kendilerine bir yol açmışlardır. Garnizon mukavemet etmektedir. Şiraz’ın 200 kilometre doğusunda Kerman Bölgesi’nde muharebeler başlamış fakat kabileler mağlub edilmişlerdir. Diğer bölgelerde bildirilecek bir hadise olmamıştır. Yetkili bir subayın bildirdiğine göre hükümet Şiraz konuşmalarının neticesine kadar orduyu müdafaa vaziyetinde kalması için talimat vermiştir.”¹⁸⁴

Gazetenin 29 Aralık 1946 tarihli 131 sayılı yayınında *“Makedonya’daki Harp”* ve *“Truman Muhaceret Lehide”* olmak üzere iki siyasi habere yer verildiği görülmektedir.

“Atina’dan öğrenildiğine göre Veria bölgesinde Fitia isimli bir köye akın eden 200 kadar çeteci köy halkını katliam etmişlerdir. Öldürülenler arasında kadın ve çocuklar da vardır. Akın Noelin arife gecesi başlamış ve köydeki küçük jandarma kuvveti ile bütün gece süren muharebelerden sonra Noel günü köye girilerek köyü harap ve halkını katletmişlerdir. Aynı gün gelen takviye kuvvetlerinin köye hücumları sayesinde çeteciler ölümlerini ve kendilerine iltihak edenleri de beraber alarak kaçmışlardır. Başka bir Jandarma mevkiine hücum eden çeteciler ise tardedilmiş olmakla beraber Jandarma arasında ölü ve yaralıları vardır.”¹⁸⁵

Hür Söz gazetesinin 1 Ocak 1947 tarihli 134. sayısında *“Rusya Avrupa’nın Hakimi Olmak İstiyor”* ve *“Bir İngiliz Subayı Kaçırıldı”* başlıklı iki siyasi habere yer verildiği görülmüştür.

“Rusya Avrupa’nın Hakimi Olmak İstiyor” başlıklı haberde;

“Bir İngiliz alimi Profesör Gilbert Murray Rusya’nın Avrupa’nın hakimi olmak istediğini iddia etmektedir. Profesör diyor ki: ‘Yanılmıyorsam Rus propagandasının İngiltere’ye tevcih edilmesine sebep İngiltere’nin Rusya’nın Avrupa’da gittikçe yayılmasına mani teşkil edebilecek yegane millet olmasıdır.’ Hristiyan devletlerin prestijinin gittikçe düşmekte olmasına temas ederek bu meseleyi şu şekilde izah ediyor: ‘Muhtelif Asya devletleri

¹⁸⁴ Hür Söz Gazetesi, 30 Eylül 1946, Yıl 1, Sayı 44.

¹⁸⁵ Hür Söz Gazetesi, 29 Aralık 1946, Yıl 1, Sayı 131.

kuvvetle silahlanmıştır, Rusya cesim bir şekilde kuvvet ve silâha sahiptir, diğer taraftan mühim bir devlet olan İngiltere ricat halinde ve zayıf gibi görünüyor. Böyle görünmesi böyle olduğundan değildir, fakat hariçten bakanlara göre İngiltere Hindistan, Mısırdan ricat ediyor. Filistin'den sıkılıyor ve Rusya'dan korkuyor gibi görünür. Genel bir kanaate göre beyaz insanlar medeniyeti batmıştır.”¹⁸⁶

Gazetenin 15 Haziran 1947 tarihli 286. sayısında siyasi haberlere gazetenin ikinci sayfasında yer verildiği ve siyasi haberlerin sayıca azaldığı dikkati çekmektedir. Gazetenin dört sayfadan ibaret olan sayısında “Mısır’ın İngiltere’den şikayeti” ve “Araplar Birleşmiş Milletler Komisyonuna Boykot Yaptı” olmak üzere iki kısa siyasi habere yer verildiği görülmektedir.

“Mısır’ın İngiltere’den şikayeti

Vaşington’daki Mısır Elçisi Mahmud Hasan Paşa radyoda bir beyanatta bulunarak Mısır’ın İngiltere hakkındaki şikayetleri Birleşmiş Milletler huzuruna getirilince bu şikayetlerin ne gibi şeyler olacağını söylemiştir. Hasan Paşa İngiltere’yi Mısır’ın terakkisini geciktirmek, Nil vadisine hakim olmak için Mısır’ı işgal altında bulundurmak ve Mısır’ı Sudan’dan ayırmak istemekle itham etmektedir.”¹⁸⁷

Gazete’nin 25 Aralık 1947 tarihli 447. sayısında “Kızıl Anna’ya Ne oluyor: Türkiye’deki Romen Elçilik Erkânı Geri Çağrıldı”, “Türkiye’de Sıkı Yönetim Kaldırıldı”, “Ruslar Dört Büyüklerin Muvaffakiyetsizliğini Demokrasilere Hamlediyor”, “Irak Başbakanının Beyanatı”, “Biz İnanmıyoruz” ve “Türk Halkı Ayasofya Meydanında Toplantıya Çağrılıyor” olmak üzere ulusal ve uluslararası siyasi gelişmeleri içeren beş farklı haber metnine yer verildiği görülmektedir.

“Türkiye’de sıkı yönetim kaldırıldı

Londra: Ankara Radyosunun bildirdiğine göre İstanbul ve Avrupa Türkiye’sine yedi yıldan beri devam eden sıkı yönetim kaldırılmıştır. Sıkıyönetim ilk 1943 senesinde harbin boğazları tehdit etmesi sebebiyle konmuştur.”¹⁸⁸

15 Ocak 1948 tarihli 462. sayısında “Amerika Yunanistan Meselesine Müdahale Edecek” manşetiyle verilen haberde;

“Bu hususta icap eden emirlerin verildiği ısrarla bildiriliyor

¹⁸⁶ *Hür Söz Gazetesi*, 1 Ocak 1947, Yıl 2, Sayı 134.

¹⁸⁷ *Hür Söz Gazetesi*, 15 Haziran 1947, Yıl 2, Sayı 286.

¹⁸⁸ *Hür Söz Gazetesi*, 25 Aralık 1947, Yıl 2, Sayı 447.

Yunan Harbiye Dairesine son gelen istihbarata göre, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, Yunan meselesine kati olarak karışmağa karar vermiştir... ”¹⁸⁹

dünya siyaset gündemine ilişkin oluşturulan içerik okuyuculara sunulmuştur.

Gazetenin söz konusu sayısında dönemin iç ve dış siyasi gelişmelerini içeren “*Ruslar Berlin’in Boşaltılmasını İsteyecekler: Rus Askeri Komutanı Moskova’ya Gitti*”, “*1953’de Amerika’ya Atom Atılacağı Sanılıyor: Yüksek Bir Komsiyonun Raporu*”, “*İtalyan sömürgelerinde karışıklıklar devam ediyor*”, “*Hindistan’da Dökülen Kanlar*”, “*Yunan Ordusuna Yardımlar*” ve “*Solcular Londra’ya Heyet Gönderecekler*” olmak üzere birtakım ulusal ve uluslararası siyaset gündemine ilişkin haberler okuyuculara sunulmuştur.

“İtalyan Sömürgelerinde Karışıklıklar Devam Ediyor

İtalyan Somali’sinin merkezi Mongatitsio’da bütüngen devam eden karışıklıklar şehrin her tarafına yayılmış bir şekilde devam etmektedir. Bu vaziyetin önlenmesi için İngiliz Askerî Komiseri fevkalade tedbirler almıştır. Bayrak çekme, nutuk verme vesaireyi yasak eden örli idare ilan edilmiştir. Karışıklıkları başlatanların temizlenmesine devam edilmekte ve konan örfi idare mucibince 5’den fazla şahsın bir yere gelmesine müsaade edilmemektedir.”¹⁹⁰

Hür Söz gazetesinin 15 Haziran 1949 yılı 890. sayısında “*Türk H. Filosunun Kıbrıs’ı ziyareti*”, “*Türk Uçakları Türkiye-Kıbrıs Seferlerine Başlıyor*”, “*Türk Diplomat ve Gazetecileri Kıbrıs’a geliyorlar*”, “*Türkiye Millet Vekillerinin Fransa Seyahati*”, “*Türk Deniz Amiralinin Amerika’daki Tetkikleri*” ve “*Türkiye Filipin Dostluk Anlaşması*” başlıklarıyla iç ve dış siyasi gelişmelerin aktarıldığı görülmüştür.

“Türk Uçakları Türkiye-Kıbrıs Seferlerine Başlıyor

İnanılır bir kaynaktan öğrendiğimize göre Türk Devlet Havayolları pek yakında Türkiye-Kıbrıs ve Kıbrıs-Beyrut arasında yeni bir hava seferi başlatacaktır. İlk gelecek yolcu uçağı ile Devlet Havayolları umum müdürlüğünden başkanlığı altında bir heyetin de buradaki acenteler ... eden konuşmaları yapmak üzere gelmeleri beklenmektedir.”¹⁹¹

Gazetenin 17 Şubat 1950 tarihli 1099. sayısında manşette “*İngiltere’de Atom Bombası Yapılmıyor*” başlıklı haberin yanı sıra aynı zamanda “*Amerika Asya devletlerine yardıma hazır olduğunu bildirdi*”, “*Macar Amerikan münasebetleri gittikçe*

¹⁸⁹ Hür Söz Gazetesi, 15 Ocak 1948, Yıl 3, Sayı 462.

¹⁹⁰ Hür Söz Gazetesi, 15 Ocak 1948, Yıl 3, Sayı 462.

¹⁹¹ Hür Söz Gazetesi, 15 Haziran 1949, Yıl 3, Sayı 890.

gerginleşiyor”, “Çin’de isyan mı çıkıyor?”, “Achesonun Demeci”, “Çin-Rus antlaşmasının uyandırdığı tesirler” ve “Kore komisyonunda Türkiye”, başlıklı iç ve dış siyasi gelişmelere yönelik altı haber metnine yer verilmiştir.

“Çin-Rus antlaşmasının uyandırdığı tesirler:

Londra 16 Şubat: Moskova’da imzalanan Çin-Rus antlaşmasının İngiliz mali çevrelerinde uyandırdığı ilk tepkiye göre Sovyet Rusya’nın kendisine vermeğe muvafakat ettiği 300 milyon Amerikan dolarlık istikraza rağmen, Çin gerek iktisadi kalkınması ve gerekse günlük ihtiyaçlarını temin için Batı alemine daima muhtaç kalacaktır. Yine bu çevrelere göre komünist Çin Sovyet Rusya’nın alelade bir peyki mi yoksa Mareşal Tito’nun Yugoslavya’sı gibi bağımsız bir memleket midir suali üzerinde durulmaktadır.”¹⁹²

Gazete’nin 10 Aralık 1950 tarihli 1349. sayısında “Kore Harbini Durdurmak İçin Sarfedilen Gayretler” başlıklı haber manşetten verilmiştir. Manşetten verilen ana haberin yanı sıra aynı zamanda bu sayıda “Dünya siyasi vaziyetinin Türkiye’de Uyandırdığı Yeni Akisler”, “Çember içerisindeki Amerikan, İngiliz ve Güney Kore kuvvetleri”, “Günün Hadisesi: Kore’de Türk Kahramanlığı” ve “Ankara Mektupları” başlıklı Türkiye-Güney Kore ilişkilerini konu edinen haber metinlerine yer verildiği görülmektedir.

Gazetenin manşetten verilen “Kore Harbini Durdurmak İçin Sarfedilen Gayretler” başlıklı metinde:

“Çin, Uzak Doğu Meselelerini Amerika, Rusya ve İngiltere İle Yuvarlak Masa Başında Halletmeğe Hazırdır

Niyork, (Royter) 9: Hindistan’ın Birleşmiş Milletlerdeki delegeleri Sir Benegal Rau ile komünist Çin delegasyonu lideri Wu Hsiu-Chian, bugün 70 dakika süren bir müzakerede bulunmuşlardır. Toplantıda, Kore’de muhtemel bir ateşkes meselesinin görüşüldüğü öğrenilmiştir. Hint delegesi ile Çin delegasyonu başkanı Kore harbi hakkında bu suretle üçüncü konuşmalarını yapmış oluyorlar...”¹⁹³

dünya devletlerinin Kore savaşına yönelik sergiledikleri tutumları konu edilmiştir.

Gazetenin 18 Mart 1951 tarihli 1431 sayılı yayınında manşette “Atine Mitingi Münasebetiyle” ve “GI. MacArthur Cepheye bir tedkik gezisi yaptı” olmak üzere iki siyasi habere yer verilmiştir. Gazetenin söz konusu sayısında ayrıca “Ankara mektupları: 2 numaralı Menderes kabinesi”, “Paris konferansı ikinci haftasını da doldurdu”, “İngiltere

¹⁹² *Hür Söz Gazetesi*, 17 Şubat 1950, Yıl 4, Sayı 1099.

¹⁹³ *Hür Söz Gazetesi*, 10 Aralık 1950, Yıl 5, Sayı 1349.

de atom bombası imal ediyor”, “Dünkü Türkiye Gazetelerinden Özetler” ve “Kıbrıs Rum Basını” başlıklarıyla Kıbrıs’ın siyasi gelişmelerinin yanı sıra aynı zamanda Türkiye, Kıbrıs Rum kesiminin ve diğer devletlerin siyasi gelişmelerine de yer verildiği görülmektedir.

“Ankara Mektupları: 2 Numaralı Menderes Kabinesi

Birincinin istifası ne derece tabii karşılanmışsa ikinci kabine de o derece sürpriz yaratmıştır.

Karaoosmanoğlu’nun kabine dışında kalması manidar görünüyor.

Ankara: 15 Mart (Hususî Muhabirimiz Nejat Konuk bildiriyor)

Bir buçuk ay süren bir ayrılıktan sonra, Ankara’ya avdet ettiğim günün gece yarısı Menderes kabinesi istifa etti ve daha aradan 24 saat geçmeden II numaralı Menderes kabinesi kurulmuş oldu. Kabinenin düşmesi pek öyle bir sürpriz tesiri yaratmamıştır denilebilir...¹⁹⁴

Hür Söz gazetesinin siyasi haber içerikleri genel olarak değerlendirildiğinde, yerel bir gazete olmasına rağmen hem ulusal hem de uluslararası siyasi gelişmeleri okuyucularına aktardığı, haberlerde daha çok ikinci dünya savaşı sonrasında ortaya çıkan siyasi gelişmelere yer verildiği, Kıbrıs Türk kesiminin yakın temasta bulunduğu Türkiye, Kıbrıs Rum kesimi ve Yunanistan ile ilgili haberleri çoğunlukla manşette ya da ilk sayfada verdiği görülmektedir. Gazetenin dünya gündemine ilişkin gelişmeleri de takip ettiği ve ilk dönemlerde 2 sayfa halinde yalnızca Cuma günleri 4 sayfa halinde çıkan gazetenin 1949 yılı ocak ayından itibaren tüm sayılarını 4 sayfa halinde çıkardığı görülmüştür. 1946 yılı Ağustos ayında yayın hayatına başlayan gazetenin son sayısı 16 Ağustos 1951 tarihinde çıkmış ve bu tarihler aralığında 1559 sayı yayınlanmıştır. Gazete yayın hayatı süresince iç ve dış politikaya yönelik toplam 9369 haber metnini okuyucularına sunmuştur.

¹⁹⁴ *Hür Söz Gazetesi*, 18 Mart 1951, Yıl 5, Sayı 1431.

3.2. EKONOMİ HABERLERİNİN İNCELENMESİ

Hür söz gazetesinde ekonomi haberleri incelenirken içerisinde “vergiler, tarım, zam, sanayi, ekonomi, akaryakıt, üretim” gibi kavramların geçtiği haber metinlerine yer verilmiştir.

Gazetenin 5 Eylül 1946 tarihli 19. sayısında “Esperini” başlıklı haberde;

“...vergilere temas ederek harp esnasında hükümetin koyduğu birçok vergilere inflasyon dolayısıyla fazla para bulunmasından dolayı halkın tahammül ettiğini ve fakat paranın gittikçe azaldığına şüphe olmadığını söylemektedir. Böyle olduğu halde hükümet halkı bu ağır vergilerden kurtarmak için hiçbir tedbir almıyor. Hükümetin vergileri kaldırma zamanı gelmiştir, çünkü bu füzuli vergiler devam ederse memleket iflas edecektir.”¹⁹⁵

savaş döneminde konulan vergilerin halkı zorladığını, hükümetin halkın yaşadığı bu sıkıntıyı giderme konusunda herhangi bir girişimde bulunmadığını ve halk adına vergilerin kaldırılmasını talep ettiği görülmektedir.

10 Ekim 1946 tarihinde yayınlanan 54. sayıda “Ticaret ve Sanayi Pavyonu” başlıklı haberde;

“Lake Succes: Birleşmiş Milletler Genel sekreterinin bildirdiğine göre Ekonomik ve Sosyal Konsey toplanması tasarlanan Tuna Konferansı müzakerelerine esas teşkil etmek üzere şu tavsiyelerde bulunmuştur:

1. Tuna üzerinde Treygenzburg’dan Karadeniz’e kadar ticari nakliyata başlanılması

2. Herhangi bir geminin mürettebatının veya hamulesinin alıkonulmayacağı hususunda teminat verilmesi,

3. Alman gemileri hariç bütün gemilere kendi milli bayraklarını çekmek hakkının verilmesi

4. İşgal devletlerinin genel kontrolü hakkında ilgili devletlerle milli veya hususi nakliyat kumpanyaları arasında gemi, tesisat vesaire gibi vasıtalarından en fazla istifadeyi temin için anlaşmalar akti,

¹⁹⁵ Hür Söz Gazetesi, 5 Eylül 1946, Yıl 1, Sayı 19.

Bütün Tuna nehrinin nakliyata müsait bir halde bulundurulmasını temin maksadıyla gerekli tedbirler ve seyrüsefer şeraiti hakkında serbestçe malumat teatisi”¹⁹⁶

ikinci dünya savaşı sonrasında dünya ekonomisinde meydana gelen değişiklikler okuyuculara aktarılmıştır (Ek-1, Resim 3’e bakınız).

Gazetenin 11 Temmuz 1947 tarihli 608. sayısında “Ziraat İstişare Komisyonu” başlıklı haberinde Kıbrıs tarımını geliştirmeye yönelik yapılan istişare toplantısına ilişkin bilgiler paylaşılmıştır.

*“1947 haziranının 6’ıncı günü Lefkoşa’da Ziraat Dairesinde Ziraat istişare komisyonu bir toplantı yaptı. Ziraat müdür vekili Mr. Hirsto başkan sandalyasında idi ve konuşulan meseleler arasında şunlar da vardı: zehire tohumu durumu; tohum yetiştirme için kanun; çekirge kontrolü, koçanlı akar suların kontrolü, hayvan yemi durumu; Baf kazasında hayvan üretimi, dolu vurgununa karşı suğurta ve toprak mahsullerinin fiyatı. Kasabalı Mr. M. Loizides son konu hakkında münakaşayı açarken hükümetten İngiltere’de yanı Tarım layihasına göre yürürlüğe girecek olan usule benzer bir usulün kabul edilmesinin hükümetten rica edilmesini teklif etti...”*¹⁹⁷

10 Ekim 1947 tarihinde yayınlanan 884. Sayıda verilen “Türkiye’de sterlingle ihracat yapma ruhsatı durduruldu” başlıklı haberde dönemin ticaret bakanlığının dış ticarete ilişkin aldığı karar ve bu kararın Türkiye-Kıbrıs ticari ilişkileri üzerine etkisi okuyuculara aktarılmıştır.

*“İzmir: Ticaret Bakanlığı yeni bir emre kadar sterlingle iş yapan tüccarların lisanslarını durdurmuştur. Bu haber, sterlingle ticaret yapan ihracatçı tüccarlar arasında heyecan uyandırmıştır. Bu kararın bilhassa incir, üzüm, palamut ihracatını darbeleyeceği tahmin olunuyor. Hür söz: Ticaret bakanlığının mezkûr kararının Türkiye-Kıbrıs ticari münasebetlerine de tesiri olacağı muhakkaktır. Kıbrıs’a idhal olunan ve bedeli sterlingle ödenen, halkımızın başlıca gıda maddeleri; böğrülce, bakla, nohut vsnin eskisi gibi kolaylıkla idhali imkanlarını araştırma hiç şüphesiz ki Kıbrıs İaşe taşıt ve karşı kontrol müdürünün vazifesidir.”*¹⁹⁸

Gazetenin 4 Aralık 1948 tarihinde yayınlanan 733. sayısında “Türkiye Tarım Bakanının Beyanatı” başlıklı haberde Türkiye’nin tarım politikasına ve tarımsal üretimi artırmaya yönelik alınan kararlara yer verilmiştir.

“Tarım politikamıza müstakar bir istikamet vermek için ve bilhassa bu politikayı bakanların şahsi geniş kanaat ve mizaçlarından ayırmak

¹⁹⁶ Hür Söz Gazetesi, 11 Ekim 1946, Yıl 1, Sayı 55.

¹⁹⁷ Hür Söz Gazetesi, 11 Temmuz 1947, Yıl 1, Sayı 608.

¹⁹⁸ Hür Söz Gazetesi, 10 Ekim 1947, Yıl 1, Sayı 884.

maksadiyle 5 yıllık bir program hazırlamak lüzumunu hissettik. Bunun için de iş başına geldiğim günden itibaren bakanlığın mütehassıs ve müşavirleriyle bu programı hazırlamağa koyulduk.”¹⁹⁹

5 Kasım 1948 tarihli 708. sayısında “Türkiye’de kurulması kararlaşılan fabrikalar” başlıklı haberde Amerika tarafından verilecek 4 milyon dolarlık destekle çimento fabrikası kurulacağını okurlarına duyurmuştur.

“Çimento ihtiyacının hiç olmazsa yarıdan fazlasını karşılamak maksadile kurulacak fabrikalar için Marshall planından 4 milyon dolar ödenek istenmişti. Öğrendiğimize göre hükümetimizin bu arzusu, Amerika Birleşik Devletleri tarafından kabul edilmiştir. Tahsisat gelince derhal büyük bir çimento fabrikasının yapılmasına başlanacaktır...”

Gazetenin aynı sayısında “Türkiye’nin tütün ihracatı artıyor” başlıklı haberi de dönemin ekonomik şartlarını ifade etmektedir:

“İzmir’de yerli firma ve tüccar tarafından ecnebi kumpanyalarına tütün satışlarına devam etmektedir. Bugüne kadar İngiliz kumpanyaları tarafından 352 kuruştan 110 bin kilo, American Gary Tobacco Companic tarafından 325-351 kuruştan 898 bin kilo ve American Glen Tobacco Companie tarafından da 315-355 kuruştan bir milyon 884 bin kilo olma üzere ceman iki milyon 922 bin kilo tütün mübayaa edilmiştir...”²⁰⁰

Gazetenin 1 Haziran 1949 tarihli 878. sayısında “Yapılan başlıca ihracat” başlıklı haberinde Kıbrıs’ta ihraç edilen ürünlerin miktarlarına ve nisan ayı boyunca adaya gelen ve adadan ayrılan gemi sayısına ilişkin bilgiler okuyuculara aktarılmıştır.

“Peynir 6309 ton; portakal 13625 ton, kuru üzüm sultan üzümleriyle beraber 32168 ton, patates (tohumluklardan maada) 39904 ton, konyak 6256 ton, şarap (kumandarya müstesna) 7376 ton, harup (bütün) 7255 ton, harup (öğünmüş) 93476 ton, harup çekirdeği 18085 ton, harup pekmezi 2580 ton, alçı taşı 2355 ton...”²⁰¹

Gazetenin aynı sayısında yine petrol fiyatlarında indirim yapılacağı haberi okuyuculara duyurulmaktadır.

Petrol fiyatlarının hafta içerisinde düşmesi umuluyor.

Kirli gaz petrol ve aynı zamanda benzin fiyatlarının hafta içerisinde düşmesi beklenmektedir. Bu fiyat tenzili dünya piyasasında bu maddelerin fiyatlarının düşmüş olmasından ileri gelmektedir. Önümüzdeki günler içerisinde petrol şirketleri tarafından yapılacak müzakereler neticesinde tespit edilecek yeni fiyatlar Resmi gazete ile halka bildirilecektir.”²⁰²

¹⁹⁹ Hür Söz Gazetesi, 4 Aralık 1948, Yıl 3, Sayı 733.

²⁰⁰ Hür Söz Gazetesi, 5 Kasım 1948, Yıl 3, Sayı 708.

²⁰¹ Hür Söz Gazetesi, 1 Haziran 1948, Yıl 3, Sayı 878.

²⁰² Hür Söz Gazetesi, 1 Haziran 1948, Yıl 3, Sayı 878.

Hür söz gazetesinin 12 Eylül 1950 tarihli 1273. sayısında Kıbrıs'ta ihracatı yapılan tarım ürünlerine ilişkin haber gazetesinin dördüncü sayfasında “Soğan İhracatı” ve “Bağ Ürünleri İhracatı” başlıklı metinlerle okuyuculara sunulmuştur.

“Bağ ürünleri ihracatı: Ağustosta Kıbrıs'tan ihraç edilen şarap ve ispirotolar bir rekor teşkil ediyordu. Limasol'dan 324.480 galon şarap 8674 galon ispiro ve 529 galon zük ihraç edildi. Şarap alma bakımından Malta en önde geliyordu ve satılanın yarısından fazlasını aldı. İkinci derecede gelen alıcılar Hollanda ve Belçika idi. Şarap fiyatları geçen aylarda olduğu gibi kaldı. Hükümet zivaniyaya vereceği fiyatı bildirinceye kadar, yetiştiriciler şaraplarını satmada bir çekingenlik gösterdiler...”²⁰³

14 Aralık 1950 tarihli 1352. sayının üçüncü sayfasında “Ekonomik Bahisler” başlığı altında “Akdeniz Memleketleri Zeytin Yağı Bankası” ve Kıbrıs'ın tarım ürünleri ihracatına yönelik “Tarım ürünleri ihracatı” başlığıyla haber metinlerine yer verilmiştir.

“Tarım Dairesinin Ürün Teftiş Kolu kasım ayı esnasında 2.576.274 okka genel ürün, 16.881 Halep kantarı harup, 291.842 sandık greyprfrut ve 10.457 sandık limon ihraç edildiğini bildirir. İhraç edilen bu ürünler şunları ihtiva ediyordu: 156 ton arpa, 423 ton patates, 323 ton haşlanmış kuru üzüm, 233 ton kabuksuz badem, 189 ton yemeklik soğan, 121 ton soğancık, 107 ton nar, 80 ton bakla, 73 ton sultani üzüm, 60 ton çam kabuğu, 57 ton yün, 56 ton sumak, 53 ton kuru incir, 45 ton pamuk, 44 ton taze üzüm, 34 ton sarı yaprak tütün, 6 ton Lazkiye tütünü, 3 ton sebze tohuu, 2 ton ceviz ve 2 ton erik...”²⁰⁴

Gazetede ulusal ekonomi haberlerinin yanı sıra aynı zamanda uluslararası ekonomi haberlerine de yer verildiği görülmektedir. 17 Kasım 1950 tarihinde yayınlanan 1329. sayısında “İngiltere'nin İhracatı Artıyor” başlıklı haberde İngiltere'nin ihracat hacmine yönelik bilgiler okuyuculara aktarılmıştır.

“Londra, 16: Ekim ayı zarfında İngiltere'den 202 milyon sterlin kıymetinde ihracat yapılmıştır. Bu rakam, dört seneden beri elde edilen rakamların en yüksekini teşkil etmektedir. İngiliz Ticaret Bordu Başkanının dün açıkladığına göre, geçen ay zarfında yapılan 223 milyon sterlin kıymetindeki ihracatın bir rekor teşkil ettiğini ve İngiliz tarihinin ilk defa olarak bir ayda 200 milyondan fazla malı ihraç olduğunu söylemiştir.”²⁰⁵

Gazetenin 23 Ocak 1951 tarihinde yayınlanan 1384. sayısında “Komünist Çine Ham madde ihracatı devam ediyor” başlıklı haberle dünya ekonomisine yönelik okuyucular bilgilendirilmiştir.

“1950'de İngiltere 132 milyon dolar değerinde mal ihraç etti.

²⁰³ Hür Söz Gazetesi, 12 Eylül 1950, Yıl 5, Sayı 1273.

²⁰⁴ Hür Söz Gazetesi, 14 Aralık 1950, Yıl 5, Sayı 1352.

²⁰⁵ Hür Söz Gazetesi, 17 Kasım 1950, Yıl 5, Sayı 1329.

Washington: Demokrat senatörlerden Herbert O'Conner, verdiği bir beyanatta, Batı devletlerinin komünist Çine 1950 yılı zarfında yaptığı hammadde ihracatının "tehlikeli" bir seviyeye ulaştığını açıklamıştır. Senatör şu izahatı vermiştir: İngiltere 1950'nin ilk 10 ayı zarfında komünist Çine ceman 132.850.000 dolar değerinde hammadde ihraç etmiştir. Kasım ve Aralık aylarında da muhasamata rağmen bu memlekete ihracat devam etmiştir. İhraç edilen malların en başında demir, çelik, elektrik aletleri, makine, kimya maddeleri, kamyon ve kauçuk bulunmaktadır.”²⁰⁶

Hür söz gazetesinin 1946-1951 yılları arasında yayınlanan sayıları incelendiğinde ekonomi haberlerinin genellikle iç ve dış piyasaya yönelik gelişmeleri içerdiği, ikinci dünya savaşı sonrası dünya ekonomisinde yaşanan değişiklikleri ve gelişmeleri takip ederek okuyucularını bilgilendirme amacı taşıdıkları görülmektedir.

3.3. ULUSAL GÜVENLİK HABERLERİNİN İNCELENMESİ

Hür söz gazetesi yerel bir gazete olmasına rağmen okuyucuları ulusal ve uluslararası tüm gelişmelerden haberdar etme amacı taşımıştır. Gazetede özellikle ulusal güvenlik haberlerine yer verilerek Kıbrıslı Türkler arasındaki milli birlik ve beraberlik duygusunun canlı tutulmasının da amaçlandığı görülmektedir. Gazetede ulusal güvenlik haberlerine ulaşabilmek için “anarşi, savaş, güvenlik, tehdit” sözcüklerini içeren haber metinleri taranmıştır.

12 Aralık 1946 tarihinde yayınlanan 115. sayıda yer verilen “K.T.Ö.K nun İç Yüzü” başlıklı haberde Kıbrıs'ta faaliyet gösteren ve üyelerinin büyük çoğunluğunu öğretmenlerin oluşturduğu bir grubun faaliyetlerinin anarşiye yol açabileceği okuyuculara aktarılmıştır.

“...Herhangi bir öğretmen, herhangi bir toplantıda ister bulunsun, ister bulunmasın veya bulunamasın, kurumun, öğretmenler lehine temin edemediği haklardan istisna edilmediği gibi, kurumun başarısızlığı, disiplinsizliği, hatta anarşiye yüz tutmasından meydana gelebilecek durum sorumluluğundan da kendi yakasını kurtaramaz...”²⁰⁷

Gazetenin 13 Aralık 1946 tarihli 116. Sayısında “Bize Düşen Vazife” başlıklı haberde ulusal güvenliğin sağlanabilmesi için Kıbrıslı Türklere birtakım önerilerde bulunulmuştur.

“Bu duru karşısında biz Kıbrıs Türklerine düşen vazife, vakar, şeref ve ciddiyetimizi muhafaza ederek akli selim ve mantıktan dışarı çıkmayıp taşkın hareketlerden kaçınmak, dürüst ve doğru yoldan ayrılmayarak, itimadı

²⁰⁶ Hür Söz Gazetesi, 23 Ocak 1951, Yıl 5, Sayı 1384.

²⁰⁷ Hür Söz Gazetesi, 12 Aralık 1946, Yıl 1, Sayı 115.

nefisle çalışmaktır. Kendimizi Rumların hayaline kaptırmakta mana yoktur. Bu hakikatler karşısında bizim için en faydalı ve yerinde hareket Kıbrıs için tasarlanan ve tatbika konacak olan on yıllık plandan mümkün olan istifade çarelerini arıyarak, atalarımızın bize on binlerce şehit pahasına emanet ettikleri bu topraklara her zamankinden daha fazla bağlanmaktır..."²⁰⁸

14 Eylül 1947 tarihli 362. sayısında "Üniversiteli Gençlerin Cevabı" başlıklı haberde Kıbrıs Okullarından Yetişenler Cemiyetinin faaliyetlerinde çıkan birtakım sorunların anarşiye yol açabileceği ifade edilmiştir.

*"... Bizce her cemiyette bir iş bölümü ve teşkilatlanma mevcuttur. Sosyal önemi haiz olan işler ayrı ayrı fertler tarafından değil, içtimai muhitte gerçekleştirilmesi lazım gelen teşebbüs fikri etrafında teşekkül eder müesseseler tarafından yapılabilir. Aksi halde cemiyeti anarşiye sürüklemiş oluruz. Bunun için Kıbrıs Okullarından Yetişenler Cemiyetine yardım işini o hususta geçen sene kurulan teşekküle bırakmak fikrindeyiz..."*²⁰⁹

Gazetenin 9 Temmuz 1948'de yayınlanan 609. sayısında "Vima Gazetesinin sahibi Kıbrısta! İken..." başlıklı haber metninde Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakının Kıbrıslı Türklerin ulusal güvenliğine bir tehdit olarak nitelendirileceği ifade edilmiştir.

"...Yazımızın başlığında 'Vima' isimli gazete sahibinin Kıbrıs'ta bulunuşunu kaydetmiştik: Evet şimdi bu zat Kıbrıs'ta bulunuyor ve anladığımıza göre bir kısım Türk münevverleri ile de mülakat yapıyormuş' Yunanistan İlhakı! Uğruna seferber olduğu malumdur. Öğrendiğine göre mumaiyleh genç avukatlarımızdan Bay Raif Denktaş ile de bir mülakat yapmış ve 'ilhakı neden istemezsiniz?' diye damdan düşer gibi bir de sual sormuştur. Rauf'un bu yersiz suali mükemmel cevaplandığına hiç şüphemiz yok ise de şayet mezkur Efendi bize gelmiş ve aynı suali sormuş olsa idi cevabımız şu birkaç satır olacaktı..."

Gazetenin 14 Aralık 1949 tarihinde yayınlanan 1044. sayısında "Baksınlar ve Anlasınlar" başlıklı haberde Rumların uyguladıkları politikalar eleştirilmiş ve Osmanlı idaresini eleştirerek İngiliz yönetimini savunanların Türklerin yaşadıkları pişmanlıklar okuyuculara aktarılmıştır.

"...Baksınlar ve anlasınlar ki Yunanistan'ın savunmasına yardım değil bilakis engel olacak bir mevki ve durumdadır ve ona fayda yerine bar olacağı barizdir. Ve yine baksınlar ve anlasınlar ki savunma bakımından Kıbrıs yalnız ve yalnız Türkiye'ye veya onun savunmasına yardım etmeği düşünen devletlere faydalı olabilir. Bu memleketin Yunanistan'a ilhakını isteyenler

²⁰⁸ Hür Söz Gazetesi, 13 Aralık 1946, Yıl 1, Sayı 116.

²⁰⁹ Hür Söz Gazetesi, 14 Eylül 1947, Yıl 2, Sayı 362.

Yunanistan'ın hali hazırdaki durumuna bir baksınlar. Baksınlar ve anlasınlar ki Yunanistan bu gün kendi kendini idareden aciz ve vasiya muhtaç bir haldedir. Böyle bir devletin ise müstemleke idare edebilecek kudret ve kıyaseti olması imkan haricindedir..."²¹⁰

27 Mart 1951 tarihinde yayınlanan 1438. sayıda "Kıbrıs Rumlarının ilhak gösterileri" başlıklı haberde Kıbrıslı Rum öğrenci ve öğretmenlerinin Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı yönündeki gösterilerini ve yürüyüşlerini okuyucularına aktararak milli birlik ve beraberlik duygularını güçlendirmeyi amaçlamıştır.

*"25 Mart yortusu münasebetiyle yapılan törene Rum öğretmen ve öğrencileri de iştirak ederek ilhak naraları atmışlardır. Geçen sene Pazar günü bütün Kıbrıs Rumları Yunanistan'ın istiklâlinin 130 uncu yıldönümünü kutlamışlar ve bu münasebetle ilhak gösterileri yaparak nutuklar söylemişlerdir. Yağmura rağmen, ellerinde Yunan bandıraları taşıyan genç Rum kızları ve onların arkasında kalabalık bir halk kitlesi, Yunan bayraklarıyla donanış Rum semtlerinde yürüyüş yapmışlardır. Binlerce okul öğrencisi öğretmenleriyle birlikte milli marşlar terennüm ederek ve ilhak naraları atarak, yağmur altında yürüyüşlerine devam etmişler, Yunan Konsoloshanesinin bal konu altından geçerken "ilhak isteriz!" diye avazlarının çıktığı kadar haykırışlardır..."*²¹¹

Hür Söz gazetesinde verilen ulusal güvenlik haberleri genel olarak değerlendirildiğinde Kıbrıs Rum halkının enosis düşüncelerini gerçekleştirebilmek amacıyla kurdukları örgütler, yaptıkları gösteriler, kurdukları örgütler ve Kıbrıslı Türklere yönelik tehdit içerikli eylemlere yer verildiği görülmektedir.

3.4. SOSYAL SORUN İÇERİKLİ HABERLERİN İNCELENMESİ

Hür söz gazetesinin 1946-1951 yılları arasında yayınlanan sayıları incelendiğinde haber içeriklerinin önemli bir bölümünü sosyal sorun içerikli haberlerin oluşturduğu görülmüştür. Sosyal sorun içerikli haberlerin belirlenebilmesi için haber metinlerinde geçen "özgürlük, eşitlik, ulaşım, medya, din ve nüfus" kavramları taranmıştır.

11 Ekim 1946 tarihinde yayınlanan Hür Söz Gazetesinin 55. sayısında "Komünist Yunan Çeteleri Yunanistan'daki Türklere Zulüm Ediyor" başlıklı haberde Yunanistan'da yaşayan Türk halkının maruz kaldığı sorunlar dile getirilmiştir.

²¹⁰ Hür Söz Gazetesi, 14 Aralık 1949, Yıl 4, Sayı 1044.

²¹¹ Hür Söz Gazetesi, 27 Mart 1951, Yıl 5, Sayı 1438.

“6 Eylül tarihli İstanbul’un bütün tanınmış Türkçe gazetelerinde şu acı ve ibretli haberi okuduk:

Kadın ve çocuklar da dahil olarak 450 Türk Batı Trakya’dan Edirne yolu ile İstanbul’a gelmiş ve Sirkeci’deki misafirhanelere yerleştirilmişlerdir. Bu Türkler, şimdi Batı Trakya’nın İskeçe ve Gömülcüne kazalarının Türk köylerine de saldırarak oradaki millettaşlarımıza her türlü işkenceler yapmakta olan silahlı Yunan Komünistlerinin tazyikleri altında bütün mallarını terk ederek ve sadece canlarını kurtararak Edirne’ye can atmışlardır...”²¹²

Gazetenin 10 Haziran 1947 tarihli 281. sayısında “Mezhebi işlerimiz üzerindeki vesayete son verilmelidir” başlıklı haberinde Kıbrıs Türk halkının mezhepleri nedeniyle yaşadıkları sorunlar ve ada yönetiminin bu yöndeki adil olmayan uygulamaları okuyuculara aktarılmıştır.

“Adil idarenin mümeyyiz vasıflarından biri de, altında bulundurduğu insanlar için umumi mahiyette olması ve onları eşit muameleye tabi tutmasıdır. Son ay içinde memleketimizde vukua gelen olayların tecelli ettirdikleri bazı hakikatler, memleketimizin idaresine o vasfın izahatını gayri mümkün kılmaktadır. Bir yandan, aynı idare altında kendileriyle birleştiğimiz Rum vatandaşlarımız tam bir mezhebi hürriyet havası içinde, kendilerine bir din reisi seçmeğe çalışıyorlar; diğer yandan da bu memleketin Türkleri o faaliyetleri yerinerek görüyor ve hükümete arizalar göndererek yıllardan beri kendisinden mahrum bulunduruldukları aynı hakkın ve dolayısıyla tam bir mezhep hürriyetinin kendilerine de verilmesini istiyorlar. Hristiyanlar için tam bir mezhep hürriyeti tanıyan, Müslümanlar için tanımayan memleketimiz idaresine eşitlik vasfını izafe etmenin yolunu biz bulamıyoruz...””²¹³

18 Ağustos 1948’de yayınlanan 641. sayıda “Türkiye ve Kıbrıs Türkleri” başlıklı haberde Kıbrıs Rum halkının ve Kıbrıs başpiskoposluğunun Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakına yönelik ısrarlarının Kıbrıslı Türkler üzerinde oluşturduğu etki okuyuculara aktarılmıştır.

“...Bir İngiliz diplomatı Ali Paşa’ya: ‘Kıbrıs’ı kaçta satacağımızı’ soruyor. Ali Paşa gayet soğukkanlı ve müstehzi bir eda ile cevap veriyor: ‘Sermayesine!’ Kıbrıs’ın sermayesi malumdur ve biz onu çok ucuza kaptırdık. Bu zararda bizi teselli eden tek şey, siz kardeşlerimizin orada rahat olunuz, Anadolu’dan ayrı olsanız dahi onu unutmaya zorlanmayacağınız ve bu ayrılığın bir gün, inşallah biteceğidir. Amma, eğer Kıbrıs’ı, sizlerden birkaç bin fazla Rum var diye Yunanistan’a vermeye kalkarlarsa karşılarında milyonlarca Türk genci bulacaklar. Zira damarlarında Türk kanı dolaşan hiçbir insan binlerce ırkdaşı zulüm ve işkence altında inlerken ve kendisinden

²¹² Hür Söz Gazetesi, 11 Ekim 1946, Yıl 1, Sayı 55.

²¹³ Hür Söz Gazetesi, 11 Ekim 1946, Yıl 1, Sayı 55.

*yardım beklerken sessiz ve hareketsiz duramaz. Ya onları kurtarır, ya onlarla beraber ölür!...*²¹⁴

11 Ekim 1949 tarihinde yayınlanan 992. sayıda “Sosyal bünyemizi kemiren hastalıklar” başlıklı haber metnine yer verilerek Avrupalıların ve Amerikalıların medeniyet olarak adlandırdıkları uygulamaların toplumsal sorunları da beraberinde getirdiği okuyuculara aktarılmıştır. Haber metni incelendiğinde Kıbrıs Türk halkında yaşanan kumar, içki ve fuhuş gibi sorunların yaygınlaştığı ve toplumsal bir sorun haline geldiği görülmektedir.

*“Bir toplum içerisinde medeniyet!! İlerledikçe sosyal hastalıkların da kendiliğinden artacağı pek aşikardır... Sosyal hastalıklarımızın en önemlileri olan frengi belsoğukluğu... vs. genel olarak fuhuştan ve ekseriyetle profesyonel fahişelerden doğar. Fakat biz bu defalık bu gibi tababeti ilgilendiren sosyal hastalıklardan değil de belli bir mikrop, toksin veya serumu bulunmadığı halde aramızda öteki hastalıklardan daha fazla kökleşmiş ve daha sari olan cemiyet hastalıklarından bahsedeceğiz. Bu nevi hastalıkların başında kumar gelir. Kumar, o yeşil canavar ne yazık ki ta ezeldenberi diğer cemiyetlerde olduğu gibi bizim de aramıza sokulmuş ve az zamanda büyük rağbet görmüştür. Hatta o kadar ki bu hastalık, bazılarının iliklerine kadar işlemiştir...”*²¹⁵

Kıbrıs Rum halkı köylerinin çevrelediği Türk köylerinde yaşayan Kıbrıslı Türklerin maruz kaldığı olumsuzluklara Hür Söz gazetesinin 22 Eylül 1949 tarihinde yayınlanan 974. sayısında yer verilmiştir. “Köylerimizin Dertleri” başlığı ile verilen haber metninde;

*“Kıbrıs’ın tanınmış büyük Türk köylerinden olan Malya, Vassa, Dora, Pahna, Podamyı, Omodoz gibi birçok Rum köyleriyle çevrilmiştir. Bu köylülerin Malya Türklerine ve dolayısıyla Kıbrıs Türklerine çok eskiden beri kinleri vardır. Birçok seneler evvel aralarında şiddetli mücadeleler oluyordu, fakat son yirmi sene içerisinde buralarda şiddetli polis teşkilatı kurulduğundan fazla fiili hareketlerde bulunamamışlardır...”*²¹⁶

13 Ocak 1950 tarihinde yayınlanan 1069. sayısında “Kıbrıs Rum Basını” başlıklı haber metnine yer verilerek Kıbrıs Rum gazetelerinin İngiltere seçimlerini manşetlerine taşıdığını, Amerikan gazetelerinin Kıbrıs’ın ilhakının Rumların uzun süre devam eden bir arzuları olduğunu yazdığı ve Kıbrıslı Türklerin haklarının göz ardı edildiği aktarılmıştır.

“Dünkü Rum gazetelerinin en önemli dış haberi, İngiltere’deki seçim hazırlıkları idi. Bütün gazeteler, plebisit lehindeki neşriyatlarına devam etmektedirler. Ethnos ile Neos Demokratis gazetelerinin Londra muhabreri; “Herald Tribune” adlı bir Newyork gazetesinin, Kıbrıs Rumları için ilhakın

²¹⁴ Hür Söz Gazetesi, 18 Ağustos 1948, Yıl 3, Sayı 641.

²¹⁵ Hür Söz Gazetesi, 11 Ekim 1949, Yıl 4, Sayı 992.

²¹⁶ Hür Söz Gazetesi, 22 Eylül 1949, Yıl 4, Sayı 974.

seneleren beri bir rüya olduğunu yazdığını ve harpten sonra Filistin ve Mısır'dan çekilen İngilizler için adanın stratejik noktai nazarından ehemmiyetini belirttiğini bildirmektedir. Eleftheria ile Ethnos; Atina gazetelerinin, Türkiye dışişleri bakanı Sayın Necmeddin Sadak'ın Kıbrıs hakkındaki demecini tenkit edici yazılarını iktibas etmektedirler. Etnos "Vima" adlı bir Atina gazetesinin, Türklerin Kıbrıs'ı işgalleri esnasında yapmış oldukları zulümden!!! Bahseden bir yazısını iktibas etmektedir..."²¹⁷

Gazetenin 19 Nisan 1951 tarihinde yayınlanan 1458. sayısında "Din nedir ve dindar kimdir?" başlıklı haberinde Kıbrıslı Rumların din adamlarının yüksek okullardan mezun olduktan sonra Amerika'da din üzerinde tahsil gören insanlar olduğu; ancak Müslüman din adamlarının eğitim konusunda eksikliklerinin olduğu ve din alanında istenilen etkinin oluşturulabilmesi adına din adamlarının kendilerini yetiştirebilecekleri eğitimleri almalarının önemli olduğu ifade edilmiştir.

"...Bugün dünya üzerinde 300 milyon kadar Müslüman vardır ki, bu insanlar muhtelif ırk ve dillerde olup inandıkları dini tamamıyla bilerek ve anlayarak ibadet etmeleri için Kuran'ın kendi ana dillerine halkın anlayacağı gibi yazılması ve dinin ibadetten çıkarak herkesin malı olması lazımdır. Nitekim senelerce Türkiye'de ezan Türkçe okunmuş ve yine İslam diyarından olan İran'da Arapçası ile birlikte İranicesi de kıraat olunmuştur. Horasanda Pehlevi dili ile namaz kılındığı tarihen müspettir. Cenabı hak her lisan üzere yapılacak ibadet ve münacatı anlar ve kabul eder. Bugün Rum din reisi olacak adamlar kendi en yüksek mekteplerini bitirdikten sonra Amerika'da tahsil görmüş insanlardır. Bizde de dinden lazım gelen istifadenin temini için ehli dinin tam tahsil görmüş din ve hilkat hakkında vasi malumata sahip insanların olması icap eder."²¹⁸

Hür Söz gazetesinde verilen sosyal sorun içerikli haber metinleri genel olarak değerlendirildiğinde Kıbrıslı Türklerin İngiltere yönetimi ve Kıbrıs Rum kesimi tarafından maruz kaldıkları adaletsizlikler ve baskıcı uygulamalara, dini ayrımcılığa ve sosyal bozulmalara yer verildiği görülmektedir.

3.5. ÇEVRE HABERLERİNİN İNCELENMESİ

Hür söz gazetesi hayatın her alanında olduğu gibi çevresel konularda da okuyucularını bilgilendirmiştir. Hür söz gazetesinde çevre ile ilgili haberler belirlenirken haber metinlerinde geçen "kentleşme, trafik, ağaç ve kuraklık" gibi sözcükler aranmıştır.

²¹⁷ Hür Söz Gazetesi, 13 Ocak 1950, Yıl 4, Sayı 1069.

²¹⁸ Hür Söz Gazetesi, 19 Nisan 1951, Yıl 5, Sayı 1458.

Hür söz gazetesinin 11 Aralık 1946 tarihinde yayınlanan 114. sayısında “Ağaçlar ve çiftçi” başlığıyla verilen haberde çiftçilerin tarla aralarına diktikleri ağaçların çevreye ve canlılara yönelik faydalarından söz edilmiştir.

“Adanın birçok yerlerinde çiftçiler ellerindeki tarlaların fayda ve kıymetini geliştirmek için bu aralık ağaç dikmeğe karşı çok ilgi gösteriyorlar; bhusus Kıbrıs’ta o kadar bol bulunan verimsiz veya az faydalı tarlaları bu suretle faydalı ve verimli ağaçlar haline getiriyorlar. Çiftlik tarlalarında ağaçlıklar meydana getirerek onları yaşatmaktan birçok fayda sağlanabilir, hayvanların ve ürünlerin rüzgarlardan ve güneşten korunması, kullanmak veya satmak için yakacak ve kereste çıkarılması toprak aşınmasının önlenmesi ve düzeltilmesi ve saire gibi...”²¹⁹

Gazetenin 10 Ekim 1947 tarihinde yayınlanan 384. sayısında “Ağaç dikiminde görülen terakki” başlıklı haberde 1946-1947 tarihleri arasında Kıbrıs adasında dikilen ağaç miktarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir (Ek-1, Resim 4’e bakınız).

“Ziraat dairesindeki kayıtlardan yapılan tahminlere göre Kıbrıs’ta 1946-1947 mevsiminde top yekün 743.731 adet ağaç ekilmiştir. Bu rakam geçen mevsimde 937.943 ve 1944, 1945’te de 742.886 idi. 1946 194 yekununda 499, 133 orman ağacı da dahildir ki bunların 215, 140’ı kapalı ağaç dikme sahalarına dikilmiştir. Yalnız Lefkoşa kazasında 19.830 zeytin ağacı dikilmiştir. Başlıca Lefkoşa, Limasol ve Baf kazalarında olmak üzere 277 dönüm limongil ağacı ve çoğu Baf, Limasol kazalarında olmak üzere 37.027 dönüm bağ dikilmiştir. 51.822’den fazla yaprağını döken meyva ağacı dikilmiştir.”²²⁰

11 Ekim 1947 tarihli 385. sayıda “Kıbrıs’ta Ormancılık” başlığıyla verilen haberde Kıbrıs’ta ormanlık alanların artırılmasına yönelik çalışmalar ve bu anlamda karşılaşılan sorunlar hakkında okuyucular bilgilendirilmiştir.

“Kıbrıs’ta birçok hali yerleri orman haline getirmek için hükümet büyük gayretler sarf etmektedir. Orman haline gelmeye en büyük mani keçilerin otlamasıdır. Bunu nazarı itibara alan hükümet keçilerini otlamayanlar için zarar ziyan vermeye başlamış ve ilk defa olarak manastırların keçi sürülerinin otlamadan vazgeçtirilmesini temin etmiştir. Buna mukabil şimdiye kadar verilen zarar ziyan 21 bin liradır. Hali arazide orman yetiştirmek için ise 54 bin dönüm yer için hükümet 150 bin lira sarf etmiştir.”²²¹

Gazetenin 10 Ocak 1948 tarihinde yayınlanan 458. sayısında “1948 Ağaç Günü” başlığıyla verilen haberde Ağaç Bayramı olarak ilan edilen 18 Ocak tarihinde Kıbrıs

²¹⁹ Hür Söz Gazetesi, 11 Aralık 1946, Yıl 1, Sayı 114.

²²⁰ Hür Söz Gazetesi, 19 Nisan 1947, Yıl 2, Sayı 884.

²²¹ Hür Söz Gazetesi, 11 Ekim 1947, Yıl 2, Sayı 885.

halkının ağaç dikme törenlerine katılmasının gerekli olduğu, törenin yapılacağı alana ve katılım sağlayacak devlet makamlarına ilişkin bilgiler okuyuculara aktarılmıştır.

“Önümüzdeki 18 Ocak günü bu seneki Ağaç Bayramı olarak tespit edilmiş olduğundan bütün Kıbrıs halkının ağaç dikme törenlerine hazırlanarak bu bayramı kutlamaları lazımdır. Dikilecek fidanlardan temin etmek isteyenler en yakın orman ve ziraat yetiştirme istasyonlarına müracaat edebilirler. Kıbrıs orman sevenler cemiyetinin mahalli nümessili ve Orman Dairesi memurları bu bayramın kutlanmasını ellerinden geldiği kadar muvaffakiyetli yapmak için yardıma hazırdırlar...”²²²

18 Ocak 1948 tarihinde yayınlanan 465. sayıda verilen “Ekselans ağaç diker” başlıklı haberde halkı ağaç dikmeye teşvik edebilmek için ağaçların önemi ve Kıbrıs valisinin de söz konusu tarihte ağa dikeceği okuyuculara duyurulmuştur.

“Ağaçlar en sadık hizmetkarlarınızdır. Size her bakımdan hizmet ederler. Onlardan yardımınızı esirgemeyin. Onları koruyun ve artırın. Bu suretle siz kendi gelirinizi artırmış olursunuz. Bu şansı kaçırmayın. Kâfi derecede fidan vardır. Toprak yumuşaktır. Sizin kendisini ağaçlarla süslemenizi bekliyor. Adanın tarihi ve güzel ormanlarını ihya etmek yolundaki savaşa hepimiz iştirak edelim. Bugün ekselans vali Kıbrıs halkı için ağaç diyor: onun bu güzel örneğini taklit ve takip ederek biz de fazla ağaç dikelim.”²²³

Gazetenin 26 Ocak 1949 tarihli 775. sayısında “İç haberler” başlığında Petrofan köyü sakinlerinin kuraklığa rağmen ağaç diktikleri haberine yer verilmiştir.

“Haber aldığımıza göre Petrofan köyünde ağaç dikme işine hayli önem verilmiş ve kuraklık olmasına rağmen 948-949’da köyün muhtelif yerlerine 2000’den fazla ağaç dikilmiş ve dikilmektedir.”²²⁴

10 Ağustos 1950 tarihinde yayınlanan Hür Söz gazetesinin 1246. sayısında av hayvanlarının sayısının hızla artmasına bağlı olarak av hayvanlarını korumaya yönelik alınan tedbirler “Avin korunması için alınan yeni tedbirler” başlığıyla okuyuculara aktarılmıştır.

“Kıbrıs’ta gittikçe azalmakta olan av hayvanlarını korumak maksadıyla hükümet aşağıdaki iki tedbiri daha almış bulunmaktadır:

1. Av kanununa mugayir hareketle bulunarak işlenilen cürümlerin (gizli ev avlayanları) haber verilmeleri için verilmekte olan mükafatların artırılması ve

²²² Hür Söz Gazetesi, 10 Ocak 1948, Yıl 2, Sayı 458.

²²³ Hür Söz Gazetesi, 18 Ocak 1948, Yıl 2, Sayı 465.

²²⁴ Hür Söz Gazetesi, 26 Ocak 1949, Yıl 3, Sayı 775.

2. Yaban güvercini avını teşvik etmek.

Şimdiye kadar ruhsatsız olarak gizlice avlayanların ekserisi polis ve orman memurları tarafından yakalanmış veya bu avcıların kanun haricinde avladıklarına dair haberler bunlardan alınmıştır. Haber verme mükafatı azami 5 sterlin olarak tespit edilmiştir...”²²⁵

Gazetenin 10 Temmuz 1951 tarihinde yayınlanan 1529. sayısında “Ormanları Koruma Kampanyası” başlığı ile verilen haberde ormanların ada ve çevre açısından önemine değinilerek, ormanları korumanın yalnızca belli haftalara mahsus bir durum olmadığı, ormanları korumanın insanların sürekli görevlerinden biri olduğu ve halkın ormanları koruma noktasında işbirliği yapmalarının önemli olduğu ifade edilmiştir.

“Bugün ‘Ormanları Koruyunuz’ haftasının son günüdür. Lakin bu ormanları koruma kampanyasının sonu değil başlangıcı olmalıdır. Bu kampanyanın ehemmiyeti o kadar büyüktür ki, yangın mevsiminin içinde bulunduğumuz bu günlerde gayretlerimizi gevşedip, istirahatımıza bakamayız. Geçmişteki tecrübeler gösteriyor ki, bazı insanlar tehlikeye karşı uyanık bulunup tedbirler alıncaya kadar devamlı surette, tehlikenin mevcudiyetini hatırlatılmak isterler. Binaenaleyh, bütün yaz mevsimi esnasında basın, radyo ve el ilanları vasıtasıyla propaganda gayretlerine devam edilecektir. Lakin bu meselede her sınıf halk ile işbirliği yapılması icap etmektedir...”²²⁶

Hür söz gazetesinde 1946-1951 tarihleri arasında yayınlanan çevre haberleri genel olarak incelendiğinde ormanların korunması, ağaçlandırma çalışmaları ve av hayvanlarını korumaya yönelik haber içeriklerine yer verildiği; çevre kirliliği, trafik sorunları, hava kirliliği gibi çevresel sorunlara yönelik haber içeriklerine rastlanmadığı belirlenmiştir. Çevre haberlerine ilişkin yapılan haber taraması sonucunda toplam 97 haber içeriğine rastlandığı belirlenmiştir.

3.6. SAVAŞ HABERLERİNİN İNCELENMESİ

Hür söz gazetesinin yayın hayatına başladığı 1946 yılı ikinci dünya savaşının sona erdiği döneme denk gelmektedir. Bu nedenle gazetenin yayın hayatına başladığı ilk dönemlerde savaş, atom bombası, devletler arası gerginlik ve yeni dünya düzenine yönelik haberlere oldukça fazla yer verilmiştir. Bu bağlamda gazetede savaş haberlerine ulaşmak için “atom bombası, taarruz, savaş, harp, katliam ve silah” sözcükleri aranmıştır.

²²⁵ Hür Söz Gazetesi, 10 Ağustos 1950, Yıl 4, Sayı 1246.

²²⁶ Hür Söz Gazetesi, 10 Temmuz 1951, Yıl 5, Sayı 1529.

20 Aralık 1946 tarihinde yayınlanan 123. sayıda “İstiklal Savaşı” başlıklı haberde İstiklal savaşı ve Mustafa Kemal’in kahramanlıkları konu edinilmiştir.

“Mustafa Kemal “Evvela düşmanlar memleketten atılmalıdır” dedi. Türklerin diğer düşmanlarının herhangi birisinden daha az sevdikleri Yunanlılar, Mustafa Kemal’in meşhur vazifesi için hareketinden dört gün sonra İzmir’e çıkmışlardı (1921). Yunanlıların arkasında müttefikler vardı, fakat müttefikler de kendi aralarında anlaşamamağa başlamışlardı. Yunanlılar ilk zamanlarda iyi gittiler. Ankara’ya doğru muntazam bir surette ilerleyerek, Eskişehir’le Ankara arasındaki Sakarya nehrine vardılar...”²²⁷

Hür söz gazetesinin 20 Eylül 1946 yılında yayınlanan 34. sayısında “Rus bloku gene taarruza geçti” başlığıyla verilen haberde Rusya’nın sınırlarındaki ülkelere yönelik tahrikleri ve Rusya’nın bu tahrik stratejileri hakkındaki bilgilere yer verilmiştir.

“Garvin ‘Rus blokunun tecavüzü’nü inceleyerek Daily Telegraph’ta şunları yazmaktadır: Bizi bekleyen siyasi mücadelenin şümülü hususunda kendimizi hayale kaptırmamamız lazımdır. Sovyet bloku bütün hat boyunca taarruza geçmiştir. Yugoslavya Kremlin tarafından idare edilen stratejinin ileri unsurlarından birisinden başka bir şey değildir. Bu stratejinin gayesi boğazlarda Rus hakimiyeti kurmak suretiyle batı devletlerinin nüfuzunu Balkanlarda ve Karadeniz’de yok etmektir. Trieste meselesini ele alalım. Kati hiçbir antlaşma henüz meydana konamamıştır. Büyük patronları tarafından desteklenen Yugoslavlar, milletlerarası itibari statüsü yüzünden serbest topraklarda üste çıkmak niyetinde olduklarını açıkça söylemiştir...”²²⁸

15 Kasım 1947 tarihinde yayınlanan 413. sayıda “Harp olması mümkündür” başlığıyla verilen haberde Fransa’ya yönelik dış tehditlerin söz konusu olduğu ve bu dış tehditlerin savrulabilmesi açısından bir savaşın çıkmasının olası olduğu okuyuculara aktarılmıştır.

“Paris: Anti-komünist partisinin lideri General Charles De Gaulle gazetecilere verdiği bir beyanatta demiştir ki: “Fransa belki de dünyanın en fazla tehdit edilen memleketidir. Dıştan Avrupa tarihinde görülmemiş kudrette bir kuvvet tarafından tehdit olunmaktadır. Bu kuvvet bilhassa korkunçtur, çünkü memleketimizde de taraftarları vardır. Bir kelime ile söylemek icap ederse bir harp çıkması mümkündür”.”²²⁹

12 Mart 1947 tarihinde yayınlanan 201. sayıda verilen “Atom Harbi” başlıklı haberde ikinci dünya savaşında kullanılan ve savaşların kaderini değiştiren atom

²²⁷ Hür Söz Gazetesi, 20 Aralık 1946, Yıl 1, Sayı 123.

²²⁸ Hür Söz Gazetesi, 20 Eylül 1946, Yıl 1, Sayı 34.

²²⁹ Hür Söz Gazetesi, 15 Kasım 1947, Yıl 2, Sayı 413.

bombasına yönelik devletlerin tepkilerine ve atom enerjisini kullanmaya yönelik çalışmalara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

“Londra: Atom enerjisi hükümet komitesinin başkanı Sir John Anderson atom üzerine B.P.C’de yaptığı bir seri konuşmada, genel emniyet emreden bir planın yokluğunda bu kadar arzu edilen sulhun nasıl temin edileceğini anlamamanın güç olduğunu söylemiştir. Anderson demiştir ki: İnsanların kafalarında her çeşit korku ve şüphenin uyanması mutlaktır. Denildiğine göre büyükler kendi aralarında tam anlaşmaya varsa bile fena niyetli herhangi küçük bir milletin bir atom bombası stoğu imal ederek bir intikam almak veya dünyayı istila etmeye koyulması muhtemeldir. Pratik güçlüklerin çokluğuna temas eden Anderson milletlerin bu güçlülere yeninceye kadar çalışılacağını belirtmiş ve şunları ilave etmiştir: Bu güçlükleri yenmeye muvaffak olduğunda dünya için yeni bir ümit doğacaktır.”²³⁰

20 Eylül 1947 tarihli 367. sayıda “Yugoslavya Amerika’ya Nota Gönderdi” başlıklı habere yer verilerek, Yugoslavya ve Amerika arasındaki gerginlik okuyuculara aktarılmıştır.

“Yugoslavya hükümeti Amerika’ya gönderdiği bir notada, Amerikan askerlerini İstira ve Corizia mevkillerini geçenlerde imzalanmış olan sulh anlaşmasına göre Yugoslavya’ya terk etmeden bir gece evvel yaptıkları yağma ve katliam hareketlerinden dolayı protesto etmektedir. Gönderilen notada Faşist teşkilatına mensub bazı İtalyanların bizzat Amerikalılar tarafından kışkırtıldığı ve birçok masumların öldürüldüğü haber verilmektedir. Corizia muntakasında bulunan komünist kulübüne taarruz edilmiş ve içindekiler döğölerek bina yağma edilmiştir. Bu hareketleri şiddetle protesto eden Yugoslav hükümeti Amerika’dan verilen zararlara karşılık tazminat istemektedir.”²³¹

5 Aralık 1948 tarihinde yayınlanan 734. sayıda “Filistin’de Sulh Tesisi İçin Çalışmalar” başlığı ile verilen haberde Arap kuvvetlerinin Filistin’den çıkarılmasına yönelik Birleşmiş Milletler Siyasi Komitesi’nin yaptığı görüşmeler ve görüşmelerde alınan kararlar okuyuculara aktarılmıştır.

“Rus temsilcisi Arapların hemen Filistin’den çekilmesini istedi

Paris: 4 Aralık: Birleşmiş Milletler Siyasi Komitesi, bugün Filistin hakkında sunulan bir karar suretini reye koyarak bu memlekette sulh tesisi için üç kişilik bir heyet kurulması meselesini görüşmüştür. Bundan başka İngiltere, Amerika, Suriye ve Rusya tarafından hazırlanmış olan teklifler de görüşülerek reye konacaktır. Suriye’nin yaptığı teklifin reddedileceği sanılmaktadır. Bu teklifte, Birleşmiş Milletler heyeti umumiyesinin Filistin

²³⁰ Hür Söz Gazetesi, 12 Mart 1947, Yıl 2, Sayı 201.

²³¹ Hür Söz Gazetesi, 12 Mart 1947, Yıl 2, Sayı 201.

*meselesini görüşmeğe ne dereceye kadar hakkı olduğunu tayin etmek için Beynelminel Adalet divanına müracaat edilmesi istenmektedir...*²³²

1 Ocak 1949 tarihli 756. sayıda “Filistin harplerinin dünya ölçüsünde önemi” başlıklı haberde Filistin savaşının dünya ülkeleri açısından önemi okuyuculara aktarılmıştır.

*“Şikago: Amerikan siyasal bilgiler cemiyeti ile görüşmelerde bulunmak üzere uçakla Şikago’ya gelmiş olan Birleşmiş Milletler Filistin aracısı Dr. Bunche verdiği bir demeçte belli başlı 3 Arap devletinin Filistin’de mütarekenin ve barışın tesisi arzusunu izhar etmiş olduklarını söylemiş ve bu devletlerin Mısır, Ürdün ve Lübnan’dan müteşekkil olduğunu ilave etmiştir. Yahudi devletini Birleşmiş Milletler arasındaki yerini almasının bir zaman meselesi olduğunu ve Neceftteki savaşların bildirildiği kadar şiddetli olmadığını söyleyen Dr. Bunche Filistin’deki hareketi İspanya dahili harbi ile kıyaslamış ve Filistin savaşlarının yeni bir dünya harbine sebebiyet verecek bir durumda olduğunu söylemiştir.”*²³³

Gazetenin 11 Mart 1951 tarihinde yayınlanan 1425. sayısında verilen “Kore cephesinde şiddetli savaşlar devam ediyor” başlıklı haberde Kore savaşına ilişkin gelişmeler okuyuculara aktarılmıştır (Ek-1, Resim 5’e bakınız).

*“Tokyo, (Royter) 10: Birleşmiş Milletler kuvvetleri bugün Han nehrinin kuzeyinde devamlı surette ilerleme kaydetmiş ve mergezî Kore cephesinde, bir 9’uncu alay sözcüsünün söylediği gibi, gerileyen düşmanı takip etmişlerdir. Doğu kesiminden başka, diğer bütün kesimlerde hafif mukavemetle karşılaşan BM kuvvetleri toprak kazançları elde etmişlerdir...”*²³⁴

Hür Söz gazetesinde verilen savaş haberleri genel olarak değerlendirildiğinde dönemin gündemini oluşturan ulusal ve uluslararası savaş haberlerine yer verildiği görülmektedir.

3.7. SAĞLIK HABERLERİNİN İNCELENMESİ

Kıbrıs ve dünyadaki güncel gelişmeleri okuyucularına aktaran Hür Söz gazetesinde siyasi, ekonomik ve kültürel haberlerin yanı sıra sağlık haberlerine de yer verildiği yapılan haber incelemeleri sonucunda belirlenmiştir. Gazetede sağlık haberlerinin belirlenebilmesi için “sağlık, sıhhat, hastane, yaşam, tedavi ve ilaç” kavramları taranmıştır.

²³² Hür Söz Gazetesi, 5 Aralık 1948, Yıl 3, Sayı 734.

²³³ Hür Söz Gazetesi, 1 Ocak 1949, Yıl 3, Sayı 756.

²³⁴ Hür Söz Gazetesi, 11 Mart 1951, Yıl 5, Sayı 1425.

22 Ağustos 1946 tarihli 6. sayıda “*Penisilinden sora en mühim keşif*” başlığıyla verilen haberde influenza hastalığına iyi geldiği düşünülen bir ilacın keşfedildiği ve bu ilacın keşfinin tıp dünyasındaki önemli keşiflerden biri olan penisilinden sonraki en önemli ilaç keşfi olacağı ifade edilmiştir.

*“Londra: İngiliz Sıhhat İşleri makamları ‘inflüenza’ hastalığına karşı faydalı olacağı zannedilen bir aşının bulunduğunu haber vermektedirler. Eğer yeni ilaç ümit edilen neticeleri verecek olursa penisilinden sonra tıp sahasında yapılan en büyük keşif bu aşı olacaktır. Yeni ilacın tecrübeleri penisilinin tecrübelerinin yapıldığı Mari Hastanesi Laboratuvarlarında icra edilmiştir.”*²³⁵

20 Eylül 1946 tarihinde yayınlanan Hür söz gazetesinin 34. sayısında M. Nevzat Atailer tarafından çevrilen “*Sıhhat*” başlıklı köşe yazısında sağlığın insanlar açısından önemine değinilmiştir.

*“Sıhhat sahibi olmak kadar muhteşem bir şey var mı? Sel gibi akan hayatın tellerin ihtizazını andıran sadası, zekâ ve vücud! Kıvılcım saçan gözler, şen gülüşler parlayan inci gib dişler! Yanaklardaki kırmızılığı ile tecelli eden ve gözlerden fişkıran sıhhat. Çehrenin her çizgisine gözüken sevgi ve şükran! Sıhhat! Sıhhat! Çevik ayaklar, maharetli eller, kumral saçlar ve şirin genç kadınlık! Kuvvetli kollar ve esnek uzuvlar ile kudretin ve şerefın timsali asil erkeklik! Cıvıldaayan bebekler, şakalaşan çocuklar ve damarlarda cereyan eden saf kan! Sevgi, neş’e, sükun! Tam sıhhat ne kadar büyük bir mükafattır...”*²³⁶

10 Ocak 1947 tarihli 141. sayıda “*Mafsal iltihapları*” başlığı ile verilen haberde okuyucular eklem iltihapları hastalığı ve bu hastalığın tedavisine yönelik keşfedilen yeni bir tedavi yöntemi hakkında okuyucular bilgilendirilmiştir.

“Yokrshire Post” gazetesini şu haberi vermektedir:

Mafsal iltihaplarının tedavisi için keşfedilen ve bütün dünyanın ilgisini üzerine çeken yeni usulün tespitiinde bir koşu atı büyük bir rol oynamıştır. Bu atın bir koşu esnasında ayağı burkulmuş ve hayvanın öldürülmesine karar verilmiştir. Son dakikada keşfedilen yeni ilaçtan mafsalına bir enjeksiyon yapılması kararlaştırılıyor. Altı aylık bir tedaviden sonra hayvan tamamen iyileşerek her zamankinden daha iyi koşup manialar atlamaya başlıyor ve birçok kuzey memleketlerinde yarışlar kazanıyor. Bu tedavi usulünün ilerlemesinde diğer bir vaka daha amil olmuştur. Hakiki bir mafsal iltihabından muztarip olan bir doktor tecrübenin kendi üzerinde yapılmasına razı olmuştur. Yaptığı yeni enjeksiyonlardan sonra tamamıyla iyi olmuştur. Yeni tedavi şu esasa dayanmaktadır. Müzmin mafsal iltihaplarında oynak yerlere fazla miktarda kalevi maddeler bırıkmaktadır. Münasip terkipli

²³⁵ Hür Söz Gazetesi, 22 Ağustos 1946, Yıl 1, Sayı 6.

²³⁶ Hür Söz Gazetesi, 20 Eylül 1946, Yıl 1, Sayı 34.

hamızlar zerkedildiği zaman bu mafsallar normal hallerine dönmektedirler.”²³⁷

20 Ağustos 1948 tarihli 643. sayıda “Sıtma mücadelesinin zaferi” başlığıyla verilen haberde Siryanohon köyü halkının sıtma salgınından kurtulması ve 15 Ağustos tarihinde sıtma salgınından kurtulmalarını kutladıkları bildirilmiştir.

“Daha evvel daimi surette sıtma derdinin tehdidi altında bulunan Siryanohon Köyü ahalisi bu beladan kurtulmaları münasebetiyle 15 Ağustosta bir kutlama merasimi yapmışlardır. Merasimde Sıhhiye müdürü Dr. Shelley başta olmak üzere Sıhhiye Başmüfettişi ve Sıtma Mücadelesi Direktörü Bay M. Aziz ve diğer birçok ileri gelen hükümet memurları bulunmuştur. Köylüler namına bu mesul başarı için mesul makamlara teşekkür edilmiş ve her sene (15 Ağustos) bayram yapılacağı belirtilmiştir. Köylüler namına konuşan öğretmene cevap veren Dr. Shelley köy halkının sıhhatlarına kavuştuklarından memnun olduğunu belirtmiş ve bu başarının elde edilmesinde büyük hizmeti geçen Bay Aziz ve madunlarını takdirle anmıştır. Merasimden sonra sıhhiye müdürü civardaki sıhhiye memurlarını başarılarından dolayı tebrik etmiştir.”²³⁸

Hür söz gazetesinin 1 Ocak 1949 tarihli 756. sayısında verilen “Afiyet Gazetesinden” başlıklı haberde nezle ile mücadelede kullanılabilecek bitkisel ilaç tarifi verilmiş ve aynı zamanda göz sağlığına yönelik dikkat edilmesi gereken hususlar konusunda okuyucular bilgilendirilmiştir.

Burun, boğaz ve gırtlak nezlelerine ilaç: Adaçayını (boru çiçeği) veyahut (zuna çiçeği) denilen çiçeklerle yarı yarıya karıştırıp tütün gibi ince kıyınız! Sigara yapıp içerseniz (azma) namında olan (tıknefeslik) ve şiddetli nede darlığına, göğüs sıkışıklığına çok fayda verir.

Gözlerin sıhhati: Toz ve toprak gözleri rahatsız eder. Göz kapaklarının kızarmaması için her gece yatarken hafif ılık gülsuyu ile birer dakika gözleri banyo etmelidir. Göz rüzgârdan, tozdan kanlanmış ise asid borikli su ile banyo yapmalı, kanın daha çabuk dağılması için göze bir damla limon sıkmalı. Bunun yanmasına tahammül etmek güç geliyorsa kaynamış ve ılıklaştırılmış su içine bir iki damla limon sıkarak bu su ile gözleri banyo etmelidir.”²³⁹

Hür Söz Gazetesinin 10 Eylül 1950 yılında yayınlanan 1272. sayısında “İlmi Konular” başlığıyla verilen haberde kanserle mücadelede kullanılan yeni bir röntgen makinesinin icad edildiği ve bu makinenin kanser tedavisinde önemli bir gelişme olduğu ifade edilmiştir (Ek-1, Resim 6’ya bakınız).

²³⁷ Hür Söz Gazetesi, 10 Ocak 1947, Yıl 1, Sayı 141.

²³⁸ Hür Söz Gazetesi, 20 Ağustos 1948, Yıl 3, Sayı 643.

²³⁹ Hür Söz Gazetesi, 1 Ocak 1949, Yıl 3, Sayı 756.

“Kansere karşı kullanılan yeni silahlardan: süper voltajlı röntgen makinesi

Kansere karşı girilen harpte birçok istikametlerden kuvvetli hücumlara geçilmiştir; nihai zafere götürecek yol henüz uzunsa da halkı bu anda umumiyetle zannedildiğinden çok daha büyük terakkiler kaydedilmiştir. Ekseriyetle hastanın kendisinin uyanık davranıp teşebbüsü ele almasına bağlı bulunan erken veya hastalığın ilk safhasında teşhis şimdi umumiyetle kullanılmakta olan müteaddit tedavi usullerinin tam başarı vermesi ihtimallerini muazzam derecede arttırmıştır...”²⁴⁰

Gazetenin 24 Şubat 1951 tarihinde yayınlanan 1412. sayısında “Lokman Hekimin ecza dolabı” başlıklı haberinde okuyucuların çeşitli rahatsızlıklarına yönelik doğal bitkisel karışım tavsiyelerinde bulunulmuştur.

“1. Saç dökülmesine karşı en iyi ilaç saçların diplerine (hind yağı) sürmektir ve bir müddet devam etmektir.

2. Bazı gençler vardır ki bir an evvel sakal ve bıyıklarının çıkmasını isterler. En tesirli ilaç fındık yağını oralara günde (4-5) defa sürmektir.

3. Paça suyunu günde birkaç defa saçların diplerine sürecekt olursanız uzarlar. Kuvvetli olurlar ve düşmezler.

4. Bir bardak kuvvetli şarap sirkesine dış haline ayrılmış 1 baş sarımsak koyunuz. Şişenin ağzını sımsıkı kapayınız. Bir hafta kadar güneşte bırakınız. Sonra sürüp bu sirkeyi saklayınız.

5. Ağız kokusuna ilaç: Dağlarda bulunan ve böğürtlen denilen yabani ağacın yapraklarını suda kaynatıp ağızınızı çalkalayınız.

6. Böğürtlenin kırmızı veyahut siyahlaşmış meyvelerini yerseniz veyahut suda kaynatıp (gargara) yaparsanız, yani ağızınızı çalkalarsanız çok fayda görürsünüz...”²⁴¹

Hür Söz gazetesinde yer verilen sağlık haberleri genel olarak değerlendirildiğinde Kıbrıs Adası’nda görülen salgın hastalıklar, sağlık cihazı ve tedavi yöntemleri keşifleri, kanserle mücadele yöntemleri ve sağlık önerilerine ilişkin bilgilere yer verildiği görülmektedir.

²⁴⁰ Hür Söz Gazetesi, 10 Eylül 1950, Yıl 5, Sayı 1272.

²⁴¹ Hür Söz Gazetesi, 24 Şubat 1951, Yıl 5, Sayı 1412.

3.8. EĞİTİM VE KÜLTÜR HABERLERİNİN İNCELENMESİ

Kıbrıslı Türklerin haklarını gözeterek Atatürk'ün devrimlerine bağlı ve tarafsız bir yayın politikasına sahip olan Hür Söz gazetesi, yerel ve dünya genelindeki gelişmelerin yanı sıra aynı zamanda kültürel ve eğitsel içerikleri de okuyucularıyla buluşturmuştur. Gazetede eğitim ve kültür haberleri tespit edilirken içerisinde “kültür, eğitim, okul, bilim, üniversite” gibi sözcükleri aranmıştır.

10 Eylül 1946 tarihinde yayınlanan 24. sayıda “*Düşündüklerimiz: Bir Sanat Mektebi Açılırken*” başlığıyla verilen haber metninde sanatkar bireyler yetiştirebilmek amacıyla açılacak olan okulu memnuniyetle karşıladıkları ancak bu okula öğrenci alımlarında yapılacak sınavın yalnızca Rumca yapılmasının Kıbrıslı Türklerin çocuklarının bu okula alınmaktan mahrum kılınmasına neden olacağı ifade edilmiş ve dolayısıyla bu durumdan duyulan rahatsızlık dile getirilmiştir.

“Dünkü gazetemizin ‘memleket haberleri’ sütununda ‘Çirakları Yetiştirme Programı’ ismi altında bir haber yayınladık. Okuyucularımız bu haberden pek iyi öğreneceklerdir ki, inşaat dairesi ile muhtelif hususi müesseselerde ders görmek üzere, ilk mektepten eleme ile bir kısım çocuklar alınacak ve bunlar 5 sene sanat mektebi ismi altındaki bir müessesede İnşaat Dairesile hususi müesseselerden de istifade ettirilerek ders görecektir. Yeknazarda bu haber bizlere memnuniyet bahış bir haber gibi görünebilir. Bunu okuyan okuyucularımız arasında birçokları her halde ‘sanata hevesli çocuklarımız için bundan daha iyi fırsat yoktur’ diye düşünmüşlerdir. Hükümetin sanata ve sanatkar yetiştirilmesine vermiş olduğu ehemmiyet ve kıymeti takdir etmekle beraber; verilen bu haberde tasrih edildiği gibi, şayet bu mektebin 25 Eylülde bizim şimdiki Orta Okul binasında yapılacak seçim imtihanında çocuklar yalnız Rumca lisanından imtihan edilebileceklerse, o zaman bizim Türk çocuklarının bundan istifadesi imkanı maalesef kalmayacaktır. Şu muhakkaktır ki biz Türklerin (sanat cihetinden olan) ihtiyacı adada yaşayan diğer unsurlarından kısmen daha fazladır...”²⁴²

14 Şubat 1947 tarihinde yayınlanan 176. sayıda “*Eğitim Dergisi*” başlığıyla verilen köşe yazısında öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecine ilişkin bilgi ve deneyimlerini artırmak amacıyla yayınlanan bir eğitim dergisinden söz edilmiştir.

“Öğretmenlerimizin eğitim adındaki meslek dergisinin beşinci sayısı geçen gün özlü yazılar, öğretime aid kıymetli etüdlerle dolu olarak yayınlanmıştır. Genç ve tanınmış edebiyatçılarımızdan kıymetli dostum Bay Reşad Kazım'ın neşriyat müdürlüğünü yaptığı bu dergi, muhakkak ki büyük ve hayati bir ihtiyaca cevap verme yolundadır. Cemaatımızın kültürel kalkınmasında en ağır, en şerefli ödevi almış ve bu uğurda sonsuz bir ferağat

²⁴² Hür Söz Gazetesi, 24 Şubat 1946, Yıl 1, Sayı 24.

ve özveri ile çalışan öğretmenlerimizin kutsal davalarının, yüksek ideallerinin yolunu aydınlatan 'eğitim' dergisini seve seve okumak ve okutmak yalnız öğretmenlerin değil, her vatandaşın, hepimizin borcudur..."²⁴³

Gazetenin 2 Kasım 1948 tarihinde yayınlanan 705. sayısında “Çocuklar Mektebe Gitmedi” başlıklı haberde 28 Ekim yıldönümü etkinlikleri nedeniyle Kıbrıslı Rumların Girne’deki ilkokullarda öğrenim gören çocuklarını okula göndermedikleri ve okul yönetiminin el ilanları çıkararak çocukların bugünde ebeveynleriyle kiliseye gitmelerinin gerekli olduğunu duyurdukları, ancak Türklerin önemli günlerinden biri olan Cumhuriyet Bayramında hiçbir okulun tatil edilmediği ve Maarif komisyonunda yer alan Türk üyelerin bu yönde herhangi bir girişimde bulunmadıkları okuyuculara aktarmıştır.

“Girne’deki Rum ilkokul talebeleri 28 Ekim yıldönümü münasebetiyle ebeveynleri tarafından mektebe gitmekten alıkonmuşlardır. Mektep komisyonu çıkardığı el ilanlarıyla bugünün Manasını anlatmakta ve çocukların baba ve anneleriyle kiliseye gitmeleri icap ettiğini belirtmekte idi. Bilindiği gibi Girne Mektep Komisyonu tarafından maarif müdürüne bu hususta yapılan bir müracaata red cevabı verilmişti.

HÜR SÖZ: Türklerin en büyük bayramı olan Cumhuriyet Bayramı’nda ilk okullarımız gibi Tali mekteplerimiz de tatil edilmemiş ve Maarif komisyonlarındaki Türk aza tarafından bu yıl da maalesef hiçbir teşebbüse geçilmemiştir.”²⁴⁴

10 Ağustos 1949 tarihinde yayınlanan 937. sayıda “Birleşmiş Milletler Camiası İçin Eğitim” başlıklı haberde Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs Türk kesiminin eğitime yönelik yardım yapmadıkları, Kıbrıslı Türkler tarafından istenmeyen ve halkın tepkisini çeken bir idarecinin görevden alınmamasının halk üzerinde oluşturduğu rahatsızlığı artırdığı ifade edilmiştir.

“...Bütün dünya insanlığının mukadderatını zimmen elinde tutan birleşmiş milletler cemiyetinin esas gayelerinden biri de bu olduğuna göre, biricik irfan ocağı olan lisemize mahalli hükümet tarafından bu yardım niçin esirgeniyor? Eğer maddi bir yardımda bulunduklarını iddia ediyorlarsa, bu iddiaları boş bir safsatadan ibarettir. Yapılan maddi yardımlarına mukabil lisemizi seneden seneye fena bir duruma sevkeden bir idareciyi istemediğimiz halde, zorla başımızda tutuyorlar. Öyle bir idareci ki her fırsatta milli hislerimizi rencide etmekten asla çekinmemiştir. Öyle bir müdür ki lisemizi yaşadığımız asra uygun bir ilim mücadelesi haline koymağa çalışacağı halde, o mukaddes yuvanın temellerini yaptığı işlerle çürütmekten bir an geri kalmamıştır. Acaba Birleşmiş Milletler Camiası Anayasasının şart kıldığı yardım kelimesinin manası iyiyi fenaya götürmek mi, yoksa fenayı iyi bir hale

²⁴³ Hür Söz Gazetesi, 14 Şubat 1947, Yıl 1, Sayı 176.

²⁴⁴ Hür Söz Gazetesi, 2 Kasım 1948, Yıl 3, Sayı 705.

*koymak mı? Bunun cevabını siz sayın okuyucularıma bırakıyorum. Senelerden beridir gazetelerimiz lisemizin fena idare*i müdiriyet makamını tutan şahsın ehliyetsizliği hakkında epiyi neşriyatta bulundukları halde lise komisyonu kulaklarını kapayıp işitmemezlikten geldi...”²⁴⁵*

1 Şubat 1950’de yayınlanan 1085. sayıda “*Mektep Derdimiz*” başlıklı haberde Larnaka’daki mevcut okul binasının eğitim-öğretim açısından yeterli şartlara sahip olmadığı, yağın yağmur sonrası oluşan taşkınlar nedeniyle hasar gören binanın tamir edilmesi sürecinde eğitim-öğretim faaliyetlerinin camide gerçekleştirildiği, ancak caminin fiziki alan olarak küçük olması nedeniyle eğitim-öğretim faaliyetlerinin yapılmasında birtakım sorunlar yaşandığı ve eğitim-öğretime elverişli bir okul binasına ihtiyaç duyulduğu okuyuculara aktarılmıştır.

“Kasabamızın Eski Lârnaka mevkiinde bulunan ilkokulun erkek ve kız öğrencilere mahsus olduğu malûmdur. Bu okula halen erkek ve kız 130’a yakın öğrenci devam etmektedir. Ta lebe sayısına nispeten pek dar olan okulun iki öğretmeni mevcuttur...”

...Memnuniyetle işittiğimize göre pek yakında çocuklarımızı ve öğretmenlerimizi rahat rahat sığabilecek yeni ve modern bir okul binasına pek yakında başlanacaktır. Biz Larnaka Türklerini ziyadesiyle sevindiren bu şayiaların, bir an evvel gerçekleşmesini temenni ederiz.”²⁴⁶

Gazeteni 20 Mayıs 1951 tarihinde yayınlanan 1487. sayısında “*Kültür Feryatçıları*” başlığıyla verilen haberde “kültür” kavramına ve Türk kültürüne yönelik yeterli bilgiye sahip olmayan bireylerin kültür hakkında yorum yaparak eski Yunan kültürünü savundukları ve bu bireylerin milli kültürlerini beğenmeyerek Avrupa kültürünü tavsiye ettikleri okuyuculara aktarılmıştır.

“Kültürün ne olduğunu bilmeyerek garp kültürünü, eski Yunan kültürünü tavsiye edenler var. Kültürün garplısı şarklısı değil, İngiliz, Fransız, Türkü, Yunanı olduğunu; yani kültürün millî olduğunu bilmeyerek bize garp kültürünü eski Yunan kültürünü tavsiye edenler var...”

Eğer medeniyet bakımından bizi garplılaştırmak istiyorlarsa pek haklıdırlar ve tavsiyelerini harfiyyen; belki de kendilerinden de daha iyi bir şekilde tatbik etmek hevesindeyiz. Yok eğer kültürün ne olduğunu bilerek bizi garp kültürüne sokmak istiyorlarsa kendilerine haber verelim ki biz henüz soysuzlaşma yoluna girmiş hasta garp hayranlarından değiliz ve tavsiyelerini şiddetle reddederiz. Cihana önderlik etmiş nice bin yıllık millî Türk kültürü bize yeter. Garbın kültürü garplıya kalsın.”²⁴⁷

²⁴⁵ *Hür Söz Gazetesi*, 10 Ağustos 1949, Yıl 3, Sayı 937.

²⁴⁶ *Hür Söz Gazetesi*, 1 Şubat 1950, Yıl 4, Sayı 1085.

²⁴⁷ *Hür Söz Gazetesi*, 20 Mayıs 1951, Yıl 5, Sayı 1487.

Hür Söz gazetesinde yer verilen eğitim ve kültür içerikli haber metinleri genel olarak değerlendirildiğinde Kıbrıs Türk halkının kültürel değerlerini yaymaya, İngiliz yönetiminin Rumların, Kıbrıslı Türklerin eğitim-öğretim faaliyetlerini engellemeye yönelik girişimlerine kayıtsız kaldığına ve Kıbrıs Türklerinin eğitim-öğretim ve kültürel alanda yaşadıkları sorunlara yer verildiği görülmektedir.



SONUÇ VE ÖNERİLER

Kıbrıs Adası'nın Anadolu'ya yakın olması, Afrika ve Ortadoğu'ya ulaşım güzergâhı üzerinde yer almasına bağlı olarak stratejik konumu açısından Doğu Akdeniz'in önemli adalarından biridir. Stratejik konumu nedeniyle hem Anadolu hem de Doğu Akdeniz'in güvenliğinin sağlanmasında kilit rol oynayan Kıbrıs, Osmanlı Devleti tarafından 1571 yılında fethedilerek Türk toprağı haline getirilmiş ve Türkler ilk kez bu dönemde adaya yerleşmişlerdir. Ada yönetiminin 1878 yılında İngilizlere bırakılmasıyla birlikte Kıbrıslı Türkler ile Rumlar arasındaki gerginlikler gün yüzüne çıkmış ve gün geçtikçe artmıştır. Enosis düşüncesinin hızla yayıldığı Rum halkı, 1931 yılına gelindiğinde İngiliz Vali konağını yakarak ilk isyanlarını çıkarmışlardır. 1943 yılında Türk teşkilatını kurabilmek amacıyla "KATAK" adı verilen örgütsel yapı kurulmuştur. 1950 yılına gelindiğinde Rum Ortodoks Kilisesi liderliğine Makarios'un seçilmesiyle birlikte Kıbrıslı Türkler ile Rumlar arasındaki gerilim yeniden artmaya başlamıştır. Yunan terör örgütü EKOA'nın 1955 yılında kurulması ile birlikte Türkler ile Rumlar arasındaki çatışmalar daha da artmıştır. Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında 1959 yılında imzalanan Zürih ve Londra antlaşmaları sonucunda 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur.

Yerel gazetecilik alanında zengin bir tarihi geçmişe sahip olan Kıbrıs'ta gazeteciliğin tarihi Osmanlı dönemine kadar uzanmaktadır. Ada yönetiminin İngilizlerin eline bırakılması ile hareketlenen basın yayın faaliyetleri sonucunda hem Kıbrıs Rum kesimi hem de Kıbrıs Türk kesimine ait yerel gazetelerin sayısında bir artış meydana gelmiştir. Köklü bir tarihe sahip olan Kıbrıs Türk basını, gazetecilik faaliyetlerinin ötesinde milli birlik ve beraberliği sağlama, İngiliz yönetiminin haksız uygulamalarına ve kararlarını eleştirme, Rumların ve İngiliz yönetiminin Türk halkına yönelik tahrik ve haksızlıklarına karşı bir direniş ve başkaldırı oluşturma ve toplumsal çatışma sürecinde halkın moral ve motivasyon düzeyini artırma gibi birtakım amaçları da üstlenmişlerdir. Kıbrıslı Türk halkına yönelik yapılan saldırıları, zulümleri, haksızlıkları ve halkın sesini dünyaya duyurmayı amaçlayan Kıbrıs Türk basınında birçok yerel gazete faaliyet göstermiştir. Kıbrıs basın tarihi açısından önem arz eden ve 1946-1951 yılları arasında Lefkoşa'da yayın hayatını sürdüren Hür Söz gazetesi, Kıbrıs Türk halkının sorunlarını ve beklentilerini duyurmanın yanı sıra aynı zamanda dünya siyasi, sosyal, kültürel ve

ekonomik gelişmelere de yer vererek okuyucularını ulusal ve uluslararası gelişmeler hakkında bilgilendirmiştir.

1946-1949 yılları arasında haftanın altı günü iki sayfa, Cuma günleri ise dört sayfa çıkarılan gazete, 1949-1951 yılları arasında her gün dört sayfa olarak çıkarılmıştır. 1946-1951 yılları arasında yayınlanan Hür Söz Gazetesi sayılarında yer alan haber metinleri incelenerek Kıbrıs'ın siyasi, sosyal ve kültürel yapısına ilişkin çıkarımlar yapılmasının amaçlandığı bu araştırmada haber metinleri siyasal haberler, ekonomi haberleri, ulusal güvenlik haberleri, sosyal sorun içerikli haberler, çevre haberleri, savaş haberleri, sağlık haberleri ve eğitim ve kültür haberleri olmak üzere sekiz başlık altında kategorize edilmiştir. Gazetenin dünya gündemine ilişkin gelişmeleri de takip ettiği ve ilk dönemlerde 2 sayfa halinde yalnızca Cuma günleri 4 sayfa halinde yayınlandığı, ancak gazetenin 1949 yılı ocak ayından itibaren tüm sayılarını 4 sayfa halinde yayınlandığı görülmüştür. 1946 yılı Ağustos ayında yayın hayatına başlayan gazetenin son sayısı 16 Ağustos 1951 tarihinde çıkmış ve bu tarihler aralığında 1559 sayı yayınlanmıştır.

Kıbrıs yönetiminin İngiltere'ye bırakıldığı ve ikinci dünya savaşından son bulduğu dönemde yayın hayatına başlayan Hür Söz gazetesi ilk dönemlerinde savaş sonrası yeni dünya düzeninin kurulması, Kıbrıs Türkleri ile Rumlar arasındaki anlaşmazlıkların ortaya çıkması ve İngiltere yönetiminin uygulamaları gibi ulusal ve uluslararası siyasi olaylara geniş bir şekilde yer vermiştir. Kıbrıs Türklerini ilgilendiren siyasi gelişmeleri çoğunlukla manşet haberleri olarak veren Hür Söz gazetesinde 1949 yılına kadar siyasi haberlere daha çok yer verilirken, 1949 yılı sonrasında siyasi haberlerin yanı sıra ekonomik, kültürel, sosyal, eğitim vb. gibi yaşamın diğer alanlarına ilişkin haberlere ve reklam içeriklerine daha yoğun bir şekilde yer verildiği görülmektedir. Gazetede siyasi içerikli haber metinlerini tespit edebilmek için “dış baskılar, bürokrasi, siyaset, İngiltere, Rumlar, demokrasi” sözcükleri aranmıştır. Tarama süreci sonucunda gazetenin yayın hayatı süresince iç ve dış politikaya yönelik toplam 9369 haber metnini okuyuculara sunduğu belirlenmiş ve 22 haber metnine ilişkin içerik araştırma kapsamında ele alınarak değerlendirilmiştir. Haber metinlerine ilişkin değerlendirme süreci sonucunda yerel bir gazete olmasına rağmen hem ulusal hem de uluslararası siyasi gelişmeleri okuyucularına aktardığı, haberlerde daha çok ikinci dünya savaşı sonrasında ortaya çıkan siyasi gelişmelere yer verildiği, Kıbrıs Türk kesiminin yakın temasta bulunduğu Türkiye, Kıbrıs

Rum kesimi ve Yunanistan ile ilgili haberleri çoğunlukla manşette ya da ilk sayfada verdiği görülmüştür.

İkinci dünya savaşı sonrasında dünya ülkelerinde olduğu gibi Kıbrıs adasında da ekonomik problemler halkı olumsuz etkilemiştir. Gazetede ekonomi haberlerinin belirlenebilmesi için “vergiler, tarım, zam, sanayi, ekonomi, akaryakıt, üretim, ithalat ve ihracat” gibi sözcükler aranmış ve ulaşılan on üç haber metni araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Haber metinleri genel olarak incelendiğinde savaş sonrası alınan vergilerin Kıbrıs halkını olumsuz etkilediğini, yüksek enflasyona bağlı olarak artan harcamaların ekonomik anlamda halk üzerinde büyük yük oluşturduğu, ada yönetiminin İngilizlere bırakılmasıyla birlikte zirai alanda birtakım sorunlar yaşandığı, Türkiye’nin sterlinle ithalat yapma kararının Kıbrıs ile olan ticari ilişkileri olumsuz etkileyeceği, yüksek petrol fiyatlarının yaşamı olumsuz etkilediği ve tarım ürünleri ihracatının adanın temel gelir kaynağı olduğu görülmektedir. Hür söz gazetesinin ekonomi haberlerinin genellikle iç ve dış piyasaya yönelik gelişmeleri içerdiği, ikinci dünya savaşı sonrası dünya ekonomisinde yaşanan değişiklikleri ve gelişmeleri takip ederek okuyucularını bilgilendirme amacı taşıdıkları belirlenmiştir.

Hür Söz gazetesinde ulusal güvenlik başlığı altında incelenen haberleri tespit edebilmek için “anarşi, güvenlik ve tehdit” sözcükleri aranmış ve tespit edilen altı haber araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Ulusal güvenlik haberleri genel olarak incelendiğinde ada yönetiminin İngilizlere geçmesi ile birlikte kurulan cemiyet ve örgütlerin Kıbrıs Türk halkını tehdit ettiği, Kıbrıs Türkleri tarafından kurulan cemiyetler şeklinde kurulan bazı cemiyetlerin asıl amaçlarının ve işleyişlerinin farklı olduğu, bu cemiyetlerin ve toplumun bazı kesimlerinin Rumların Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakı fikrine kapıldıkları, Türk asıllı olmamalarına rağmen kendilerini Türk gibi gösteren birtakım kişilerin Rumların Enosis düşüncesini Türk halkına benimsetmeye çalıştıkları ve İngiliz yönetimini ve adanın ilhakını benimseyen Türklerin yaşadıkları pişmanlıkların aktararak Kıbrıs Türkleri arasındaki milli birlik ve beraberlik duygusunun güçlendirilmeye ve sürekli diri tutulmaya çalışıldığı görülmektedir.

Hür Söz gazetesinde üzerinde önemle durulan konulardan biri olan sosyal sorun içerikli haberlerin belirlenebilmesi için “özgürlük, eşitlik, medya, ulaşım, din ve nüfus” kavramları taranmış ve yedi haber metni araştırma kapsamında kapsamlı olarak

değerlendirilmiştir. Sosyal sorun içerikli haberler genel olarak incelendiğinde Kıbrıslı Rumların ve Yunan çetelerinin Kıbrıslı Türklere ve Türk köylerine zulümler uyguladığı, Kıbrıslı Türklerin dini inanç ve mezhepleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldığı, Rumların Enosis düşüncelerinin, dönemin sosyal sorunlarının en önemli nedeni olduğu, İngiliz yönetimiyle birlikte medeniyet adı altında gerçekleştirilen fuhuş, kumar ve içki gibi olayların Kıbrıs adasının temel sosyal sorunlarını oluşturduğu ve İngiliz yönetiminin dini inançlar açısından çifte standartlar uygulamasının Türk halkına yönelik önemli sosyal sorunlardan birini oluşturduğu görülmektedir.

Hür Söz gazetesi siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik haberlerin yanı sıra aynı zamanda çevresel sorunlara da yer vermiştir. Çevre ile ilgili haberlerin belirlenebilmesi için “kentleşme, trafik, doğa, ağaç ve kuraklık” sözcükleri aranmıştır. Araştırma kapsamında sekiz haber metni ele alınarak değerlendirilmiştir. Hür söz gazetesinde 1946-1951 tarihleri arasında yayınlanan çevre haberleri genel olarak incelendiğinde ormanların korunması, ağaçlandırma çalışmaları ve av hayvanlarını korumaya yönelik haber içeriklerine yer verildiği; çevre kirliliği, trafik sorunları, hava kirliliği gibi çevresel sorunlara yönelik haber içeriklerine rastlanmadığı belirlenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı’nın son bulduğu dönemlerde yayın hayatına başlayan Hür Söz gazetesinde savaş haberlerinin en fazla yer verilen haber türlerinden birini oluşturduğu görülmüştür. Hür Söz gazetesinde yayınlanan savaş haberlerine ulaşabilmek için “atom bombası, taarruz, savaş, harp, katliam ve silah” sözcükleri taranmış ve sekiz haber metni ele alınarak değerlendirilmiştir. Savaş haberleri genel olarak incelendiğinde en fazla ikinci dünya savaşına ilişkin haber metinlerine yer verildiği, Türk tarihi açısından önem arz eden savaşlara yer verilerek milli bilinç ve beraberlik duygusunun güçlendirildiği ve dünya devletleri arasındaki savaşlara da yer verildiği görülmüştür.

Hür Söz gazetesinde sağlık haberlerinin belirlenmesi için “sağlık, sıhhat, yaşam, hastane, ilaç ve tedavi” sözcükleri aranmış ve araştırma kapsamında yedi haber ele alınarak değerlendirilmiştir. Hür Söz gazetesinde özellikle 1949 yılından sonra sağlık haberlerinin sayısının arttığı, haberlerde genellikle tıp dünyasında ortaya çıkan yeni gelişmeler, yeni tedavi yöntemleri ve çeşitli hastalıkların tedavisinde etkili olabilecek alternatif tıp uygulamaları ve bitki karışımlarına ilişkin bilgilerin paylaşıldığı görülmüştür.

Hür Söz gazetesinde eğitim ve kültür haberlerinin belirlenebilmesi için “eğitim, kültür, mektep, okul, bilim, üniversite” sözcükleri taranmış ve araştırma kapsamında altı haber ele alınarak değerlendirilmiştir. Hür Söz gazetesinde eğitim ve kültür haberleri genel olarak değerlendirildiğinde çoğunlukla Kıbrıs Türk halkının eğitim-öğretim alanında yaşanan aksaklıkların ve toplumun beklentilerinin dile getirildiği, milli kültürümüzün okullarda öğretilmesinin önemli olduğu, toplumda batı kültürüne hayranlık duyan bir kitlenin var olduğu ve bu kişilerin Yunan, Fransız ve İngiliz kültürlerini toplumda yaymak istediklerinin haberlere konu edinildiği görülmüştür.

Araştırma sonucunda genel olarak ada yönetiminin İngilizlere geçmesiyle adada azınlık durumunda olan Türklerin haklarının göz ardı edildiği yönetim politikalarının izlendiği ve bu durumun Türk halkının siyasal, sosyal ve kültürel açıdan yaşadıkları sorunların derinleşmesine ve çözümsüz kalmasına neden olduğu görülmektedir. Kıbrıslı Rumların Enosis düşünceleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri saldırı ve eylemlerin, Türk halkının yaşadıkları sorunların boyutunu artırdığı görülmektedir. Hür Söz gazetesinin ilk sayılarında daha çok Kıbrıslı Türklerin haklarını savunmaya, yaşadıkları sorunları tüm dünyaya duyurmaya ve adadaki milli bilinci diri tutmaya yönelik siyasi haberlere yoğun bir şekilde yer verildiği görülürken, 1950 yılı ve sonrasında yayınlanan sayılarında sosyal, kültürel ve ekonomik haberlere yer verildiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abacıoğlu, Eftal, Neden Kıbrıs?: Sir Samuel White Baker, Sir Henry Rider Haggard ve William Hurrell Mallock'un Seyahatnamelerinde Kıbrıs Adası, *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Akdeniz Üniversitesi AUAE, 2022.
- Adıyeke, A. Nükhet ve Adıyeke, Nuri. "Tarih Boyunca Doğu Akdeniz'de Kıbrıs Odaklı Güç Dengeleri", *Mülkiye Dergisi*, Cilt 28, Sayı 242, 2004, 95-107.
- Adorno, Theodor W. *Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi*, N. Ülner, M. Tüzel, E. Gen, (çev.). İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.
- Akarçay, Pınar ve Ak, Gökhan. "Ulusal Güvenlik Bağlamında Kıbrıs: Jeostratejik/Jeoeconomik Önem ve Gelişmeler", *Bartın Üniversitesi Bartın ve Yöresi Tarih-Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (BAYTAM)*, Cilt 5, Sayı 1, 2018, 140-157.
- Akmaral, Kemal, *Kıbrıs Türkünü İmhayı Hedefleyen Akritas Planı ve Annan'a Dek Uzanan Planlar Süreciyle Kıbrıs*, Bilge Karınca Yayınevi, İstanbul, 2004.
- Alankuş, Sevda, *Bariş Gazeteciliği El Kitabı*. IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2016.
- Alasya, Halil Fikret, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1977.
- Alasya, Halil Fikret, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Ayyıldız Yayınları, Ankara, 1977.
- Alasya, Halil Fikret. *Tarihte Kıbrıs, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi*, Lefkoşe, 1988.
- Anonim, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2000.
- Argyriou, Sophia. "The Imperialistic Foundations of British Colonial Rule in Cyprus", *The Cyprus Review*, Cilt 30, Sayı 1, 2018, 297-316.
- Armaoğlu, Fahir. "1955 Yılında Kıbrıs Meselesinde Türk Hükümeti ve Türk Kamuoyu", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, 2019, 57-86.

- Atakol, Kenan, *Kıbrıslı Türkler ve Rumlar*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2006.
- Atalay, Talip, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs, İdari Yapılanma ve Din Eğitimi*, Mehir Vakfı Yayınları, Konya, 2003.
- Babaoğlu, Resul. “Türkiye’nin Kıbrıs Politikasının Evriminde Bir Dönüm Noktası: Londra Konferansı (29 Ağustos-6 Eylül 1955)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 36, Sayı 18, 2018, 323-347.
- Barnhurst, Kevin G. ve Nerone, John. “Journalism History. K. Wahl-jorgensen, T. Hanitzsch (Eds.)”, *The Handbook Of Journalism Studies*. Routledge, New York, 25.
- Belen, Mehmet. Jeopolitik ve Jeostratejik Açından Kıbrıs Sorunu (1960-1983), *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, SBE, Kocaeli 2010.
- Beratlı, Nazım, *Kıbrıs’ta Ulusal Sorun*, Lefkoşa, 2012.
- Berkes, Niyazi, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Bilgin, Mustafa Sıtkı, “1964 Johnson Mektubu Öncesi ve Sonrası Dönemde Kıbrıs’ta Türk-İngiliz İlişkileri”, *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 11-13 Aralık 2014, Türker Çelik, (hızl). Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2016.
- Bulunç, Ahmet Zeki, *Kıbrıs Türk Halkının Varoluş Savaşı ve Rauf R. Denktaş*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayını, Ankara, 2016.
- Cangöz, İncilay, *Değişen Anlam ve Değerleriyle Gazetecilik*, Sınırsız Basım Yayım, Ankara, 2015.
- Cankut, Ayhan. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin Kıbrıs Politikaları ve Kamuoyuna Yansımaları (1955-1964), *(Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Fırat Üniversitesi SBE, 2013.

- Cavit, Ahmet. The British Role in Turkish Cypriot Text-books and Turkish Cypriot Textbooks in Cyprus, *The Cyprus Review*, Cilt 6, Sayı 1, 65.
- Cohen Louis, Manion Lawrance, Morrison Keith. *Research Methods in Education*. New York: Routledge, 2007.
- Çağlayan, Pınar. Kıbrıs'taki Milliyetçiliklerin Düşünsel Kökenleri Ve Tarihsel Gelişimi: 1878-2004, *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Üniversitesi SBE, 2013.
- Çakmak, Zafer, *Kıbrıs'ta İsyan*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- Çalik Orhun, Fatma, *Osmanlı'dan Günümüze KIBRIS: Dün, Bugün, Yarın*, Gazi Kitapevi, Ankara, 2020.
- Çalmuk, Fehmi, Medyada Kalite ve Etik Arayışlarında Kalite Yönetim Sisteminin Rolü, *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ufuk Üniversitesi SBE, İstanbul, 2014.
- Çeçen, Anıl, *Kıbrıs Çıkmazı*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2005.
- Çiftcioğlu, Vasvi, *Barış Gazeteciliği: Kıbrıs'taki Gazeteciler için Pratik El Kitabı*, IKME ve Naci Talat Vakfı Tarafından AB desteği ile Yayınlanmıştır. Lefkoşa, 2017.
- Demir, Şehmus ve Mutlu Sesli, “Kamusal Alan (Türkiye’de Kamusal Alan Kavramsallaştırılmasının Muhtevası: Tektiplilik mi, Çoğulculuk mu?)”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt 0, Sayı 1, 2007, 237-292.
- Demiryürek, Mehmet. “Kıbrıs Türk Basını ve Osmanlı Hükümetleri (1878-1910)”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt 19, Sayı 111, 2000, 119-134.
- Demiryürek, Mehmet. “Lozan Antlaşması ve Kıbrıs’tan Türkiye’ye Göç”, *Toplumsal Tarih*, 2003.
- Derya, Sevinç, “Türk Yunan İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs Sorununda Yeni Bir Aşama (1954-1960)”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt 15, Sayı 60, 2017, 189-190.
- Dinç, Güven. Osmanlı Yönetiminde Kıbrıs (1800-1839), *(Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Akdeniz Üniversitesi SBE, 2010.

- Emgili, Fahriye. “İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Türkleri ve Atatürk Devrimlerine Bakışları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8, Sayı 41, 2015, 381-396.
- Erarslan, Burhan. Kuzey Kıbrıs’ta Basın Özgürlüğü Tartışmaları, (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Yakındoğu Üniversitesi SBE, 2015.
- Ercan, Eren Ekin. “Kıbrıs Türk Basınında 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti: Bozkurt Gazetesi”, *Akademik Hassasiyetler*, Cilt 8, Sayı 16, 2021, 89-114.
- Ercan, Eren Ekin, “Kıbrıs Türk Toplumunda Milliyetçiliğin Tarihsel Dinamikleri ve Basın”, *Etkileşim*, Cilt 0, Sayı 4, 2019, 168-185.
- Eren, Erdem, “Yunan Milliyetçiliğinin Tarihsel Arka Planı ve Politik Yansıma Örneği Olarak Batı Trakya Sorunu”, *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2020, 77-85.
- Erimli, Büşra, “Gazetecilik Meslek İlkelerinin Uygulanmasını Engelleyen Unsurlar ve Çözüm Önerileri”, *İnsan ve İnsan*, Cilt 0, Sayı 1, 2014, 23-34.
- Evre, Bülent, *Kıbrıs Türk Milliyetçiliği: Oluşumu ve Gelişimi*, Işık Kitapevi Yayınları, Lefkoşa, 2004.
- Gazioğlu, Ahmet, “Rum Mezalimi ve KKTC’ye Doğru”, Cilt 19, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- Gazioğlu, Ahmet, *Enosis Çemberinde Türkler*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa, 2000.
- Göktürk, Turgay Bülent, “Rumların Kıbrıs’taki Enosis İsteklerinin Şiddete Dönüşmesi: 1931 İsyanı; -Öncesi ve Sonrası-” *ÇITAD*, Cilt 7, Sayı 16-17, 2008, 335-363.
- Göktürk, Turgay Bülent, *Enosis’in Doğuşu ve Düşünce Eyleme Geçişi-1931 İsyanı*, Ajans Yayınları, Lefkoşa, 2009, 48-49.
- Gözlü, Ahmet, Kıbrıs Eskiçağı ve Jeopolitiği, (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*). Selçuk Üniversitesi SBE, 2011.
- Güler, Ümit, “Osmanlı Kıbrıs’ında Müslim-Gayrimüslim İlişkileri (17 ve 18. Yüzyıl)”, *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (İMAD)*, Cilt 3, Sayı 2, 2018, 149-175.

- Gürel, Şükrü Sina, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika*, Cilt I, İstanbul, 1984.
- Gürel, Şükrü Sina, *Kıbrıs Tarihi 1878-1960 Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika*, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2020.
- Gürel, Şükrü Sina, *Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri 1821-1993*, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2018.
- Hackett, Robert A. *Bir Paradigmanın Önemi Yitirilişi: Haber Medyası Çalışmalarında Yanlılık ve Nesnellik*, Ayşe İnal (çev.). Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, 31-72.
- Hançer, Eda, “Kıbrıs Türk Basınında Sahiplik Yapısı ve Haber Üzerindeki Etkileri”, *Küresel İletişim Dergisi*, Cilt 0, Sayı 1, 2006, 1-13.
- Hartley, John, “Journalism And Popular Culture”. K. Wahl-Jorgensen ve T. Hanitzsch (ed.). *The Handbook Of Journalism Studies*. Routledge, London, 2009.
- Hasgüler, Mehmet, *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*, Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2007.
- Hill, George, *Kıbrıs Tarihi Osmanlı ve İngiliz İdaresi Dönemi 1571-1948*, Nazım Can Serbest, (çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016.
- Hofstötter, Bernhard, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs: 1878-1955 Yılları Arasında Gerçekleşen Belirli Arazi Etüdlere ve Arazi Tahsisleri İle İlgili Devletler Hukuku Analizi*, <http://www.evka.org/site/dokuman/Hofstatter-tr.pdf>, (Erişim Tarihi: 16.09.2023).
- Hüdaoğlu, Gürdal, *Kıbrıs Türk Basınında Haber Bağımlılığı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yakındoğu Üniversitesi FSBE, 2002, 25-26.
- İrvan, Süleyman, “Kıbrıslı Türk Gazetecilerin Mesleki ve Etik Değerleri”, *Küresel İletişim Dergisi*, Cilt 0, Sayı 1, 2006, 1-14.
- İslamoğlu, Mahmut ve Öznur, Şevket, “Kıbrıs Rumcasında Türkçe Söz Varlığını İçeren Deyimler”, *Zeitschrift für die Welt der Türken (Journal of World of Turks)*, Cilt 2, Sayı 1, 2010, 25-35.

- İsmail, Sabahattin, *Kıbrıs Sorununun Kökleri*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, Lefkoşa, 2000.
- Kalelioğlu, Oğuz. “Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 41, 2008, 105-123.
- Kanıpek, Kamil ve Balıkcıoğlu, İsmail. “Kıbrıs’ta Bankaların Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Günümüz Bankacılık Dışı Faaliyetlerin Kamuoyu Üzerindeki Etkisi”, *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6, 2015, 174-184.
- Kara, Tolga. “Kültür Endüstrisi Kavramı Çerçevesinde Medya Ürünleri: Eleştirel Yaklaşım”, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication (TOJDAC)*, Cilt 4, Sayı 1, 2014, 51-60.
- Karabıyık, Hümeysra, 1894-95 Yıllarında Yayınlanan Kıbrıs Gazetesine Göre Kavanin Meclisi, Prof. Dr. Halil İNALCIK Onuruna “Kıbrıs Türkünde Demokratik Kültür ve Kıbrıs Demokrasi Tarihi”, *II. Uluslararası Lefke Avrupa Üniversitesi Tarih Kongresi (27-30 Nisan 2015)*, 83-96.
- Kata, Münevver ve Keser, Ulvi. “Kıbrıs Cumhuriyeti’nde Muhalif Bir Gazete “Cumhuriyet”, *International Journal Of History*, Cilt 8, Sayı 2, 2016, 15-39.
- Kaya, S. Işıl. Kıbrıs’ın Siyasi Yaşamı ve “Halkın Sesi” Gazetesi, (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Marmara Üniversitesi SBE, 1990.
- Keser, Ulvi, “1958-1963 Mücadele Sürecinde Kıbrıs’ta Basın ve Nacak Gazetesi”, *ÇTTAD*, Cilt 12, Sayı 24, 2012, 305-348.
- Keser, Ulvi. “Strateji ve Güvenlik Bağlamında CIA ve Yunan İstihbarat Belgelerinde Kıbrıs”, *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2016, 15-19.
- Kızılyürek, Niyazi, *Paşalar ve Papazlar: Kıbrıs ve Hegemonya*, Khora, Lefkoşa, 2011.
- Koçak, Burak, “Cumhuriyetin Kökenleri: On Dokuzuncu Yüzyılda Osmanlı Modernleşmesi”, *İmgelem*, Cilt 3, Sayı 5, 2019, 207-238.
- Koday, Zeki, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devletinin Coğrafi Özellikleri”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 12, 1995, 17-45.
- Küçük Durur, Elif. “Kuzey Kıbrıs Referandum Sürecinde Kadın Kimliğinin “Evetçi” ve “Hayırcı” Basınında Temsili”, *Akdeniz İletişim Dergisi*, Sayı 1, 2011, 45-62.

- Matthews Christopher, *Canton Helen, McIntyre Philip ve Frame Iain*. The Middle East and North Africa 2019, Routledge, London and Newyork, 2018.
- Mavratsas, Caesar, V. *Kıbrıs Rum Kimliği ve Kıbrıs Sorunu Hakkındaki İhtilaflar, Kıbrıs'ın Turuncusu*, Mehmet Hasgüler ve Ümit İnataçı (ed.). Anka Yayınları, İstanbul, 2003.
- Mert, Özcan. “Kıbrıs'ta Bir Genç Türkleri Gazetesi: Feryat”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 1998.
- Mert, Özcan. “Osmanlı Belgelerine Göre Bir Kıbrıs Gazetesi: Zaman”, *15. Ciepo Sempozyumu*, 8-12 Temmuz 2022, Londra, 61-87.
- Morag, Nadav. “Cyprus and The Clash of Greek and Turkish Nationalisms”, *Nationalism and Ethnic Politics*, Cilt 10, Sayı 4, 2004, 595-624.
- Mutluyakalı, Cenk, *Kıbrıs Türk Basın Tarihi*, Söylem Matbaacılık, Lefkoşa, 2012.
- Mütercimler, Erol, *Satılık Ada Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Öyküsü*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2003.
- Nurçin, Volkan. “İngiliz İdaresinde Kıbrıs'ta Örgün Din Eğitime Genel Bir Bakış”, *Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Hakemli Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 2019, 20-32.
- Önalp, Ertuğrul, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2010.
- Öymen, Onur, *Zor Rota Gençlik ve Diplomasi Anıları*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2017.
- Öz, Kübra. “Kıbrıs Türk Kimliğinin İnşasında Atatürk İlke ve İnkılaplarının Etkisi”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, Sayı 5, 2016, 1262-1291.
- Özakman, Turgut, *Çılgın Türkler Kıbrıs*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2012.
- Özer, Ömer, *Liberal Basın*, Literatürk Yayınları, Konya, 2010.
- Özsüer, Esra. “*Eleftherios Venizelos ve Kıbrıs Sorunu: “Megali İdea” dan Yeni Bir Politik Dönemece*”, *Tarihte Kıbrıs*, Osman Köse (ed.). İmak Ofset, Bursa, 2017.
- Öztoprak, İzzet. “Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları”, *Belleten*, Cilt 62, Sayı 233, 1998.
- Öztürk, Osman Metin, *Doğu Akadeniz ve Kıbrıs*, Altinküre Yayınları, İstanbul, 2007.

- Panagides, Stahis S. “Communal Conflict and Economic Considerations: The Case of Cyprus”, *Journal of Peace Research*, Cilt 0, Sayı 5, 1968.
- Petrdes, Antonis, *Introduction to the Histroy of Cyprus*, University Of Cyprus, Nicosia, Cyprus, 2013.
- Phylaktis, Kate, *The Banking System of Cyprus, Past, Present, Future*, Macmillan Press, Londra, 1995.
- Savrun, Ergenekon, “1571 Türk Yönetiminden, 1878-1925 İngiliz Taç Kolonisi’ne; Kıbrıs Üzerinde Enosis Faaliyetleri ve İngiliz Stratejisi”, *International Journal of Humanities and Education*, Cilt 1, Sayı 1, 2016, 1-20.
- Sonyel, Salahi. “Bir Düzeltme: Kıbrıs'ta Yayımlanan ilk Türkçe Gazete”, Yeni Kıbrıs, 1985.
- Stephen J.A. Wards, “*Journalism ethics*”. K. Wahl-Jorgensen ve T. Hanitzsch (ed.). The Handbook Of Journalism Studies. Routledge, London, 2009.
- Şahin, İsmail. Kıbrıs’ın Sosyal Tarihi (Tarihi Arka Planı ve 1945-1974 Arası Olayları), (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*). Ankara Üniversitesi SBE, 2011.
- Şahin, Zeynep Burcu ve Yıldız Birincioğlu, “Tık Odaklı Başlıklar ve Okuyucu Refleksleri Üzerine Bir Araştırma: Odak Grup Çalışması”, *TRT Akademi*, Cilt 7, Sayı 14, 2022, 238-260.
- Şevketoğlu, Müge. “M.Ö. 8 Binde Anadolu ve Kıbrıs İlişkileri: Akanthou/Tatlısu Kurtarma Kazısı”, *Anadolu/Anatolia*, Cilt 0, Sayı 30, 2006, 111-118.
- Şimşir, Ömer Kemal. Kıbrıs Tarihi ve Önemi Konusunun Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Yeri İle İlgili Analiz Çalışması, (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi EBE, 2014.
- Tahincioğlu, Gökçer, “*Haber Yazma Teknikleri*”, Sivil Toplum Kuruluşları İçin Hak Temelli Gazetecilik Kılavuzu içinde, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 2020.
- Tarakçı, Mustafa, Kıbrıs Barış Harekâtı, Hiperlink Yayınevi, İstanbul 2010.
- Tavşançıl, Ezel ve Esra Aslan, *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. Epsilon Yayınları, İstanbul, 2001.

- Tuna, Işıl. “1950-1960 Yıllarında Türkiye’nin Kıbrıs Politikaları”, *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 11-13 Aralık 2014 Gazimağusa, Duygu Türker Çelik, (hızl). Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2016.
- Turan, Orhan. Tarihten Günümüze Kıbrıs Türk Basını (1879-2009), (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Atatürk Üniversitesi AİİE, 2010, 178.
- Türk, Osman. “Osmanlı Döneminde Kıbrıs’ta Basının Yeri”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED)*, Sayı 22, 2019, 281-294.
- Türkmen, Tülin, Demokratik Toplumun Oluşumunda Medyanın Rolü, (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Atatürk Üniversitesi SBE, 2011.
- Uçarol, Rifat. 1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı-İngiliz Anlaşması (Adanın İngiltere’ye Devri), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınevi, İstanbul 1978.
- Uzun, Radha, *İletişim Etiği: Sorunlar ve Sorumluluklar*, Dipnot Yayınları, Ankara, 2011.
- Uzun, Rudhan. “Gazetecilikte Yeni Bir Yönelim: Yurttış Gazeteciliği”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 16, 2006, 633-656.
- Uzun, Rudhan, “Medya-Siyaset İlişkileri: Türkiye’de Savunucu Gazetecilik Olgusunun İncelenmesi”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 39, 2014: 129-147.
- Vamık, D Volkan, *Kıbrıs: Savaş ve Uyum*, B. Kılınçer (çev.). Everest Yayınları, İstanbul, 2008.
- Vatansever, Müge. “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 12, 2010, 1487-1530.
- Yalçın, Emruhan. “Kıbrıs’ta Türk Mukavemet Teşkilatı ve Rauf Denktaş”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt 15, Sayı 58, 2016, 279-301.
- Yalçın, Emruhan. “Yunanlıların Bitmeyen İdeali: Megali İdea”, *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 7, 2017, 33-48.
- Yellice, Gürhan. “1878’den 1931’e Kıbrıs’ta enosis talepleri ve İngiltere’nin yaklaşımı”, *ÇITAD*, Cilt 12, Sayı 24, 2012, 13-26.

- Yıldız, Osman. “Ankebut Gazetesi”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı 51, 2022, 203-224.
- Yılmaz, Cansel, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yerleşme Adlarının Coğrafya Özellikleri, (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Akdeniz Üniversitesi AUAE, 2021.
- Yüksel, Erkan. “Kamuoyu Oluşturma” ve “Gündem Belirleme” Kavramları Nerede Kesişmekte, Nerede Ayrılmaktadır?, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2007, 571-586.
- Zamberti, Isolario Venice, 1485, <https://archive.org/details/A335135/page/n113 /mode/2up>, (Erişim Tarihi: 02.11.2022).
- Zia, Nasim, *Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçışı ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1975.

EKLER

Ek-1: Hürsöz Gazetesi Nüshalarına İlişkin Resimler



Resim 1. Hür Söz Gazetesi, Yıl 1, Sayı 2.

İmtiyaz Sahibi
ve
Yazı İşleri Müdürü
FEVZİ ALİ RIZA

Posta Kutusu 156
Telefon No. 687
Lefkoşa-Kıbrıs.

HÜR SÖZ

CUMA
11 Ekim
1946
[SAYISI]
Bir Kuruştur.

Yıl 1

Sabah Çıkar Gündelik Gazetedir

Sayı 55

Komünist Yunan Çeteleri Yunanistandaki Türklere Zulüm Ediyor

8 Eylül tarihli İstanbul'un bütün tanınmış Türkçe gazetelerinde şu acı ve ibretli haberi okuduk:

"Kadın ve çocuklar da dahil olarak 450 Türk Batı Trakya'dan Edirne yolu ile İstanbul'a gelmiş ve Sirkeci'deki masrafların tahminiyle yerleştirilmişlerdir. Bu Türkler, şimdi Batı Trakya'nın İskeçe ve Gümülcine kazalarının Türk köylerine de saldırarak oradaki millettaşlarımıza türlü işkenceler yapmakta olan silahlı Yunan Komünistlerinin tazyikleri altında bütün mallarını terkederek ve sadece canlarını kurtararak Edirneye can atmışlardır."

Bundan maada 27 Eylül tarihli Vakit gazetesinde de Komünist Yunan çetelerinin ırkdaşlarımıza yapmış oldukları zulüm kaydolunmaktadır.

Garbi Trakyada Yunan komünist çetelerinin Türk halkına karşı yapmakta oldukları zulüm ve işkenceler gittikçe artmaktadır. Bunların elinden kurtulma müvaffak olabilmelerinin ilkesi devam etmektedir. İtliche etelerinin acele ve parıltılı bir şekilde hareket etmektedir. Bunlar, çetelerin Türk halkına en korkunç işkenceleri yapmalarını anlatmaktadır. Söylediklerine göre, hadudu geçmekte olan bir Yunan jandarma kuvveti, buharı müdafaa müddetinde olmaktadır. Çünkü komünist çeteleri onlara da sık sık baskınlar yaparak büyük zayıflar vermektedir.

Bu olaylar hakkında İstanbul Yunan konsolosluğu basın atışesinin verdiği malumata göre, Batı Trakya'daki Türkler Bulgarlar tarafından tazyik edilmektedir. Üçüncü Yunan ordusu bu bölgedeki çeteleri temizlemek için büyük gayretler sarfetmektedir.

Dün, Garbi Trakya'dan yurtdışına 153 göçmen daha şehrinde gelmiştir. Bunlar, çetelerden başka, sol temayüllü Yunan memurlarının da kendilerine eziyet ettiklerini söylemektedirler.

Gelenler; Gümülcine, İskeçe, Makas, Mursali, Karagözü, ve ova köylerindendir. Göçmenlerden Şakir oğlu Ahmet, kendisiyle konuşanlara şunları söylemiştir.

"— Yunan komünistlerinden göndüğümüz hakaret ve Yunan çetelerinin yaptıkları eziyet ve cefa bizi canımızdan hıptırdı. Yunan çeteleri da yunân anasını, para için döve döve öldürdüler. Bu çetelerin ilk faaliyetleri Yunanistan Bulgar ılgallı altında iken başladı. Dişmanlar Yunanistandan çekildikten sonra da devam etti. Bunların bütün derdi para idi.

Parası olan verir ve ellerinden kurtulurdu. Parası olmayanı karşılaştığı işkenceleri anlatmak için şu kadar söylemek kâfidir. Çeteler Kireçöller köyünden birkaç milindan para alabilmek için bunları sürüp sürükleyip soyarak

göbeklerinde ateş yakıyorlar." İskeçe'den Ömer oğlu Bayazıt ve Ahmet oğlu Ali de diyorlar ki:

"— Eğer biraz daha Yunanistanda kalsaydık açlık, ölebilirdik. Herkes her men hepimiz açtık, amma ve reñberiz. Ne zaman bir yere gitssek ilk karşılaştığımız soru şu olurdu: "Siz Türk müsünüz?" "Evet!" deyince bize komünistlerin hakaretleri bir tavırla: "Haydi çıkınız size iş, yok!"

"Eğer iş istiyorsanız, gidiniz size Mustafa Kemal iş versin!" der ve bizi oradan kovarlar."

Tuna Meselesinde Ekonomik ve Sosyal Konseyin Tavsiyeleri

LAKE SUCCES: Birleşmiş Milletler Genel sekreterinin bildirdiğine göre Ekonomik ve Sosyal Konsey toplantısı tasarıyan Tuna Konferansı müzakerelerine esas teşkil etmek üzere şu tavsiyelerde bulunmuştur.

1. Tuna üzerinde Trey, genzburg'dan Karadenize kadar ticari nakliyata başlanılması.

2. Herhangi bir geminin mürettebatının veya hamulesinin alkonulmıyacağı hususunda teminat verilmesi.

3. Alman gemileri hariç bütün gemilere kendi milli bayraklarını çekmek hakkının verilmesi.

4. İlgil devletlerinin Genel kontrolü hakkında ilgili devletlerle milli veya hususi nakliyat kumpanyaları arasında gemi, tesisat ve sair gibi vasıtaların en fazla iştişadeyi temin için anlaşmalar akti.

5. Betan Tuna nehrinin nakliyatı müsait bir halde bulundurulmasını temin maksadıyla gerekli tedbirler ve seyrüsefer serati hakkında serbestçe malumat teatisi.

Tedhişler Durursa Mevkuf Yahudiler Serbest Birakılacak

LODRA: Filistin Hükümeti Yahudi idareci tedhişçilere kat'i olarak son vermek üzere hasin tedbirler aldığı takdirde Filistin'de mevkuf bulunan bütün Yahudileri serbest bırakma kabul edeceğini bildirmiştir.

Arap'lar Protesto Ediyor

KUDÜS: Yüksek Arap komitesi Filistinin güneyinde 12 Yahudi Komitesinin teşisi koyuyetini Filistin Hükümeti nezdinde protesto etmeyi karar vermiştir. Bundan başka Komite Arap halkına müraaat ederek Yahudilere arazi satışında bulunan veya böyle bir muameleye tasavvut eden kimselerin hükümetinin komiteye bildirimini istemiştir. Bu gibi kimselere herhangi bir Arap memleketine gitmek, yasak edilecektir.



İngiliz Dışişleri Bakanı Mr. Bevin Parise Hareket Etmek İçin Hava Alanına Giderken



Kendi Kendimizi Kurtarmak Yolunda

Nazî Süleyman EBOĞLU

Bugünkü varlığını düne nazaran bir hayli kıpırdanmış ve ilerleme hamleleri arz etmekte beraber, bir Olyamın ortasında kadere terletilmiş insanlara, henüz yavaş yavaş, Cemiyet fertlerinin birbirleriyle olan bağları kopmuş ve bu halinle felce uğramış bir insan vaziyetindedir. Kim ne isterse söylesin, aksiyonları muayyen bir şeye atıfında temerküz ettiler, şunu bir cemiyet manzaresi arz etmiyor. Bir teşkilatın sadece sadet taneleri nasil dermadığın olursa cemiyetimiz de tıpkı böyledir. Fertler meşguliyet dıy-gularından, cemiyet sorunundan uzaktır. Fertler arasındaki karışıklık meşguliyet bağları kopmuştur. Bir akide, bir fikir, bir hami, bir yek-sel ve yaratma birlik ve şuurulugundan uzak ve cemiyet alinde yaşamakta olmanıza rağmen her birimiz ayrı bir dağ başında yapmaya mahkûm edilmiş bir insan manzaresi arz ediyor.

Bütün bu gayesizlik ide-olojisi, hareketsizlik ve yavaş yavaş iradetsizliğin kökle-mişlerdir. Bugünkü neslin bunda hiç bir kabahati yoktur. Mazide işlenen hatalar bütün üzerine akıncı okları gibi bugünkü deyim kabil-nize çökmüştür. Kökleri mazide olan, bağlam ve esas,

temellere dayanan hiç bir ileri hamle, hiç bir hareket ve yaratılacak enerjinin izlerini cemiyetimizin bünyesinde müşahade edemiyoruz. Geçmişte yapılan veya yapılmak istenen bütün hamleler, yardı kalmış, yapıcı toplumsal hiç bir hareket, mübet ve iyi neticelere doğru yöneltilerek, müşahet ve iyi neticeler alınmamıştır.

Bu sebepten toplum olarak kalkınmamızı, kalkınmak gayretlerimizi boş ve manasız buluyorum. O halde ne yapmalı... Bugünün gençliği göğün aşmak, geçmişle olan bütün bağlarını koparak, kendi kendini kurtarmaya, kendi kendini yaratmaya mahkûm...

Bugünün gençliği fertbette kendini yükseltmek, mücadele ve müvaffak olmak mecburiyetindedir. Her şeyden önce her Kırkralı Türk gençinin kendi kendine inanması, güvenmesi, her şeyi kendinden beklemesi ve aksiyonlarını ona göre ayarlaması lazımdır.

Fertbette kalkınma, fertbette yükselme. Bütün için bunları başka kurtuluş yolu yoktur. Zira fertlerini ileri insanları teşkil eden cemiyetlerin kendiliğinden ileri bir cemiyet haline intisap edecekleri, bağlam ve esas,

Amerika, Atom Bombasına Dair Büyük Devletlerin Veto Haklarının Kaldırılmasını İstemiş

NYORK: Birleşmiş Milletler Atom Komisyonunda Amerikan delegesi Atom enerjisi hakkında Amerikan kontrol planını müdafaa ederek, Atom bombasına dair büyük devletlerin veto haklarının kaldırılmasını istemiş ve demiştir ki: "Dünya bir Atom bombası harbinin hakiki surette bertaraf edecek olursa Amerika bu maddeden bir ölüm vazifesi yerine yaşamak için faydalı bir alet meydana getirmeye hazır bulunmaktadır. Bugün nimetlerinden faydalandığımız barış devri, iki harp arasında bir fasıla, teşkil etmek tehlikesini arz etmektedir. Milletlerarası iyi niyetler davasında niçin Amerikadan bir tarafı fedakârlıkta bulunması isteniyor. Eğer fedakârlıkta bir tarafı fedakârlıkta bulunmazsa o zaman herkesin buna iştirak etmesi zaruridir.

Bulgar Barış Antlaşmasına Ait Rapor Onaylandı

PARIS: Paris konferansının Finlandiya ve Balkanlar Komisyonu, Bulgaristan'a ait barış antlaşmasına ait raporu bazı tertip tasahhüsle söz birliğiyle kabul etmiştir. Komisyon bu akşam yapılacak toplantıda Macaristan ve Finlandiya Barış antlaşması hakkındaki raporu gözden geçirecektir.

Amerika İçin Bir Komünist Tehlikesi Yoktur

VAŞINGTON: Radyoda konuşan Adalet Bakanı Komünizm tehlikesinin seçim manevraları dolayısıyla boyutlanmış ve değiştirilmiş olduğuna söyleyerek Cumhuriyetçileri endişe yaratmakla iktiham etmiş ve demistir ki: "Amerikan milletinin sosyal terakkiyle sağladığı bu müddet esnasında, Birleşik Amerika'da bir Komünist tehlikesinin nizam bulmasına imkân yoktur."

İngiltere ve Bulgaristan arasında

LONDRA: Yarından itibaren İngiltere Bulgaristan arasında telefon görüşmelerine başlanacaktır.

1944 Senesi Harp Tahvillerinin Dünkü Çekilişinde Kazanan Numaralar

Birinci ikramiye
£ 500
2 9 4 2 9

İkinci ikramiye
£ 100 er
28419 49154

Üçüncü ikramiye
£ 30 ar

01122, 08826, 20061, 32101, 41382
01103, 09842, 23440, 32264, 42933
01737, 10180, 26404, 32476, 43077
02001, 11197, 30711, 32847, 43047
02805, 11751, 28457, 36259, 44839
05325, 12242, 29268, 36839, 44510
06830, 13388, 29257, 37332, 45123
07034, 13026, 30241, 39037, 45324
07431, 15600, 39992, 45578
07750, 15921, 40513, 46524
19013

MAAD TARAFINDAN SAYISAL ORTAMA AKTARILMIŞTIR

Resim 3. Hür Söz Gazetesi, Yıl 1, Sayı 55.

İmtiyaz Sahibi
ve
Yazı İşleri Müdürü
FEVZİ ALİ RIZA

Posta Kutusu 156
Telefon No. 687
Lefkoşa-Kıbrıs.

HÜR SÖZ

Yıl: 2

Sabah Çıkar Gündelik Gazetedir

CUMA
10 Ekim 1947
Kıbrıs için Seneği 2.2.
Harık için Seneği 2.3.
Sayısı 1 Kurşutur.
3 aylık aboneli 12 şilşinde
Alınabilir Gönderilir.

Sayı 884

KUR'ANI KERİMDEN

VEDDUHA SURESİ (Sure 93)

Tercüme ve Tefsir

İYİLİKLER YAPAN, nimetler veren,
Meahmeti ve her şeyi kadir olan
ALLAH'ın adıyla.

DÜĞÜN: Nurlar serpen sabahı
Ve karışıklar içte sararıp geçi; düşün;
Hayat verici nurun içinde ve imtihamı; düşün;
Tulu ve gurbun emsalsiz güzelliğini düşün;
Bütün zamanı, nihayetsiz iktidarı ve masiyi düşün;

BENİM selâ Yaratma Kâinatını uygun olarak
Her şeyin, her mahlûk, her şeye ve her mülkün
Doğup ölmek, yükselmek ve alçalmak için düşün;

Yalnız BEN, bütün cümlemin Tâmm olan BEN
Ebediyim ve her dâim talebenden ve temazâlden masunum;

Mercüdet ve istisnâ, bütün renklerin, gıvalıkların,
Ses ve ihtisamı masn olan mekidesi nura düşün;
İhlîk ve karma karışıklık sembolü olan zulmeti düşün,
Nur ve sulmet arasındaki bariz farkları düşün;

Yarık ve yokluk, bilme ve bilmez, sevinç ve keder,
Saadet ve felâket, sevk ve elem, cennet ve cehennem
Arasındaki bütün farkları düşün;
Kâinatın içinde ve imtihamı düşün;

Bilimsel kâbil olan ve bilimsel a'la kâbil olmayan
Sayısı ve nihayetsiz ezarı ilâhiyemi düşün;

Sabah ve akşam nur serpen en parlak yıldırı düşün;
İlahi Dâimin ile ve en paygamberlerimi düşün;
İnsanları a'la a'la edilecek
Niyatı beyer içinde medfün
Diğer sayısız paygamberlerimi düşün;

Evet, nurlar serpen sabah
Ve karışıklar içte sararan gece
Ötüne yemin ediyorum;
Hayat verici nurun içinde ve imtihamı
Câhne yemin ediyorum;
Tabiat ve fıkâhatın
Bütün hakikatı ve vakayit ölmeye yemin ediyorum;
İnsanları dâim ve ahiret içinde düşün;
Ve öğretilmiş her şey düşün yemin ediyorum;
Hiç bir hâre ve hiç bir mahlûkun
Ölmeyeceği, öğrenmeyeceği, ve tahayyül edilmeyeceği
Her şey düşün yemin ediyorum;
Yalnız BANA malûm olan ve BEN'DEN başla
Hiç bir kimseye malûm olmayan
Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bütün esar ve varlıklar düşün yemin ediyorum;

Bizde San'at Ve Edebiyat

Navval YALGIN

SAN'AT ve edebiyat me
seleleri konusulurken,
içim saygı ile derinden titrer
ve ruhunda, bir mübedin
mukaddes sükununu duya
rım.

Bir devrin me'neniyeti, o
devirde meydana getirilen
san'at eserlerinin kıymet de
receleri ile ölçülür.

Halkın san'attâr, yaratıcı
olması itibarıyla yarı Allah de
mekti. Onu, hiç bir kuvvet;
ne zaman ne de fikir ve re
jim firtınaları kâlpelden, di
mağlardan söküp atabilir.

Büyük san'atkarlar önün
de ve onların eserleri karşı
sında duyulan heyecan, mu
kaddes ve ulvîdir. "POLO
NEZ" dinlerken Chopin'in,
"La j'onde" tablosu önün
de Leonardo da Vinci'nin,
ve Osmanlı İmparatorluğu
nın hammet ve azamet dev
rinin caul bir örneği olan
"Süleymaniye"yi seyredil
ken büyük Sinan'ın mânevî
huzurunda kalpler, ilâhî bir
sükûna dolar; kâfalar, son
suz bir hayranlık içinde kalır.

Edebiyatta da böyledir.
Shakespeare ebedidir; Yunus
Emre, Nedim, Hâmit ve Ah
met Haşim ebedidirler. Çün
ki onlar, insan idrakinin ve
görüş kabiliyetinin hududları
nı aşarak bize, anır ötesi
âlemlerden eserler getirebil
mişlerdir.

Bir cemiyette, büyük san'
at eserlerinin doğabilmesi
için, her şeyden önce san'a
ta karşı ciddi bir saygı ve
ilgi göstermek lâzımdır.

San'atı umumî kültür de
yandığı cihetle, kültür saha
sında saygı ve kuar bir ce
miyetin medeniyet seviyesi
hakkında verilecek hüküm,
elbette menfi olacaktır. Bu
noktada, san'atla medeniyet
arasındaki münasebet unu
tulanmalıdır.

Hele, edebiyatın bu husus
taki rolü çok büyüktür. Ede
biyat ki, bir cemiyetin dili
demektir; edebiyat ki, bir
milletin hayatında firtınalar
koparır, ihtilâller ve inkılap
lar doğurur.

En kuvvetli, en ateşli fik
rileri taşıyan eserler bile,
aşkane kitabı gibi düz değil,
ancak edebi oldukları takdir
de insan kütüpheleri üzerinde
mucir olabilirler.

"Edebiyatı olmayan bir
millet, kâfanz gövdeye ben
zer" sözü, ne bir hakikatin
ifadesi değil midir?

Bizde san'at ve edebiyata
gelmeye... Estetiziz bu kolu
olan resim, musikî, edibi
yat... hele Allah şükür, bu
küçükden zerre kadar nesi
biniz yok!

İlk mektepten başlayarak
tatbik edilen şaşkı bir ma
arif sisteminin, ismi var, cis
mi yok çocukları huşlar...

Notioe itibarıyla ge'çleri

Hindçinide Harp

Sygon: Vietnam Cumhuriyeti Başkanı Dr Ho Chi Minh, "Vietnamlılara e'el" adlı radyoda konuşarak Fran
sızların yerli halkı Tonkin'de geniş bir hücumla se'et
tini söv'omis ve demıştir ki: "O'nun esaretine ter'ch ederiz,
ve milli hürriyetimizi idan e ettirebilmek için milyonlarca
vatanadagımızı fedaya hazırız.

Hindçinide dahili hava sefe leri durdurulmuş olup,
umum paraşütçilere bezir olmaları emri verilmiştir.

General Salih Omurtak Amerikada

Washington: General Salih Omurtak Washingtona var
mıştır. General Omurtakla yapılacak istisnâlerde (Kong
renin tasvibile Turkivode hava ve deniz es'leri kurmak
ve Turkivinin müdahassını kuvvetlendirilmek meselesi
görö'ülecektir.

Turkiye Genel Kurm ay Başkan'ı beraberinde bulunan
on dört ordu, kara ve deniz subayla beraber ve ver'ilen bir
ziyafette bulunmuş ve end n sonra u'akla havet Vaşing
tona hareket ettiril'ir. Türk heyeti Amerikada bir ay ka
hacak ve bu arada Amerikan askeri tesisatlarla endüstri
mekineizirini de gezer'ektir.

Türkiyede Sterlingle İhracat Yapma Ruhsatı Durduruldu

İzmir Ticaret Bakanlığı yeni bir emre kadar ster
lingle yapılan ticaretlerin lisansları durdurulmuştur. Bu
haber, sterlingle ticaret yapın il'isi satıcı tüccarlar arasında
heyecan uyandırmıştır.

Bu kararın bilhassa incir, anem, palamut ihracatını
darbeleyeceği tahmin olunuyor.

HÜR SÖZ: Ticaret Bakanlığının mezkûr kararının
Türkiye - Kıbrıs ticari münasebetlerine de et'iri olacağı
muhtemeldir.

Kıbrıs idhal olunan ve bedeli sterlingle ödenen,
halımızın başlıca gıda maddeleri; bög'ör, bakla, nohut,
V.S. nin eskisi gibi kolaylıkla idhalî imkânlarını araştırmaya
hiç şüphesiz ki Kıbrıs İmparatorluğu ve çarşı Kontrol müd'ir
nün vafif'edir.

Hollandada Kadınların Durumu Fena

Lekandınayva memlek'etlerinde çalışan kadınlar için
on senedenberi ucuz ikamet, ah'ar yapmak âleti vardır.
Hollandada şimdi yeniden bu işe hız verilmiştir. 12
kath evlerin yapılmasına başlanmıştır. Hafif keseler için
Hollandada yemek meselesi mühim bir iş'tir. Bilhassa ça
lısan kadın ve kızlar evlerinde kendi yemeklerini yapmak
imkânı azlığı karşısında kaldıkları zaman beslenme n'şek'li
içindedirler. Lâheyde yapılan bir ankette bunlardan 700
kadın ve kızın mu'tacel bir beslenmeye ihtiyacı olduğunu
göstermiştir. Bunlar için ön'ömlülekli aylar içinde ucuz
yemek yiyecekleri halk lokantaları açılacaktır. Büyük
kadın teşkilâtları bu masraflı yapacak fakat burada
yemek yiyecekler de bu teşkilâtlara âza olacaktırlar.

Anak, yaradılıştan itibaren
istidat kıvılcıklarının ay
kızile bu yolda çalışanlar da
yok değildir; fakat, gayret
leri muayyen bir m'oda
dayanamamakla beraber, ede
biyatı sadece şi'r yazmak
tan ibaret zannettikleri için
çok geçmeden karışıyorlar.

Halbuki edebiyat bir kültür
meselesi haline gelmiştir.
Eser verebilmek için bol kul
eser okumak lazımdır. Ta
biatın bu kadar kudret'i işi
ten mahrum bir gençlik, han
gisi selhada ciddi hizmetlerde
bulunabilir?

Bütün bu şartlar altında
yukarıda önemine işaret etti
ğimiz ciddi bir edebiyatın
teressüsüne imkân yoktur.
Mealekelele böyle bir edebi
yatın doğabilmesi için ta
r'et'ul aralarından başlaya
rak, talebede edebiyata kar
şı bir sevgi ve ilgi yarattır
malıdır.

Okullarımızda bunu yap
mak, göyle dursun, güzel bir
iş'tir okunduğu zaman esne
lyecek kadar zevkiz bir genç
lik yetiştiriliyor.

Hele halk edebiyatımız
gibi muhtem bir hazneyi
ettik etmemiş olsak, bun
dan doğacak büyük boşluğu
doldurmak e'vburvetinde
dirdir. Aksi halde, Türk di
nin inceliklerini anlayımya
oakları gibi onun zengin
(Devamı sayfa 4'te)

Yarın akşam Cumartesi İSTANBUL da saat 8.30 da Komedi filimi BALIKCI OSMAN BAĞDATIA
ilâyeten MALATYA KAYISI GEÇESİ
MAAD TARAFINDAN İSTANBULORTAMA AKTARILMIŞTIR

Kıbrıs Barış Kongresi
Lefkoşa, 10 (Roşter): Kıbrıs Barış Komitesi'nin bugünkü bildiği ne göre, 6 Martta Lefkoşada yapılacak olan sülh kongresine Kıbrıs, Yunanistan, Türkiye, 1,000 mütessil iştirak edecektir. Komünistler tarafından yapılmış bu toplantıya Yunanistan, Türkiye (P) Suriye, Lübnan ve Mısır Barış Cemiyetleri davet olmaktadır.

HÜR SÖZ

Sabah Çıkar Gündelik Gazetedir
YIL: 5 P A Z A R 11 Mart 1951 SAYISI 1 KURUŞTUR SAYI: 1425

BU GECE
Antonakls
BAR VE RESTORANDINDA
Büyük Balo
BONİ ORKESTRASI
ile Trio Sarras ve
Dizez Ayşe'nin
Yarıncaıkları neşeli bir
Karnaval Gecesi

Zararlı Neşriyat

LİSEDE sabah kavalı bu-
susuunda öğrenciler arasın-
da çıkan pek küçük bir hadise
habeş çocukları tarafından MA
dün aleyhine gılgın yıldı ve
çok zararlı neşriyat, Ada Türk
halkı arasında derin bir kedi-
li ve memnuniyetli uyandır-
dığını her gün idarehanemize
gelen mektuplardan anılmakta-
dır. Adayların mektuplarında, bu
batalı neşriyat üzerinde ha-
sıyette durulmakta ve Müd-
re karşı yönetilen hücumları ma-
kul bir esasa dayanmayıp, mü-
hasıran şahsi ihtisaları tatmin
için yapıldığı belirtilmektedir.

Yıllardan beri öledigimiz Li-
se'nin Türk müddürü aleyhine
yapılan bu garaklı hücumlar
ve yanlış itihamlara karşı
balkımanın hassasiyetini takdirle
karşılamak, emsalmızda öte-
den beri mebus çıkartma
hasatından buğün maruz kal-
dığı tehlikeli belutmek isteriz.
İlgili müddür zamanında, İse-
re'nin çektiği ciyeli hücum ve
tendatı bilmedikleridir. Bu
günden kurtulalı benzer 6 ay
olmadın, yapılan meşu neşriyat
baş gazetesinin emsali davalı
rını azaltmaktan ziyade, şah-
sı hücum için hususi silâh
olarak kullandığı ve yayınlan-
makta olduğu hissini vermek
tedir.

Lisede ehemmiyetli bir hâ-
disi olmuş; bunu ism ederek
ve atından çeği manalar çıka-
rak Müd- re Beye saldırmak
için fırsat bulmek, nekadere ayıp
ve tehlikelidir. İsmail Hikmet
beyi Kıbrısın kavgası diyerek
ten hiçbir esasa mütenit olma-
dan bodabot başka gazetelere
çıtan İhtikâl gazetesi gündü-
ne yapmış ve ar yapmak öze-
oğduğunu bilmiyor galiba. Bizece,
Lisede küçük bir hadise çıkmış,
bunun gazete sülüslerini ilgili
etmesi bile müddürdür. Buna
benzer ve bitti bundan büyük
hadiseler başka okullarda çıkmı-
yor mu? Tehlikeli eden her
kes gübresi bu gibi olaylara
gahit olmuştur.

İhtikâl gazetesinin emsali
küpörp habırmızı herkeste su-
kanısı veriyor ki, durup duru-
ken dava yaratmak ve mesele
içirmek bu memleketin artık
kalkmış ve elip yitirdiği
bir illet ve bir âlet haline ge-
miştir. Bu bahatlığı tedavî et-
mek, vakit vakit hortlayan ve
bir saras gibi cemaatin bünyesi-
ne gullanmak istidadı gösteren
bu illeti bastarak etmek için
münevver gençliğün mücadelesi,
bıkmadan usmadan uğraşması
lâzımdır. Öte yanda çeşitli ce-
maat devaları ve ortada ıstırap
çeken bir cemaat dururken,
gazetelerimizin şahısları çıkıtır-
maı doğru olamaz. İhtikâl
fikirimizin bu yanlış neşriyattan
vasıtasıyla en salimî arzusu-
dur.

Mr. Gromiko Müşkilât Çıkarmakta Batılılar Gündemlerinin bazı yerlerini Değiştirerek konferansın tasvibine sunmuşlardır

Paris, 10 (Roşter): Dışiş-
leri Bakan Yardımcılarının
bugünkü toplantısında Batı-
lılar gündemlerini tasbih
ederek Rusların tasvibine
sunmuşlarsa da, Rus itiraz-
ları hafiflememiştir. Toplan-
tının ilk haftasının sona er-
diği bugün hâlâ tasarılan
Dört Dışişleri Bakanı top-
lantısı için bir gündem
üzerinde anlaşmaya varıla-
mamıştır. Batılılar bugün
gündemin birinci maddesini
müzakereye arz etmişlerdir.
Bu madde dünyanın gergin

durumunun yatıştırılmasına
mütealliktir.
Rus delegasyonu lideri
M. Andrei Gromiko Alman
yanın silâhsızlandırılması
mesalesinden açık olarak
bahsetmediği için şikâyetle
bulunmuştur. Mr. Gromiko
Batılıların kendisine yeni
gündemlerinin Rusya tara-
fından ileri sürülen noktala-
rı ihtiva ettiğini söyledikle-
rini lakin, böyle bir şey
görmediğini belirtmiştir. Fra-
sız sözcüsü bugünkü müza-

kerelerin ömit verici ol-
madığını söylemiştir.
Batılıların gündemlerinin
birinci maddesi dünya bu-
ranının sebeplerinin araştı-
rılması, Sovyet Rusya ile
Batılılar arasındaki münase-
betlerin daimi surette ıslahı

Kore Cephesinde Şiddetli Savaşlar Devam Ediyor

Tokyo, (Roşter) 10: Birleşmiş
Milletler kuvvetleri bugün Han-
nehrinin kıyısında devamlı su-
rette ilerleme kaydetmiş ve a-
ralay alay süzülünce söylediği gi-
bi, gerileyen düşmanı t.kip et-
mişlerdir. Doğu kesiminden bağ-
ka, diğer bütün kesimlerde hafif
mukavemetle karşılanan B.M.
kuvvetleri toprak kazanları elde
etmişlerdir.
General Ridgway kuvvetleri-
nin doğu vucunda kayda değer
bir şey olmamıştır. Diğer taraf-
tan Pangnim'in kıyısında ve
Seoul'un 95 kilometre doğusunda
yapılmıştır.

Dünkü Türkiye Gazetelerinden Özetler

DÜNKÜ gazetelerin ver-
dikleri önemli haberler
şunlardır:
Cumhurbaşkanı Celâl Ba-
yar Adnan Menderes kab-
inesinin dün akşam vakti ist-
fası üzerine Büyük Millet Mec-
lisindeki makamlarında ist-
fârelerde bu'unduktan sonra
yeni hükümet kurmak ka-
rarını yine Adnan Menderes
vermiştir.

Adnan Menderes 3 yeni
zavatta (Rıfkı Salim Burçak,
Nedim Özmen, Hakkı Gedik)
ve baş: bakanların yer de-

Viktorya ve Lise Müsalları Kurumu
Sekreterliğinden
KONFERANS
Bu önemli seri konferansları-
mız 11 Mart Pazari gününden
itibaren başlayıyor.

İlk konferansımız Türkiye Sa-
gar, Dilek ve Kökler Cemiyeti
Sekreteri Sayın Ba. Vildan Kun
ter tarafından 11 Mart, 1951
Pazari bugün öğleden avval saat
11 de Bâğ Paşa Sinemasında
verilecektir.

Konu: «BU GÜNKÜ TÜRK
KADINI»
Sayın halkımızla öyelerimiz
davet olunur.

Mecburi Bir Yükseliş

Kâğıt fiyatlarının üç misline yükselmesi sebebiyle gazetelerin,
açması olduğumuz emektimizle iştirak eden okurlarımızın ekseri-
yetinin arzusuyla öndümüzdeki Sılı günden itibaren 14 kuruş-
tan satmaya karar vermiş bulunuyoruz. Otuyucularımıza, mec-
buriyet tabiatında yapmış olduğumuz bu artırımı, bugünkü
mümkül durum karşısında çok görmeyceklerini ömit etmekteyiz.
İçlerinden bazı otuyucular, pek mühtemel olarak Rum
gazetelerinin fiyatlarında artış olacağını iddia edebilir. Son kâğıt
bütçesi dolayısıyla bazı Rum gazeteleri hacimlerini küçültmüş
ve diğer bazıları da kendilerine göre planlar tasarlanmaktadır.
Bundan ayrı olarak Rum gazetelerinin, nüfus çıkışına dolayısıyla
büzden 45 mîli fazla satış yapıklarını beşlemek lâzımdır.
Sonra, memleketin ticaretini ellerinde tutan Rum tüccarları ilân
vermek suretiyle gazetelerini bilime etmek ve bu suretle Rum
mediasızlarını zararlarını telâfi etmektedirler.

Okuyucularımızın gazete 14 kuruş olduktan sonra da «Hür
Söz»e olan sempitilleri devam ettireceklerini ömit etmekle
enerjimizi huzulandırmaktayız.
Gövenimizle sözde sözle okurlarımıza...

AKISLER

İbret Levhası

Osman TÜRKAY
ULGARİSTANLI göçmen kardeşlerimizden 30,000 kişilini
Kıbrıs kabili ediliş Leymosun kazandığı köylere yerleş-
tiricilerine dair bundan bir müddet evvel yerli basında bir
haber çıkmış, okurlarımız herhalde hatırlanmaktadır. Doğru
olması şüphesiz olduğuna bu haber, geçende İstanbulda min-
tepir «Cumhuriyet» redimide de yayınlanmaz da, ne derece
kader hakikata uygun olduğunu bilmiyoruz Yalnız şu var ki,
«Cumhuriyet» redimizi, 30,000 göçmenin Kıbrıs yerleştirilmesi
hususunda İngiliz ve Amerikan çevrelerinin müzakerelerde bulun-
duğunu açıklamıştır.

Haberin Ada Rumları üzerinde yaratacağı tepkisini menfi
olacağını, her aksileşim sebebiyle vatandaşın, biz de biliyoruz,
Niketim, sağcı ve solcu Rum basınında yayınlanan yanlış, tahmin-
lerimizi teyit etmiş bulunmaktadı. Şüphesiz en büyük gazeteler-
rinden Eleftheria bu hususta neşrettiği bir yanda bakını ne
buyuruyor: «Kıbrıs Muhacir yerleştirme bir yolda bakını ne
gerçekleşmemesi için mücadele edenler, artık her şeyi hazmederek
yumurtalarına oturmuşlardır!» Diğer Rum gazeteleri de buna
benzer yanlış neşrederek, beşiz gerçekleştirmiş olan bu habere
karşı yayın etmektedirler.

İkinci Cihan savaşında Yunanistanın uğradığı büyük felâket;
Yunan milletinin aç, ıpılak ve perişan bir halde Kıbrıs hırcet
ettiği bilanmaktadır. Gırtlı İngiliz Okulunda öğrenci bulundugum
1942-43 yılının bu hazin göç vak'alarını, her sabah ilhamına
giderek o zamanki çocuk gülerimle seyredirdim. Feriyan bir
halde bulunan bu Yunan göçmenlerini getiren gemiler, dizekle-
rinde şahı bayraklarını dalgalandırdı Türk gemileriydi. Onlara
her fedakârlık yapınlar işe, mezbûrîli Türk ulusu idi.
Yunan göçmenlerine, Kıbrısta da her fedakârlıktan çekin-
meyen bir Türk cemaati yokmu idi? Birdiğin ifran ocağına Lisede
ikamet eden kimseler! Lâkin Rum vatandaşlarımız bu iyiliğe karşı
nankörlüklerini ispat etmekten çekinmediler ve «Türk bayrağı
altında buraya geleceğimize daha iyi tatip gıdaydınız!» dediler.
Zaten, böyle bir meselede, bu gibi lâtlar sarfedenden, şimdiki ne
beklenebilirdi?

Kıbrıs, onbinlerce Türkün kanı pahasına zaftedilen ve
İngiltereye emanet edilen bir Türk diyarı değil midir? Şimdiki getiril-
miş tasarlaman 30,000 göçmeni ocağı bu toprakları kanıyla
sulamış bulunmaktadı. Bundan dolaylı bir Rum gazetelerinin
menfi neşriyatı hâlâ alınmamalıdır.

Türk bayrağı altında Kıbrıs gelen Yunan muhacirlerinin
kütüfödenler, bu Adeya Türk muhacirlerinin gelmesine ıltıraz
edemeleri tabiidir, Yalnız hadiseler şu ibret levhasını çizmektedir:
Türk kanı ile gınlende ilhamlanarak, bu ibret levhasını çizmektedir:

MAAD TARAFINDAN SAYISAL ORTAMA AKTARILMIŞTIR

Resim 5. Hür Söz Gazetesi, Yıl 5, Sayı 1425

HAFTADA BİR

TEFEKKÜR ASRI

İnsan topluluklarını kültür bakımından yükselten; ilim ve feni tekâmül ettiren kuvvet, hiç şüphesiz ki, salim düşünce ve parlak fikirlerdir. Etrafımızda cereyan eden iyi veya kötü hadiseler, büyük mücadeleler, her insanı düşündürmektedir. İyi düşünemeyen, kendine mahsus büyük veya küçük düşünce ve fikirleri olmayan insanların, menâp olduğu cemiyete yarattığı olumsuzluklara imkân var mıdır bilmiyoruz!

Azımsız, bir makine asrı, bir mücadele devridir. Her insan bu mücadeleye bilerek veya bilmiyerek, isteyerek veya istemiyerek katılmak mecburiyetindedir. Onunmiza çıkış bütün müşküller, aşılması zor olan bütün manialar, salim düşüncelerin karşısında devrilmek, yıkılmak, yok olmak zorundadır.

Tefekkür, cemiyet çağına, millet çağına, dünya çağına tefekkür... İnsan kütüphaneleri karanlıktan ıssız, geceden gündüze, sefaletten asalete götüren tefekkür... Bu ancak yüksek ölümlü şahısların hakkıdır! Akli yerinde olan her insan şüphesiz düşündür, iyi ve kötü olaylardan birşey veya ıztırap duyar, ama yaratıcı zekâyı malik olanlar, her hadiseyi bütün ayrıntılarıyla işlemesini biliyor ve bu suretle cemaat veya cemiyetlere fikirde rehber oluyor.

Dünyada halledilmeyecek sanılan problemler, hayatın binbir hercümereci, yaratıcı zihinlerde, işlenerek çözümlenir. Bu günümüzde, sefaletten asalete götüren tefekkür... Bu ancak yüksek ölümlü şahısların hakkıdır! Akli yerinde olan her insan şüphesiz düşündür, iyi ve kötü olaylardan birşey veya ıztırap duyar, ama yaratıcı zekâyı malik olanlar, her hadiseyi bütün ayrıntılarıyla işlemesini biliyor ve bu suretle cemaat veya cemiyetlere fikirde rehber oluyor.

Büyük fikir adamları, diğer insanlar gibi düşünmez, dünyayı onların gördüğü gözlerle görmez; hadiseleri aynı görüşle takip etmezler. Zira bu gibi dahiler, kendilerinin büyük bir mefâkureye vakfındadır. Böyle olduğu halde, zamanımızda her insanın düşünmesi ve bir fikir sahibi olması elzemdir. Söylenen her sözün dinleyip de, kendine mahsus bir fikir ve kanat demeyen elemiyenler, bu asrın insanı olamazlar. Köylü çehiri, ibtiyâr genç, zengin fakir her insan cereyan eden olayları tahsil edebildiği nispette; gerek idarede, gerekse şahsi işlerde kendisine yapulan haklılıklara ısrar etmeli, veya hiç olmasa gerek yumuşamalıdır. Ancak böyle bir insanı yirminci asrın insanı denebilir.

Okumak, fikrin inkişafında en büyük rolü oynar. Lâkin özümlü gelen her kitabı, her yazıyı okumakla çok defa fayda yerine zarar görürüz. Her okuyucu kendine en fazla fayda verecek eserleri ve yazıları okumalıdır. Zamanımızın meşhur fikir adamlarından Ernest Dimnet şöyle demektedir: "İyi kitapları okumayınız. Zira bunları okuyabilmek için hayat çok kıssadır. Sadece en iyilerini okuyunuz."

Azımsız bir tefekkür asrıdır. Köylü çehiri her insan bir fikir, bir ideal sahibi olmalıdır. Ancak bu sayede millet ve vatanımıza faydalı insanlar olarak yetişebiliriz.

OTÇUĞLU

KUNDURACILAR

Kartınız için ve müşterilerinizin kartı için
GOOD YEAR öteklerini kullanınız
Sağlam Güzel ve Ucuz
GOOD YEAR ötekleri bütün öteklerden üstündür ve bütün öteklerden daha güzeldir.

MÜMESSİLİ:

ZAKO Kumpanyası Ltd.

LEFKOŞA

Yorgozlu Kundura Satış Şubelerinden Sayın

Müşterilerine Müjde

M-gazetimiz Yeni Modaya uygun her yeni ayakkabı satılı ve alınıp kalıcı edilmek.

Siz de en son moda bir çift ayakkabıya sahip olmak isterseniz M. YORGOZLU Kundura Satış şubelerine müracaat ediniz.

Adreslere Dikkat

M. YORGOZLU

Lidra Caddesi No. 89

A. B. C. Mağazası

Viktorya Caddesi No. 14

Lefkoşa

Koreye daha fazla Amerikan ve İngiliz uçağı gönderilecektir

Vaşington 9: Amerikan hava kuvvetleri karargâhından bildirildiğine göre dört avcı grubu ile bir kışır grubu vaçleye gönderilmiştir.

Koreyi kurtarmak için sardilecek para

Vaşington, 9: Dün Acheson'u dördüncü nohta müdür üğüne tayin eden Başkan Truman kendisinden içinde bulunduğumuz mali yıl içinde kongrese 3400 dolar tahsis edilen bu programın tatbiki konması için gerekli tertibatın alınmasını rica etmiştir.

Truman, sözlerine devamla ileride bu yardım programının idaresinde Amerikan yerli Birleşmiş Milletlerin alacağından emin ve ümitvar olduğunu söylemiştir.

Birleşmiş Milletler kumandanlığı altında Korede sığınan İngiliz hava kuvvetleri takviye edilecektir. Bugünkü pazar günü zanderland üğünde bir uçak filosu Tokyoya vasıl olacaktır.

102 Numaralı

Bulmacanın Halli:

SOLDAN SAĞA
YUKARDAN AŞAĞIYA

1. Belgeleme 2. Erik, Aci 3. Lifi, Ağı 4. GK, Evi 5. A. Mabot 6. Lg m, Kule 7. E. Vakur 8. Niburek 9. El, K. 10. Esipte, Ş.

BULMACA NO. 103

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10



LİMASOLLULARA Bayram Müjdesi

NYLON KADIN ÇORAPLARI!
MAX FACTOR RUJLARI
PUDRA VE KREMLERİ!

Kadın FANELLA ve diğer ÇAMAŞIR eşyası!
San posta ile İstanbuldan getirtmiş olduğumuz SİYAH SAÇ BOYALARI sayın müşterilerimizin emnesidir.

Uzun fişli en iyi kağıt için mağazamı mağazamıza uğramanızı menfaatimize ısbahdır.

VEYSİYE KEMAL

TUHAFTİYE MAĞAZASI
Ankara Caddesi 138
LİMASOL.

Amerikan Akademisi, Lârnaka

İkinci Duhul İmtihanları

13 Eylül Çarşamba ö.e. saat 8 de yapılacak

(İki imtihanın duhuliyesi 10 şilindir)

KARAGİLİN

Yapacağı toplantılar

İstanbulda "Kıbrıs Koruma Cemiyeti" Başkanı ve "Yeni" mecmuen s. b. b. Avukat Hasan Nevzat Karagil adanmışta 12 gün içinde aşağıda yerli kasaba ve köylerinde toplantılar tertip edecektir.

10 Eylül Pazar akşamı saat 8 de Mağusa Türk Ocaklarında, 11 Eylül Pazartesi günü saat 6.30 da Gönüllü 7.45 de Ortaköy, 8.30 da Küçük Kaymaklı.

12 Eylül Salı günü ö.e. saat 7.30 da Abobor, 8.30 da Çekirge.

12 Eylül Çarşamba günü ö.e. saat 6.30 da Konarda, 7.45 de 11 Eylül, 8.30 da Yengeli.

14 Eylül Perşembe günü ö.e. saat 7 de Çamlıköy 8.30 da Peristeronada.

15 Eylül Cuma günü ö.e. saat 7 de Pergeme, 8.30 da Pile.

16 Eylül Cumartesi günü ö.e. saat 4 de Lefkoşa Kardeş Ocaklarında basın toplantısı, 7.30 Lefkoşada.

17 Eylül Pazar günü ö.e. saat 10 da Lefkoşada Kardeş Ocaklarında, ö.e. saat 7.30 da Lefkoşa.

18 Eylül Pazartesi günü ö.e. saat 7 de Vadili, 8.30 da Sinda.

19 Eylül Salı günü ö.e. saat 6.30 da Ayvandroko, 7.45 de Platanisto, 8.30 da Galatya.

Matyatta da Bir sulama cemiyeti kuruldu

Gecenlerde Lefkoşa kaza matyattı köyünde Lefkoşa Kaza matyattı'nın bağışlanğına su sahplerinin işiyle ilgili bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda matyattı köyünde "Savoyia yez suyu" için bir sulama cemiyeti kurulmuştur. Bu sulama cemiyetinin kuruluşu, Kıbrıs'taki buna benzeyen cemiyetlerin sayısı 41 e çıkmıştır.

Cemiyete üye olarak Mehmet Emin, Osman Bayram, Mehmet Mustafa Bayram, Halil Hasan Arnavut seçilmiştir.

Kıralık Ev

Mevlevi Tekke Sokakında No 12 (çevreden içine) Garibin Ali Çavuşun evleri 3 oda, 1 salona, mutfak, hamamı, kademli merdiven ve büyük bahçesi ile kiraltılır.

İstekliler Lefkoşa mahpus-hanesinde Ali Çavuş müracaat etmelidir.

İlan

1938 Senesi Zeytin Kazanma Belde muharrer karurun 2 ö.e. maddesiyle hâiz bulundugu eslatıyete binaen Lymosun Kazanma reylin mahsulünün toplanmasını taslaunmak üzere tarafından 25 Eylül, 1950 Çarşamba günü tarifi olunmuştur.

A. H. Dation

Komit

Hamiyetli Lefke ve Civar Türk Halkına

Lefke Türk Kültür Ocakları Yazarına

Vasif Park Bahçesinde

13 Eylül Çarşamba akşamı Saat 9 da

ÇILDIRAN KADIN

İlmioi görmek ve sürprizlerle dolu eğlenceli bir gece geçirmekle millî vazifemiz yapmış oluruz.

MAAD TARAFINDAN SAYISAL ORTAMA AKTARILMIŞTIR

İN
tılarCoruma
rılında
Hüsnü
Bakıcı
la yerli
toplamaBu saat
tarda
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışO. a. saat
7.45 de
14. KışArodezi
Ziyaret

-4-

Göpenlerde Lefkoşada Ermeni kilisesine uğradım. Kilise duvarı mühürlü otophillerle dolu. Bizim millette ne oldu? Allah kâhârlar demekte haklı değil miyim? Dedim ya dini hisleri maneviyatı bozuk bir millet peydair olamaz. Dini gülerimle de ihmal etmemeliyiz. Hakkında her ümmete ibadet için bir gün tahsis etmiştir. Melek Yâhudiler Cumartesi (Şubat günü) Romalı ise Pazarı gün ettiler. Biz Ümmeti Muhammedî de ibadet günü olarak Hıtaşla Cuma gününü ayırmıştır. Muesin kitabında şafak vaktinden gün batıncaya kadar iş tutmak kat'iyen haram idi. Cumartesi iş tutulan idam edildi. Bizim Cumamızda gelince hakta Cuma sure'inde Hıtaşla ne buyuruyor? (Ey müminler Cuma günü esas okundugu zaman Cuma namazına koynunuz ve size belâ ile gitim alış veriş bile terk ediniz. Sizin böyle alış veriş ve içtihatı terk edip Cuma namazına gitmeniz sizin için hayırdır. Rabbinizle size neler verdiğini biliniz.) Demek ki bizde Yâhudiler gibi bütün gün değil yarım saat kadar her iş harâm oluyor. Bu dini emirleri bilmiyor yok? Yoksa bildiren ni kalmadı? Bin Bayram namazından bir Cuma namazı daha efkârdır. Daha mübarektir. Peygamberimiz de şöyle buyurmuştur (Üç Cuma namazını birbirli ardına hiç ömür yok iken terk eden bir Müslüman müshâfik deliriyse yaşılar). Yazık üç Cumasını terk eden Müslümanlara.

Bu Yeyladamı balık zamanlarında dimişim emirlerini ihmal ediyorlar. Yazık o'sun b.e. Dünü ihmal eden bir adamın duyularına da sahip olsa bence bir kadiri kıymeti yoktur.

AYYANNI

Bey altı gün kâsabayı gezdikten sonra Ayyannıye gittim. Ümmün Bif köyleri misaldir parçer-adamlar. Bu köylerde bulundukça mevlâ evimde imtihan gibi imtihan ediyorum. Ne güzel, girin evler ve manur bir köy. Halkı da son derecede cömürler adamlar. Kırk yıllık abap gibi hassas bürmü edecek diye düşünmekte ederler. Çalınan insanlar. P.k. az errel yakınında (Malûnda) köyünü cömürler alımların kısa bir zamanda şaradarda cömürleri çıkartıyorlar, daha da ileri gitmişler. Var o'şuvar. Bugün diyebilirim ki (Malûnda) Ayyannıların bir cömürgesi haline gelmiştir. İnsanını iftiharla gördü kabartır. Var b'şuvar. Köyün şaradından Kâni Efendi beni evine mîlâf etti. Bu efendi gayet milliyetperver. Zıvalı bir kaza neticesinde bir lo'nu kaybetmiştir. Buna rağmen ticaretle meşgul bir efendi. Çoluk çocuğu olmasından iki tane, biri erkek, diğeri kız evlad maneviyatı var, erkânini evlendirdi, ona mübimce bir servet de verdi. Kıyafet yakında mikâb etti; ona da tabii mal vererek meşgul bir yuva kurdu. Vahşet millî-tin faydalı bir adam. Cumu vasıtasıyla ve gayriyle bu köye cömür bir akırmaz. Kendisini tebrik ederim. Bu köyde ibadet gün-

İlmi Konular:

Kansere karşı kullanılan yeni silâhlardan :

Süper voltajlı röntgen makinesi

Yazar : Trevor Williams

Kansere karşı girilen barbie bir çok ilâkâmetlerden kuvvetli hücumlara girmiştir; nihai zâfir götürecek yol henüz uzundur da hâli bu anda umumiyetle za'nedildiğinden çok daha büyük terakâtler kaydedilmiştir. Eksiklikle hastanın kendisini uyarık davranıp teğbûsile ele almasına bağlı bulunan erken veya hastaşuğluk etrafında trahis şimdi umumiyetle kullanılmakta olan müteddit tedavi usulünün tam başarı vermesi ihtimallerini muazzam derecede arttırmıştır.

Bu tedavi usulleri meydana gelen geniş ölçüde kullanılıp umumiyetle muvâfık olma hâz radyasyonun müh telif etkilidir. Bu yâhiler arasında tabii gamma radyasyonu veya radyum veya atom enerjisinin sağladığı sun'î radyoaktivite ile yüksek voltajlı röntgen makinalarının buna benzeyen radyasyon zikredilebilir. Bu tedavinin esas b-rit olmkla beraber, pratik tabiatın veya gerekli şartları elde etmek güçtür. Bu güçlük bilhassa şundan doğmaktadır : Bu cinsten had radyasyon halinde sonunda bütün canlı hücreler ölmüş ve öldürülmüştür. Bununla beraber, kanser tümörünün b-herbâ edileli umumiyetle bu radyasyonlara karşı vücudun normal selüllerinden daha hassastır. Bu itibarla radyasyon doz jini ihtimamla kontrol suretiyle vücudun geri kalan kısmına ciddi ve v-him zarar vermeksizin kanseri tahrip ekseriyetle mümkün olmaktadır.

X Şuvarının gerek teşhis ve gerek tedavideki büyük önemi geçenlerde Londra'da dikkate şayan bir şekilde ispat edilmiştir. Bu gösteri, harptenberi ter-tiplenen ilk ve şimdiye kadar öncünce toplanmış olan milletlerin radyoaktif kongre'inde yer almıştır. Kongre ile birlikte 9 memleket meclâs 70 kadar imâletçi firmanın iştirakiyle ter-tiplenen sergide modern radyoaktif cihazlarda kullanılan çeşitli makine ve teçhizatın teşhir edilmiştir. Bu makine ve teçhizatın hemen hemen hepsi mas'f cinsten olup, imâletleri birçok teknik meslekerin lailâli kâbetmiştir. Teşhir edilen cihaz meydanında geniş ölçüde dikkat nazarını çeken bir maket bulunmaktaydı. Makinenin kundisi ancak iki yıl sonra birmiş olacaktır. Büyük Britanya Şihet Bakanlığının t-rafından teşhir edilen bu cihaz isemyle yeni model, süper voltajlı bir röntgen makinesidir. Makine 4 milyon volt "X" şuşuna müvâdil radyasyon neşir eder.

fabrikası var. Bunun da sayfiye olmağı müstâh bir köy. Dağın tepesinde emelî muallimimizden Z. b'p Efendi modern bir konak yaptırmıştır. O adan tabiatın en hoş manzarası olan dağ, dağ, su, ormanlık ve yeşillik görülmektedir. Temiz, soğuk bir hava, görülmeye layık bir yer. Tabiatın bîhak bir cenneti. Velhâss Ayyannı de boğur ma giden gayet iftihar köyle rimizden birisidir.

(SON)

M. Razi Hoca

İngiliz Dışişleri Bakanı Bevin
Amerikaya hareket etti

Southampton 8: İngiliz Dışişleri Bakanı Bevin Birleşmiş Milletlerin Genel Assembliesinde ve Dışişleri Bakanları toplantısında bulunmak maksadıyla dün Amerikaya müteveccihen İngiltereden ayrılmıştır. Mr. Bevin "Queen Mary" gemisiyle ayrılmadan önce "Atlantik Pakı memleketlerini sıkı iştiraki sayesinde üçüncü bir cihan savaşı önü alınabilir" demiş ve şunları ilâve etmiştir:

"Şayet Atlantik Pakı memleketleriyle diğer dost devletler birbiri-lerine sıkı surette bağlanır, ve hâzır bulundukları mütavazı kuvvet her hangi bir istikbal hareketine girişmeden önce, düşünmek mecburiyetinde kalsaklardır."

Mr. Bevin Nyuk'ya yapılacak olan Dışişleri Bakanları toplantısının insanlığın istikbalı için büyük bir hadise olacağını söylemiştir.

I.F. SHERIDAN ORIENT Ltd.

Sayın müşterilerimizin malûmı olmak üzere 1 Eylül 1950 den itibaren yazıhane, ambar, ve satış mağazalarımızın Trikipi sokakı No. 53 B-55 Eski Belediye yanındaki yeni mağazalarımıza naklettığımızı ilân ederiz.

Ümit ederiz ki müşterilerimizin menfaati için elimizden geleni esirgimeyeceğiz.

SAYGILARIMIZLA

I.F. SHERIDAN LTD.

Lökudi Yazlık Sinemasında

10 Eylül Pazar (bugün)

İKİ BİNİCİ

Gösterinizin şimdiye kadar görmediği komik bir film

Oynayanlar

BAT ABOT
LUGOSTELLO
KIRÇINYA KREB
LÜCHA MAHNA

Terra Santa Mektebi
Lefkoşa

Maarit Dairesi Tarafından Tâli Mektep

Olarak Tanınmıştır

(1950-51 DERS YILI)

Kayıt muamelesi	4 Eylül
İkmal imtihanları	20 Eylül
Dubul imtihanları	25 Eylül
Muntazam dersler	28 Eylülde başlayacaktır.

Mektebe kaydolmak isteyen öğrencilerin:

(a) Okula babası veya velisi ile beraber gitmesi.
(b) Bir sene evvel devam etmekte olduğu mektebin raporu ile doğum sertifikasını ibraz etmesi gereklidir.

Yüksek hükümet ve ticaret imtihanlarına talebe hazırlayan (altıncı sınıf) diğer Tâli Mektepleri bitirenlere açık bulundurulacaktır.

Havâli bir yere inşa edilmiş olan Terra Santa köşüğü doğrudan doğruya Fransız Papaslarının kontrol ve nezaretinde bulundurulacaktır.

Daha fazla malûmat elde etmek isteyenlerin Mektep idaresine veya P.K. 546, Lefkoşa veya hâti Tel. 137 ye müracaatları tavsiye olunur.

Siz Dahil

Bir Güzellik Yıldızısınız

Sevimli Yıldız Garaldeine Fitzgerald

Diyor ki—

"Lüka Tuvalet Sabununun cildi daha yumuşak, daha pürüzsüz—hakikaten sevimli yapabileceği sırrı hakikaten hayret vericidir! Ben, ipide yüzümün onun tesiriyle, L'oreal köpüğü ile kaplıyorum. Sonra şık su ile yıkar, soğuk su ile durularım. Yüzümde siz de güzelleştirici muameleyi yapınız. O kadar cabuk... o kadar kolaydır ki! Kız, Lüka Tuvalet Sabununun koku du boynunuza gidecektir!"

LUX Tuvalet Sabunu

YILDIZLARIN KOKULU BEYAZ SABUNU



MAAD TARAFINDAN SAYISAL ORTAMA AKTARILMIŞTIR

Resim 8. Hür Söz Gazetesi, Yıl 5, Sayı 1272, s. 3.



Resim 9. Hür Söz Gazetesi, Yıl 5, Sayı 1272, s. 3.